

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Historický ústav

**Šlechtické znaky na stavebních památkách v okrese Rychnov
nad Kněžnou**

Bakalářská práce

Autor: Jan Eršil

Studijní program: B7105 Historické vědy

Studijní obor: Prezentace a ochrana kulturního dědictví

Forma studia: prezenční

Vedoucí práce: prof. PhDr. Ondřej Felcman, CSc.

Hradec Králové 2021

Zadání bakalářské práce

Autor:	Jan Eršil
Studium:	F18BP0159
Studijní program:	B7105 Historické vědy
Studijní obor:	Prezentace a ochrana kulturního dědictví
Název bakalářské práce:	Šlechtické znaky na stavebních památkách v okrese Rychnov nad Kněžnou
Název bakalářské práce AJ:	Aristocratic's coats of arms of the sights in the district of Rychnov nad Kněžnou

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce se bude zabývat inventarizací šlechtických znaků na exteriérech stavebních památek v okrese Rychnov nad Kněžnou a analýzou nalezených znaků. Práce bude vycházet z nálezové fotodokumentace získané průzkumem exteriéru stavebních památek v okrese a ze studia odborné literatury historické, místopisné, kulturně historické a heraldické. Rozbor se zaměří na kulturní, historické a genealogické aspekty dochovaných znaků včetně znaků aliančních. V závěru práce bude provedena komparace dílčích závěrů.

BERAN, Zdeněk a kol., *Východočeská šlechta, její sídla a teritoria*, Praha 2013; HALADA, Jan, *Lexikon české šlechty: erby, fakta, osobnosti, sídla a zajímavosti*, díl I-III. Praha 1992-1994; MYSLIVEČEK, Milan: *Erbovník aneb kniha o znacích i osudech rodů žijících v Čechách a na Moravě podle starých pramenů a dávných ne vždy věrných svědectví*, Praha 1993; MYSLIVEČEK, Milan: *Velký erbovník 1-2*, Plzeň 2005-2006; *Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí*. Reprint Praha - Litomyšl; POCHÉ, Emanuel a kol., *Umělecké památky Čech*, díl I-IV. Praha 1978; SEDLÁČEK, August, *Atlasy erbů a pečeti české a moravské středověké šlechty*, Praha 2002; SEDLÁČEK, August, *Hrady, zámky a tvrze Království českého*, díl II. Hradecko, Praha 1931.

Garantující pracoviště:	Historický ústav, Filozofická fakulta
Vedoucí práce:	prof. PhDr. Ondřej Felcman, CSc.
Oponent:	doc. PhDr. Zdeněk Beran, Ph.D.
Datum zadání závěrečné práce:	18.12.2019

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně pod vedením prof. PhDr. Ondřeje Felcmana, CSc. a uvedl jsem veškeré použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 28. 4. 2021

Jan Eršil

Poděkování

Úvodem bych rád poděkoval svému vedoucímu práce, profesoru PhDr. Ondřeji Felcmanovi, CSc. za odborné vedení práce a za poskytnutí cenných rad a připomínek. Dále bych chtěl poděkovat zaměstnancům kulturních památek, kteří mi poskytli doplňující informace a pomohli s pořízením fotodokumentace v nepřístupných prostorech zámků. Na závěr bych rád poděkoval rodině za podporu po celou dobu studia.

Anotace

ERŠIL, JAN, *Šlechtické znaky na stavebních památkách v okrese Rychnov nad Kněžnou*. Hradec Králové, Filozofická fakulta Univerzity Hradec Králové 2021, 230 s. Bakalářská práce.

Bakalářská práce inventarizuje šlechtické znaky dochované na stavebních památkách v okrese Rychnov nad Kněžnou. Výzkum vychází z fotodokumentace jednotlivých nálezů pořízené během návštěv památek. Interpretace znaků je provedena na základě poznatků získaných při návštěvách jednotlivých míst a studiem odborné literatury. Součástí práce je rozbor kulturně-historických souvislostí nálezů.

Klíčová slova: šlechtické znaky, šlechtické rody, okres Rychnov nad Kněžnou, památky

Annotation

ERŠIL, JAN, *Aristocratic's coats of arms on the sights in the district of Rychnov nad Kněžnou*. Hradec Králové, Philosophical Faculty of University of Hradec Králové 2021, 230 p. Bachelor Thesis.

The Bachelor Thesis makes the inventorying of aristocratic's coats of arms preserved on the sights in the district of Rychnov nad Kněžnou. The research proceeds from photodocumentation of particular coats of arms acquired from visiting the sights. Interpretation of the coats of arms is based on information obtained during visits of the sights and on the study of literature. Analysis of cultural and historical context is part of the Bachelor Thesis.

Key words: coats of arms, aristocratic families, district of Rychnov nad Kněžnou, sights

Obsah

ÚVOD	16
BARTOŠOVICE V ORLICKÝCH HORÁCH.....	19
1. Kostel sv. Máří Magdalény	19
Znak Bubnů z Litic ve vstupním portálu kostela sv. Máří Magdalény	19
BÍLÝ ÚJEZD	20
2. Kostel Proměnění Páně	20
Znak Mladotů ze Solopysk na náhrobníku na zdi kostela.....	20
Znaky Ostrovských ze Skalky na figurálních náhrobnících na zdi kostela.....	21
Znak Ostrovských ze Skalky na figurálním náhrobníku na zdi kostela	21
Znak Ostrovských ze Skalky na náhrobníku na zdi kostela.....	21
Znak Ostrovských ze Skalky na pískovcové desce na zdi kostela	21
BOROHRÁDEK	23
3. Zámek.....	23
Znak Libštejnských z Kolovrat na zámecké zdi.....	24
4. Kostel sv. Michaela Archanděla.....	24
Znak Libštejnských z Kolovrat na kostele sv. Michaela Archanděla	24
Znak Licků z Rýzmburka na figurálním náhrobníku na zdi kostela	25
Znak Zárubů z Hustířan na náhrobníku na zdi kostela.....	25
BOROVNICE.....	26
5. Socha sv. Antonína v Borovnici.....	26
Alianční znak Zárubů z Hustířan a Oppersdorfů z Oppersdorfu na soše sv. Antonína ...	26
6. Socha sv. Jana Nepomuckého v Borovnici	27
Znak Oppersdorfů z Oppersdorfu na soše sv. Jana Nepomuckého	27
Znak Zárubů z Hustířan na soše sv. Jana Nepomuckého	27
ČASTOLOVICE	28
7. Zámek Častolovice	28

Alianční znak rodů Šternberků a ze Starhemberga na severním křídle zámku.....	29
Znaky neznámých rodů na mramorové kašně.....	29
Znak Oppersdorfů z Oppersdorfu na severním křídle zámku	30
Znak pánů z Donína na severním křídle zámku	31
Znak Šternberků na bráně areálu zámku	32
Znak Šternberků na jižním křídle zámku	32
Znaky Šternberků na kašně na nádvoří zámku.....	32
Znaky Šternberků na severním křídle zámku.....	33
Znak Šternberků na sousoší na východním křídle zámku	33
Znaky Šternberků na štítech na východním křídle zámku	33
Znak Šternberků na zábradlí schodiště.....	34
Znak Šternberků na zdi v průjezdu severního křídla zámku	34
8. Kostel sv. Víta	34
Alianční znak rodů Šternberků a ze Starhemberga na čelní zdi kostela sv. Víta	34
9. Mariánský sloup	35
Alianční znak rodů Šternberků a ze Starhemberga na mariánském sloupu	35
ČERNÍKOVICE	39
10. Zámek Černíkovice.....	39
Znak Libštejnských z Kolovrat na budově konírny	40
11. Kostel Povýšení sv. Kříže.....	40
Znak Libštejnských z Kolovrat na vstupním portálu sakristie	40
ČESKÉ MEZIRÍČÍ	41
12. Kostel sv. Kateřiny	41
Alianční znak rodů Colloredů z Wallsee a ze Starhemberga na kostele sv. Kateřiny	41
DOBRUŠKA	43
13. Děkanství	43
Znak Colloredo-Mansfeldů na budově děkanství	43

14.	Kříž jihozápadně od Dobrušky	44
	Znak Colloredů z Wallsee na kříži	44
15.	Mariánský sloup	44
	Alianční znak rodů Colloredo a ze Starhemberga na mariánském sloupu.....	44
DOUDLEBY NAD ORLICÍ.....		46
16.	Zámek Doudleby	46
	Alianční znak rodu Bubnů z Litic a hrabat Lamboy z Desenersu na zámecké bráně	47
	Znak Bubnů z Litic na zdi zámku	48
	Znak Bubnů z Litic na zdi zámku	48
17.	Socha Panny Marie	49
	Znak Bubnů z Litic na soše Panny Marie	49
HOMOLE.....		51
18.	Kostel Panny Marie Bolestné na Homoli	51
	Znak Žďárských ze Žďáru nad vchodem do kostela Panny Marie Bolestné	51
JAVORNICE.....		53
19.	Kostel sv. Jiří	53
	Znak Libštejnských z Kolovrat na kostele sv. Jiří	53
KAČEROV.....		54
20.	Kostel sv. Kateřiny	54
	Znak Libštejnských z Kolovrat na kostele sv. Kateřiny.....	54
KOSTELEČEK NAD ORLICÍ		55
21.	Zámek Kostelec nad Orlicí	55
	Alianční znak Kinských a Černínů z Chudenic na zdi zámku	56
	Znak Kinských na hospodářské budově	56
22.	Zámeček Dvůrčák	56
	Znak Jana Arnošta z Ullersdorfu v portálu	57
	Znak Jana Buriana Kaplíře ze Sulevic v portálu	57

23.	Kostel sv. Anny	58
	Alianční znak Zárubů z Hustířan a rodu Ugarte na kostele sv. Anny	59
	Znak Zárubů z Hustířan na bráně hřbitova.....	59
24.	Výklenková kaple sv. Antonína.....	59
	Alianční znak Kinských a města Kostelec nad Orlicí na výklenkové kapli.....	59
25.	Kříž v Hálkově ulici	60
	Znak Kinských na podstavci křížku	60
26.	Mariánský sloup	60
	Alianční znak Kinských a Černínů z Chudenic na mariánském sloupu.....	61
	Alianční znak Zárubů z Hustířan a Oppersdorfů z Oppersdorfu na mariánském sloupu.	62
	Alianční znak Zárubů z Hustířan a prázdného štítu na mariánském sloupu	62
27.	Původní podstavec mariánského sloupu.....	63
	Alianční znak Zárubů z Hustířan a Oppersdorfů z Oppersdorfu na původním podstavci mariánského sloupu.....	63
	Alianční znak Zárubů z Hustířan a rodu z Ugarte na původním podstavci mariánského sloupu	63
28.	Socha sv. Jana Nepomuckého	65
	Znak Zárubů z Hustířan na soše sv. Jana Nepomuckého.....	65
29.	Socha sv. Jana Nepomuckého v Hálkově ulici.....	65
	Znak Kinských na soše sv. Jana Nepomuckého.....	65
	Znak Zárubů z Hustířan na soše sv. Jana Nepomuckého.....	67
30.	Socha sv. Vincence z Pauly	67
	Alianční znak Cavrianů a Zárubů z Hustířan na soše sv. Vincence z Pauly.....	67
KOSTELECKÁ LHOTA		69
31.	Socha Panny Marie Bolestné.....	69
	Alianční znak Cavrianů a Zárubů z Hustířan na soše Panny Marie.....	69
KRCHLEBY		70
32.	Socha sv. Jana Nepomuckého	70

Znak Zárubů z Hustířan na soše sv. Jana Nepomuckého	70
KVASINY	71
33. Zámek Kvasiny	71
Znak Königswarterů na zámku	72
LIČNO	73
34. Kostel Zvěstování Panny Marie	73
Znak Bukovských z Hustířan na náhrobníku na zdi kostela	73
Znak Bukovských z Hustířan na náhrobníku na zdi kostela	73
Znak Czetlitzů ze Seitendorfu na náhrobníku na zdi kostela	74
Znak Hubryků z Hennersdorfu na náhrobníku na zdi kostela	75
Znak Něnkovských z Medonos na náhrobníku na zdi kostela	76
Znak se znehodnocenou výplní štítu na náhrobníku na zdi kostela	76
LUKAVICE	77
35. Kostel Nanebevzetí Panny Marie	77
Znak Libštejnských z Kolovrat na kostele Nanebevzetí Panny Marie	77
NERATOV V ORLICKÝCH HORÁCH	78
36. Kostel Nanebevzetí Panny Marie	78
Alianční znak Nostic-Rienecků a Fuchsů z Bimbachu a Dornheimu na kostele Nanebevzetí Panny Marie	78
OPOČNO	80
37. Zámek Opočno	80
Znak Colloredo-Mansfeldů na bráně hospodářské budovy	81
Znak Colloredů z Wallsee na zámku	82
38. Klášterní kostel Narození Páně	82
Alianční znak Colloredů z Wallsee a Zinzendorfů na klášterním kostele	82
39. Kostel Panny Marie	83
Znak Colloredo-Mansfeldů na kostele Panny Marie	83

40.	Sousoší sv. Floriána	84
	Alianční znak rodů Colloredů z Wallsee a ze Starhemberga na sousoší sv. Floriána.....	84
41.	Sousoší sv. Jana Nepomuckého	84
	Alianční znak rodů Colloredů z Wallsee a ze Starhemberga na sousoší sv. Jana Nepomuckého.....	85
PĚČÍN		88
42.	Socha Panny Marie	88
	Alianční znak Bubnů z Litic a Libštejnských z Kolovrat na soše Panny Marie	88
PODBŘEZÍ		90
43.	Zámek Skalka	90
	Alianční znak Mladotů ze Solopysk a Goltzů z Goltze na zámku	91
	Znak Colloredo-Mansfeldů na hospodářské budově.....	92
44.	Socha sv. Antonína	92
	Alianční znak Mladotů ze Solopysk a rodu von Morawetz na soše sv. Antonína	92
45.	Socha sv. Panny Marie	93
	Alianční znak Mladotů ze Solopysk a rodu von Morawetz na soše Panny Marie	93
46.	Sousoší Nejsvětější Trojice	93
	Alianční znak Mladotů ze Solopysk a rodu von Morawetz na sousoší Nejsvětější Trojice	94
POLOM		96
47.	Památník Žofiina buku	96
	Znak Kinských na památníku Žofiina buku	96
POTŠTEJN		97
48.	Hrad Potštejn	97
	Znak Pernštejnů na čtvrté bráně hradu	98
	Znak Pernštejnů v páté bráně hradu	98
49.	Zámek Potštejn	98

Alianční znak rodu Harbuval de Chamaré a Sannigů ze Sannigu na východním křídle zámku	99
Znak Dobřenských z Dobřenic na hospodářské budově	100
50. Kostel sv. Marka.....	100
Znak Dobřenských z Dobřenic na rodinné hrobce.....	100
Znak Zárubů z Hustířan na kostele sv. Marka	101
51. Kostel sv. Vavřince.....	101
Alianční znak rodu Harbuval de Chamaré a Dobřenských z Dobřenic na kostele sv. Vavřince.....	101
52. Dům čp. 45	103
Znak Pernštejnů na domě čp. 45	103
PŘESTAVLKY	105
53. Socha sv. Jana Nepomuckého v Přestavlkách	105
Alianční znak Chuchelských z Nestajova na soše sv. Jana Nepomuckého.....	105
ROKYTNICE V ORLICKÝCH HORÁCH.....	107
54. Zámek Rokytnice v Orlických horách.....	107
Alianční znak Nosticů a Metychů z Čečova na zámku	108
55. Mariánský sloup	108
Znak Nostic-Rienecků na mariánském sloupu	109
RYCHNOV NAD KNĚŽNOU	111
56. Starý zámek – pivovar	111
Znak Krakovských z Kolovrat na pivovaru	112
Znak Libštejnských z Kolovrat na bráně pivovaru	112
Znak Libštejnských z Kolovrat na kašně na nádvoří pivovaru	113
Znak Libštejnských z Kolovrat na pivovaru	113
57. Zámek Rychnov nad Kněžnou	113
Znak Krakovských z Kolovrat v průchodu zámku.....	114
Znak Libštejnských z Kolovrat na hospodářské budově zámku	115

Znak Libštejnských z Kolovrat na kovové mříži	116
Znak Libštejnských z Kolovrat na nádvoří zámku.....	116
Znak Libštejnských z Kolovrat na zámku.....	117
Znak Libštejnských z Kolovrat na západní terase.....	117
58. Kostel Nejsvětější Trojice	117
Alianční znak Libštejnských z Kolovrat a Kinských na kostele Nejsvětější Trojice.....	118
Znak Hrzánů z Harasova na soše andílka.....	118
Znak Libštejnských z Kolovrat na kostele Nejsvětější Trojice	119
Znak Slavatů z Chlumu a Košumberka na soše andílka	120
59. Kostel sv. Havla.....	121
Znak Tamchynů z Doubravice na kostele sv. Havla	121
60. Mariánský sloup	122
Znaky Libštejnských z Kolovrat na mariánském sloupu	122
61. Socha sv. Jana Nepomuckého	122
Znak Libštejnských z Kolovrat na soše sv. Jana Nepomuckého.....	123
Znak Schwarzenbergů na soše sv. Jana Nepomuckého	123
62. Socha sv. Vincence Ferrarského.....	123
Znak Libštejnských z Kolovrat na soše sv. Vincence Ferrarského.....	123
Znak Schwarzenbergů na soše sv. Vincence Ferrarského.....	125
SLATINA NAD ZDOBNICÍ.....	127
63. Kostel Proměnění Páně.....	127
Znak Bubnů z Litic na kostele Proměnění Páně	127
SOLNICE	128
64. Kostel Stětí sv. Jana Křtitele.....	128
Znak rodu Huppmann de Valbella na kostele Stětí sv. Jana Křtitele	128
SYNKOV-SLEMENO	130
65. Výklenková kaple	130

Alianční znak Šternberků a Larisch-Mönnichů na výklenkové kapli v Synkově	130
TÝNIŠTĚ NAD ORLICÍ	131
66. Kostel sv. Mikuláše	131
Alianční znak Šternberků a Manderscheidů	131
67. Výklenková kaple	133
Alianční znak Šternberků a Larisch-Mönnichů na výklenkové kapli	133
VAMBERK	135
68. Kostel sv. Barbory	135
Alianční znak Lützwů a von Bornemannů na pohřební kapli	135
Alianční znak Zárubů z Hustířan a pánů z Vrtby na kostele sv. Barbory	136
Znak Lützwů na kostele sv. Barbory	137
69. Kostel sv. Prokopa	137
Znak Lützwů na kostele sv. Prokopa	137
70. Mariánský sloup	139
Znak Zárubů z Hustířan na mariánském sloupu	139
SEZNAM GRAFŮ A TABULEK	143
GRAFY A TABULKY	144
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	149
SEZNAM INTERNETOVÝCH ZDROJŮ	150
SEZNAM OBRAZOVÝCH PŘÍLOH	153
OBRAZOVÉ PŘÍLOHY	I

ÚVOD

Bakalářská práce se zabývá dochovanými šlechtickými znaky na exteriérech stavebních památek v okrese Rychnov nad Kněžnou. Motivací pro výběr tohoto tématu byl zájem dozvědět se více o tom, jak šlechtické rody ovlivňují vývoj měst, památek a krajiny, který je patrný do dnešních dnů. Okres Rychnov nad Kněžnou tvoří množstvím stavebních památek zajímavou oblast pro bádání o šlechtických znacích na jejich exteriérech.

Práce usiluje o nalezení a analýzu šlechtických znaků dochovaných na exteriérech stavebních památek okresu Rychnov nad Kněžnou. Znaky v interiérech staveb nebyly do výzkumu zahrnuty. V přípravné fázi výzkumu byly vytipovány lokality s historickými objekty, načež bylo možné daná místa navštívit a pořídit fotodokumentaci. Po dokončení této fáze je výsledkem práce soupis znaků a jejich fotografická dokumentace. Pro další studium tak byla utvořena dokonalá evidence šlechtických znaků nacházejících se na exteriérech památek rychnovského okresu. Druhá část práce byla založena na analýze nálezů. Spočívala ve zjištění doby vzniku znaku, materiálu, z něhož byl znak zhotoven, popsání jeho podoby a přiřazení k rodu, jemuž patří. Práce přispívá k poznání četnosti výskytu znaků v okrese a dává současně bližší představu o působení konkrétních šlechtických rodů na území sledovaném regionu v předchozích staletích.

Místa nálezů, tj. města a vsi, jsou v práci řazena abecedně. Obce, které jsou dnes součástí jiného sídelního celku, jsou v seznamu uvedeny samostatně pod svým názvem (jedná se o Homoli, Kačerov, Kosteleckou Lhotu, Neratov v Orlických horách a Přestavky). V heslech je postupováno v pořadí: panská sídla (hrady, zámky), církevní stavby (kostely, kaple, kapličky), ostatní památky a objekty. Popis všech nálezů v práci má jednotnou strukturu. Nejprve je krátce charakterizována obec a památka, kde se daný znak nachází. Následuje bližší určení výskytu dochovaného znaku v rámci památky, jeho časové zařazení, určení materiálu a heraldický popis. U posledního výskytu znaku rodu v rámci obce je stručně popsána také historie rodu a přesná podoba jeho znaku.

Při popisování dochovaných šlechtických znaků jsem se řídil heraldickými pravidly. Informace ke znakům byly čerpány z odborné literatury, na kterou v textu odkazuji v poznámkovém aparátu. Některé informace byly získány při návštěvě památek. V nezbytných případech byly údaje doplněny z internetových zdrojů, na které je také odkazováno v poznámkách. Fotografie několika znaků nebylo možné zhotovit z důvodů uzavření areálů památek či rekonstrukce staveb. V takových případech je u využití obrazové přílohy uveden její poskytovatel.

Dosud nebyla napsána kniha, která by se věnovala výskytu šlechtických znaků na exteriérech památek v okrese Rychnov nad Kněžnou. Informace k působení rodů v okrese jsem získával z knihy *Šlechtické rody na Rychnovsku*.¹ Pro získání informací o historii jednotlivých obcí a panských sídel jsem využil publikaci *Hrady, zámky a tvrze okresu Rychnov nad Kněžnou*,² dále jsem čerpal z obecnější literatury, například z knihy *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*.³ Informace týkající se větších obcí jsem získával z Kučovy vícesvazkové publikace *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*.⁴ Doplnující poznatky, zejména o církevních a drobných památkách, jsem čerpal z díla *Umělecké památky Čech*.⁵ Pro seznámení se základy heraldiky a blasonování jsem využil knihu *Základy heraldiky*.⁶ Informace o rodech a zejména jejich erbech jsem čerpal z Pelantovy práce *Erby české, moravské a slezské šlechty*.⁷ Z knih týkajících se šlechtických rodů a jejich znaků jsem využil *Lexikon české šlechty*,⁸ dvoudílný *Velký erbovník*,⁹ a publikaci *Modrá krev*.¹⁰ Další údaje týkající se obcí, památek i rodů a jejich erbů jsem doplnil z *Ottova slovníku naučného*.¹¹ Inspirací pro mou práci mi byla bakalářská práce Barbory Zemanové, která provedla inventarizaci a rozbor zachovalých šlechtických znaků na stavebních památkách v okrese Náchod.¹²

Okres Rychnov nad Kněžnou leží ve východní části Královéhradeckého kraje. Na severu sousedí s okresem Náchod, na západě s okresem Hradec Králové, na jihozápadě s okresem Pardubice a na jihu s okresem Ústí nad Orlicí. Jihozápadní a jižní hranice okresu je zároveň hranicí Královéhradeckého a Pardubického kraje. Východní hranici okresu tvoří státní hranice České republiky a Polska. V okrese Rychnov nad Kněžnou se nachází celkově 80 obcí, z nichž 9 je vedeno jako město a 2 jako městyse.¹³ V okrese se nachází mnoho

¹ Jiří HÁŠ, *Šlechtické rody na Rychnovsku. Stručné dějiny rodů s popisy jejich znaků a s genealogickými tabulkami*, Praha 2001.

² František MUSIL – Ladislav SVOBODOA, *Hrady, zámky a tvrze okresu Rychnov nad Kněžnou*, Ústí nad Orlicí 1998.

³ Tomáš ŠIMEK a kol., *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, díl VI. Východní Čechy, Praha 1989.

⁴ Karel KUČA, *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, díl I, Praha 1996; díl III, Praha 1998; díl IV, Praha 2000; díl V, Praha 2002; díl VI, Praha 2004; díl VII, Praha 2008; díl VIII, Praha 2011.

⁵ Emanuel POCHE a kol., *Umělecké památky Čech*, sv. I–IV, Praha 1977–1982.

⁶ Tomáš KREJČÍK – Richard PSÍK, *Základy heraldiky*, Ostrava 2008.

⁷ Jan PELANT, *Erby české, moravské a slezské šlechty. Vývoj erbů a stručné dějiny 610 rodů*, Praha 2013.

⁸ Jan HALADA, *Lexikon české šlechty: erby, fakta, osobnosti, sídla a zajímavosti* Praha 1999.

⁹ Milan MYSLIVEČEK, *Velký erbovník*, sv. I, II, Plzeň 2005–2006.

¹⁰ Petr MAŠEK, *Modrá krev. Minulost a přítomnost 445 šlechtických rodů v českých zemích*, Praha 2003.

¹¹ *Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí*, Praha 1888–1909.

¹² Barbora ZEMANOVÁ, *Šlechtické znaky na stavebních památkách v okrese Náchod*, Bakalářská práce, Hradec Králové 2019.

¹³ Český statistický úřad: *Charakteristika okresu Rychnov nad Kněžnou*, dostupné online (https://www.czso.cz/csu/xh/charakteristika_okresu_rychnov_nad_kneznou), [citováno k 11. 4. 2021].

památek, ze kterých lze uvést například zříceninu hradu Potštejn nebo zámky v Častolovicích, Opočně či Rychnově nad Kněžnou. Po roce 1989 došlo k navrácení několika zámků starým českým šlechtickým rodům (Bubnům z Litic, Kinským, Kolovratům, Šternberkům), kterým byl majetek zabaven po únorovém převratu v roce 1948.

BARTOŠOVICE V ORLICKÝCH HORÁCH

Ves Bartošovice v Orlických horách leží v česko-polském pohraničí přibližně osmnáct kilometrů východně od města Rychnov nad Kněžnou. Dlouhá obec vychází z údolí Divoké Orlice. Památkou nacházející se na území obce je kostel sv. Máří Magdalény, na kterém je vyobrazen šlechtický znak.¹⁴

1. Kostel sv. Máří Magdalény

Barokní kostel sv. Máří Magdalény byl vystavěn v letech 1731–1746, v době, kdy byla obec ve vlastnictví rodu Bubnů z Litic. Kostel leží v areálu hřbitova, do kterého je vstup skrze zastřešenou barokní bránu z roku 1740 krytou šindelovou bání.¹⁵ Ve vstupním portálu je umístěný znak rodu Bubnů z Litic a pod ním letopočet 1731.

Znak Bubnů z Litic ve vstupním portálu kostela sv. Máří Magdalény

Umístění: Ve vstupním portálu na západním průčelí kostela.

Datace: 1731¹⁶

Materiál: pískovec

Popis znaku (obrázek 1): Znak je umístěný na kartuši vymezené rostlinným motivem a volutami. Štít je polcený, vpravo je umístěný protáhlý buben, vlevo je hlava lva vystupující z korunky. Nad znakem plasticky vystupuje poškozená koruna.

Bubnové z Litic: viz strana 49

Znak Bubnů z Litic: viz strana 49

¹⁴ Emanuel POCHE a kol., *Umělecké památky Čech*, sv. I, Praha 1977, s. 34.

¹⁵ *Tamtéž*, s. 34.

¹⁶ Letopočet je vyrytý pod znakem ve vstupním portálu kostela.

BÍLÝ ÚJEZD

Bílý Újezd je malá obec ležící přibližně osm kilometrů severně od města Rychnov nad Kněžnou při cestě do Dobrušky. Obec měla již před rokem 1340 farní kostel, na jehož místě dnes stojí kostel Proměnění Páně se zvonicí.¹⁷ Ke zmíněnému kostelu měl během 16. století podací právo rod Ostrovských ze Skalky, který měl v manství díl obce Bílý Újezd.¹⁸ Rodinnou hrobku v kostele Proměnění Páně měli také příslušníci rodu Mladotů ze Solopysk.¹⁹ Na exteriéru kostela se nachází šest vyobrazení šlechtických znaků, které patří více rodům.

2. Kostel Proměnění Páně

Dominantou vsi Bílý Újezd je kostel Proměnění Páně nacházející se v areálu hřbitova na východním okraji obce. Původně raně gotický kostel z druhé poloviny 13. století byl v minulosti upravován, až získal roku 1896 současnou podobu. Vchod do areálu hřbitova je skrze zděnou zvonici hranolovitého tvaru, krytou šindelovou střechou, postavenou v 16. století.²⁰ Na exteriéru kostela se nachází náhrobník s erbem Mladotů ze Solopysk, dále pískovcová deska, náhrobníky a figurální náhrobníky se znaky Ostrovských ze Skalky.

Znak Mladotů ze Solopysk na náhrobníku na zdi kostela

Umístění: Na západním náhrobníku na severní zdi kostela (na plánu číslo 1).

Datace: 1669²¹

Materiál: pískovec

Popis znaku (obrázek 2): Znak je umístěný na pískovcovém náhrobníku. Ve štítě je kosmo zobrazené břevno s trojicí špatně zřetelných rout. Klenot je tvořen křídlem s kosmým břevnem a trojicí rout. Podél štítu splývají přikryvadla.

Mladotové ze Solopysk: viz strana 94

Znak Mladotů ze Solopysk: viz strana 94

¹⁷ E. POCHE a kol., *Umělecké památky...*, sv. I, s. 80.

¹⁸ Obec Bílý Újezd: *Zdejší panství a majitelé*, dostupné online (<https://www.bilyujezd.cz/zdejsi-panstvi-a-majitele.html#ftn.d7e4075>), [citováno k 20. 3. 2021].

¹⁹ Jiří HÁŠ, *Šlechtické rody na Rychnovsku. Stručné dějiny rodů s popisy jejich znaků a s genealogickými tabulkami*, Praha 2001, s. 111.

²⁰ E. POCHE a kol., *Umělecké památky...*, sv. I, s. 80.

²¹ Letopočet úmrtí a jméno Jana Mladoty ze Solopysk na Skalce je uveden na náhrobníku.

Znaky Ostrovských ze Skalky na figurálních náhrobnicích na zdi kostela

Umístění: Na figurálních náhrobnicích na jižní zdi kostela (na plánu číslo 2).

Datace: 16. století²²

Materiál: pískovec

Popis znaku (obrázky 3 a 4): Oba dva znaky jsou shodné. Erby jsou umístěné na pískovcových figurálních náhrobnicích. Ve štítě je dvojice nad sebou plovoucích ryb s hlavami natočenými vpravo.

Znak Ostrovských ze Skalky na figurálním náhrobku na zdi kostela

Umístění: Na východním náhrobku na severní zdi kostela (na plánu číslo 3).

Datace: 16. století²³

Materiál: pískovec

Popis znaku (obrázek 5): Znak má téměř zcela zaniklou plastickou úpravu. V horní části štítu je zdánlivě vidět hlava ryby natočené vpravo, to by přisuzovalo znak Ostrovským ze Skalky.

Znak Ostrovských ze Skalky na náhrobku na zdi kostela

Umístění: Na náhrobku na jižní zdi kostela (na plánu číslo 4).

Datace: 16. století²⁴

Materiál: pískovec

Popis znaku (obrázek 6): Znak je umístěný na pískovcovém náhrobku. Ve štítě je dvojice nad sebou plovoucích ryb s hlavami natočenými vpravo. Klenot tvoří plastické naznačení per. Po stranách jsou přikryvadla.

Znak Ostrovských ze Skalky na pískovcové desce na zdi kostela

Umístění: Na pískovcové desce na jižní zdi kostela (na plánu číslo 5).

Datace: 16. století²⁵

²² E. POCHE a kol., *Umělecké památky...*, sv. I, s. 80.

²³ *Tamtéž*, s. 80.

²⁴ *Tamtéž*, s. 80.

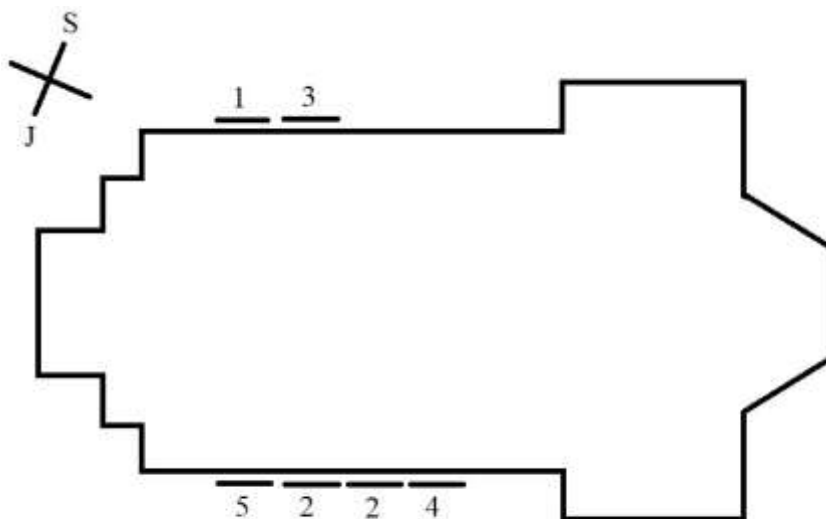
²⁵ *Tamtéž*, s. 80.

Materiál: pískovec

Popis znaku (obrázek 7): Erb je umístěn na pískovcové desce. Ve štítě je dvojice nad sebou plovoucích ryb s hlavami natočenými vpravo. Klenot tvoří dvojice kaprů otočených hlavou dolů, po stranách znaku splývají příkryvadla. Nad erbem je nápis „Znak PÁNŮ z Ostrova.“

Ostrovští ze Skalky: Rod pocházel z východních Čech, kde vlastnil dva menší statky, podle kterých si upravil své jméno. Ostrovští je odvozeno od dvora a tvrze Ostrov nedaleko Dobrušky, zatímco ze Skalky odkazuje na manský statek Skalka. Roku 1450 je prvně uváděn Arnošt Quis z Ostrova a ze Skalky. Skalka Ostrovským patřila do počátku 16. století, ale před rokem 1517 ji Jan Ostrovský odprodal. Ostrov prodal Mikuláš Ostrovský roku 1567. V témže roce se do vlastnictví Ostrovských ale vrátila Skalka, kde pravděpodobně Vilém Ostrovský přestavěl tvrz v renesanční zámek. Od roku 1584 se stala Skalka dědičným statkem. V letech 1618–1620 se Jiřík Ostrovský zapojil do stavovského povstání, udělená pokuta mu ale byla odpuštěna a Ostrovští složili věrnost císaři. Jiřík se poté stal hejtmanem Hradeckého kraje, ale jeho synem Jiříkem mladším, Ostrovští ze Skalky vymřeli po meči.²⁶

Znak Ostrovských ze Skalky: V červeném štítě je dvojice nad sebou plovoucích stříbrných kaprů. Klenot tvoří stříbrný kapr otočený hlavou dolů. Příkryvadla jsou červeno-stříbrná.²⁷

Plánek 1: rozmístění erbů na kostele Proměnění Páně v Bílém Újezdu

²⁶ Jan PELANT, *Erby české, moravské a slezské šlechty. Vývoj erbů a stručné dějiny 610 rodů*, Praha 2013, s. 318.

²⁷ *Tamtéž*, s. 318.

BOROHRÁDEK

Město Borohrádek leží přibližně šest kilometrů jihovýchodně od Týniště nad Orlicí na křižovatce cest z Častolovic do Holic a z Týniště nad Orlicí do Chocně. Poprvé se ves s tvrzí připomíná roku 1308, kdy byla v držení pána Jaroslava z Bolehrádku, zřejmě z rodu pánů z Potštejna. V držení pánů z Potštejna statek zůstal přibližně do poloviny 14. století, kdy připadl panovníkovi. Následně se ve vlastnictví panství vystřídalo několik rodů, až jej roku 1582 získal od Licků z Rýzmburka Kryštof Betengel z Nayenperka. V roce 1623 byl Borohrádek zkonfiskován Kryštofu ml. Betenglovi za aktivní účast na stavovském povstání.²⁸ Poté měl Borohrádek stejné majitele s městem Rychnov nad Kněžnou. Roku 1640 koupil panství Albrecht Libštejnský z Kolovrat. Pod správou Libštejnských byl v městečku vystavěn farní kostel sv. Michaela Archanděla či nový zámek, který stojí na místě původní tvrze.²⁹ Ve vlastnictví tohoto rodu zůstalo město až do smrti Františka Antonína v roce 1861, kdy Borohrádek zdědil hrabě František Lützow. V roce 1945 byl zámek zkonfiskován kněžně Salm-Salmanové a stal se majetkem státu. Od roku 1958 je využíván jako domov důchodců.³⁰ Šlechtické znaky se v Borohrádku nachází na zámku a na kostele sv. Michaela Archanděla.

3. Zámek

Zámek byl vystavěn v letech 1816–1820 na místě původního zámku, který roku 1811 kompletně vyhořel. Přední i zadní stranu jednoduché klasicistní budovy zdobí střední rizality, které jsou zakončené trojúhelníkovými tympanony. Okolí objektu tvoří park, který je ze severovýchodu ohraničený Tichou Orlicí. V rámci úprav parku a zámku bylo přesunuto hospodářské zázemí na novou parcelu u kostela.³¹ Nový zámek byl od počátku využíván pouze pro úřednické účely, neboť Libštejnští z Kolovrat trvale sídlili v Rychnově nad Kněžnou.³² V roce 1945 byl objekt zestátněn a od roku 1958 je využíván jako domov důchodců. Dnešní podobu zámek získal v letech 1957–1958, kdy byla původní přízemní stavba o jedno patro navýšena. Další úpravy proběhly v 80. letech 20. století, kdy byl k západnímu průčelí zámku přistavěn výtah navazující na nový čtyřpodlažní pavilon.³³

²⁸ Tomáš ŠIMEK a kol., *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, díl VI. Východní Čechy, Praha 1989, s. 49.

²⁹ Karel KUČA, *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, díl I, Praha 1996, s. 188.

³⁰ T. ŠIMEK a kol., *Hrady, zámky...*, díl VI. Východní Čechy, s. 49–50.

³¹ František MUSIL – Ladislav SVOBODA, *Hrady, zámky a tvrze okresu Rychnov nad Kněžnou, Ústí nad Orlicí* 1998, s. 25.

³² T. ŠIMEK a kol., *Hrady, zámky...*, díl VI. Východní Čechy, s. 49–50.

³³ F. MUSIL – L. SVOBODA, *Hrady, zámky...*, s. 25.

Znak Libštejnských z Kolovrat na zámecké zdi

Umístění: V tympanonu na severovýchodní straně zámku.

Datace: 1816–1861³⁴

Materiál: litina³⁵

Popis znaku (obrázek 8): Orlice s pružinou a korunovaným rakouským štítkem na hrudi je umístěná na kruhovém podkladu, na jehož obvodu je latinský nápis PRO FIDELITATE (PRO VĚRNOST). Zpoza kruhu vystupuje řád v podobě korunovaného kříže. Dva řády jsou zavěšeny pod znakem. Vše je umístěno na hermelínovém plášti splývajícím z hraběcí koruny.

4. Kostel sv. Michaela Archanděla

Farní kostel sv. Michaela Archanděla se nachází na mírné vyvýšenině jihovýchodně od náměstí v areálu hřbitova. Byl vystavěn v letech 1669–1673 v raně barokním stylu. V těsné blízkosti kostela stojí dřevěná hranolová zvonice, u hřbitovní zdi je hrobka rodu Lützovů.³⁶ Na jižní stěně kostela jsou umístěny náhrobní desky z první poloviny 17. století, na kterých jsou znaky patřící zřejmě Felixi Matyáši Lickovi z Rýzmburka (†1625) a jeho manželce Bohunce Zárubové z Hustířan (†1629).³⁷ Nad vchodem do kostela je znak Libštejnských z Kolovrat.

Znak Libštejnských z Kolovrat na kostele sv. Michaela Archanděla

Umístění: Na západním průčelí nad vchodem do kostela.

Datace: 1673³⁸

Materiál: pískovec

Popis znaku (obrázek 9): Ve štítě je orlice s korunovaným rakouským štítkem na hrudi. Klenot tvoří dvojice uzavřených křídel. Štít je podložen osmicípým křížem. Kolem znaku splývají přikryvadla. Pod erbem je červený nápis: „ANNO 1673“.

Libštejnští z Kolovrat: viz strana 124

Znak Libštejnských z Kolovrat: viz strana 124

³⁴ Období mezi rokem počátku výstavby zámku a rokem, kdy vymřel rod Libštejnských z Kolovrat – srov. J. HÁS, *Šlechtické rody...*, s. 47.; T. ŠIMEK a kol., *Hrady, zámky...*, díl VI. Východní Čechy, s. 50.

³⁵ F. MUSIL – L. SVOBODA, *Hrady, zámky...*, s. 25.

³⁶ K. KUČA, *Města a městečka...*, díl I, s. 188.

³⁷ J. HÁS, *Šlechtické rody...*, s. 50.

³⁸ Rok je uveden pod znakem.

Znak Licků z Rýzmburka na figurálním náhrobníku na zdi kostela

Umístění: Na figurálním náhrobníku na jižní stěně kostela.

Datace: 1625³⁹

Materiál: pískovec

Popis znaku (obrázek 10): Ve štítě je nerozeznatelná plastika, ze které je zřetelně viditelný pouze zbytek smyčky v hlavě štítu, zřejmě se jedná o vrchní část třmenu. Klenot tvoří tři úzká pera. Po stranách štítu splývají příkryvadla.

Lickové z Rýzmburka: Lickové byli jednou linií rodu z Rýzmburka, společně s Jestřibskými a Rašíny. Původním sídlem rodu byl hrad Rýzmburk. Licek z Rýzmburka získal roku 1414 Borohrádek, který rod udržel až do roku 1582. Lickovo jméno přijali příslušníci rodu za své a začali se zvat jako Lickové z Rýzmburka. Roku 1500 získal Mikuláš Licek panský stav. Rod rozšiřoval svůj majetek a kromě Borohrádku vlastnil také například Hoděčín a Rokytnici v Orlických horách. Zde zřejmě nechal Jan Licek z Rýzmburka, hejtman Hradeckého kraje, vystavět tvrz a provést osídlení kraje. V pobělohorském období byla rodu zkonfiskována část majetku. Rod vymřel po meči v první polovině 17. století.⁴⁰

Znak Licků z Rýzmburka: Znak tvoří zlatý třmen v modrém štítě. Třmen mohl být okrouhlý či podkovovitý. Klenot je tvořen trojicí zelených pavích per, přes která je položen zlatý třmen.⁴¹

Znak Zárubů z Hustířan na náhrobníku na zdi kostela

Umístění: Na náhrobníku na jižní stěně kostela.

Datace: 1629⁴²

Materiál: pískovec

Popis znaku (obrázek 11): Ve štítě je plasticky znázorněné břevno. Klenot tvoří dvojice uzavřených křídel, na předním vystupuje břevno. Po stranách štítu splývají příkryvadla.

Zárubové z Hustířan: viz strana 68

Znak Zárubů z Hustířan: viz strana 68

³⁹ Rok 1625 je napsán na náhrobníku.

⁴⁰ J. PELANT, *Erby české...*, s. 254–255.

⁴¹ *Tamtéž*, s. 254.

⁴² Rok 1629 je napsán na náhrobníku.

BOROVNICE

Borovnice leží přibližně devět kilometrů jižně od Kostelce nad Orlicí. Obec, jejímiž původními vlastníky byli zřejmě příslušníci zemanského rodu Sudličků z Borovnice, je prvně zmiňována roku 1480. Během 16. a 17. století měla obec více majitelů a na chvíli se stala součástí choceňského panství. Od roku 1688 byla Borovnice v držení Terezie Elenory, rozené ze Žďáru, která ji odkoupila od Jana Petra Hoberka z Hengersdorfu, který zde pravděpodobně nechal vystavět dvůr se zámkem. Počátkem 18. století se novými majiteli stal rod Zárubů z Hustířan. Po smrti posledního mužského potomka Zárubů roku 1744 se v Borovnici usadila Marie Anna Zárubová, která v roce 1756 prodala obec Františku Oldřichu Kinskému z Vchynic, majiteli choceňského panství. V držení Kinských Borovnice zůstala do roku 1948. V roce 1972 byl zámek zbořen, dodnes se dochovala barokní sýpka.⁴³ Šlechtické znaky dvou rodů jsou v obci vyobrazené na sochách sv. Antonína a sv. Jana Nepomuckého.

5. Socha sv. Antonína v Borovnici

Pískovcová socha sv. Antonína z roku 1744 stojí v obci Borovnice na rozcestí k baroknímu špýcharu.⁴⁴ Na podstavci sochy, po stranách zdobeného volutami, se nachází alianční znak manželů Josefa Antonína Záruby z Hustířan a Anny Eleonory z Oppersdorfu.⁴⁵

Alianční znak Zárubů z Hustířan a Oppersdorfu z Oppersdorfu na soše sv. Antonína

Umístění: Na přední straně podstavce sochy sv. Antonína.

Datace: 1744⁴⁶

Materiál: pískovec

Popis znaku (obrázek 12): V barokní kartuši jsou dva šlechtické znaky. Vpravo je znak Oppersdorfu z Oppersdorfu. Štít je čtvercový. První, druhé a čtvrté pole jsou velmi poškozená. Ve třetím poli je paže držící meč v holé ruce. Ve středu znaku je poškozený štítek. Vlevo je znak Záruby z Hustířan. Většina erbu je poškozena. Ve štítě je vyobrazené břevno s rostlinným motivem. Na vrcholu kartuše je koruna.

⁴³ F. MUSIL – L. SVOBODA, *Hrady, zámky...*, s. 26–28.

⁴⁴ E. POCHE a kol., *Umělecké památky...*, sv. I, s. 109.

⁴⁵ J. HÁS, *Šlechtické rody...*, s. 116.

⁴⁶ E. POCHE a kol., *Umělecké památky...*, sv. I, s. 109.

6. Socha sv. Jana Nepomuckého v Borovnici

Pískovcová socha sv. Jana Nepomuckého, která byla vystavěna v roce 1721, je umístěna v Borovnici v blízkosti autobusové zastávky u potoka Brodce. Postava sv. Jana Nepomuckého stojí na pětibokém podstavci, který je na postranních plochách zdoben erby Zárubů z Hustířan a Oppersdorfů z Oppersdorfu patřících výše zmíněným manželům.⁴⁷ Socha je ohraničena mohutným pětiúhelníkovým kamenným zábradlím.

Znak Oppersdorfů z Oppersdorfu na soše sv. Jana Nepomuckého

Umístění: Na západní straně podstavce sochy.

Datace: 1721⁴⁸

Materiál: pískovec

Popis znaku (obrázek 13): Štít je čtvercový, v prvním a čtvrtém poli je korunovaná hlava gryfa, ve druhém a třetím poli je obrněná paže držící meč v holé ruce. Nad štítem je dvojice klenotů. Vpravo je klenot tvořený korunovanou hlavou gryfa. Vlevo tvoří klenot ruka držící praporec s půlměsícem. Okolo štítu splývají přikryvadla.

Oppersdorfové z Oppersdorfu: viz strana 30

Znak Oppersdorfů z Oppersdorfu: viz strana 31

Znak Zárubů z Hustířan na soše sv. Jana Nepomuckého

Umístění: Na severovýchodním boku podstavce sochy.

Datace: 1721⁴⁹

Materiál: pískovec

Popis znaku (obrázek 14): Ve štítě plasticky vystupuje břevno. Štít i břevno jsou vyplněné rostlinným vzorem. Klenotem je dvojice uzavřených křídel, přes která je šrafované břevno. Kolem znaku splývají přikryvadla.

Zárubové z Hustířan: viz strana 68

Znak Zárubů z Hustířan: viz strana 68

⁴⁷ Jména jsou napsána pod znaky.

⁴⁸ E. POCHE a kol., *Umělecké památky...*, sv. I, s. 109.

⁴⁹ *Tamtéž*, s. 109.

ČASTOLOVICE

Městys Častolovice leží dva kilometry západně od Kostelce nad Orlicí. Obec se nachází při hlavní silnici I/11 vedoucí z Hradce Králové do Šumperka a dále na východ. Pravděpodobnými zakladateli města byli Půtové, později zvaní páni z Častolovic, pro které se následně staly Častolovice rodovým sídlem. Z roku 1342 je doloženo povýšení obce na městečko, což je zároveň první jistá zpráva o Častolovicích a zdejší vodní tvrzi.⁵⁰ V roce 1454 koupil Častolovice tehdejší správce a hofmistr království českého, Jiří z Poděbrad. Ten nechal městečko připojit k litickému panství. Koncem 15. století získali litické panství Pernštejnové, kteří drželi Častolovice do roku 1556.⁵¹ Oppersdorfové z Oppersdorfu získali městečko s novým zámekem v roce 1577 a drželi jej do roku 1684.⁵² V roce 1694 koupil Častolovice hrabě Adolf Vratislav ze Šternberka a v držení tohoto rodu zůstal zámek až do roku 1948, kdy byl Šternberkům majetek zabaven.⁵³ V 70. letech 18. století došlo k proměně podoby městečka, poté co byl vystavěn nový barokní farní kostel sv. Víta.⁵⁴ Znaky šlechtických rodů jsou v Častolovicích zobrazené na více místech zámku, na kostele sv. Víta a na mariánském sloupu.

7. Zámek Častolovice

Stavba častolovického zámku začala poté, co Jindřich z Regeru roku 1559 koupil městečko a vybral si ho za své sídlo. Původní podoba zámku byla nevýrazná, jednalo se o obdélnou patrovou budovu, která byla později po jistých úpravách zahrnuta do jihovýchodního křídla zámku. První přestavby zahájil Fridrich z Oppersdorfu poté, co si i on na konci 16. století vybral Častolovice za své sídlo. Na konci 17. století měl zámek podobu přízemní patrové budovy se sníženými hospodářskými křídly. Nádvoří bylo obdélné, členěné vikýři se štíty, na vstupním křídle byla hodinová věžička. Celý objekt byl rozdělen průjezdem na větší levou reprezentativní část a menší pravou část určenou pro hospodářské účely. Východně od zámku se rozprostírala pravidelně členěná zahrada a v okolí zámku byl hospodářský dvůr. Další úpravy zámku proběhly až za vlastnictví rodem Šternberků. Během období baroka přibyla na nádvoří zdobená kašna. Jaroslav ze Šternberku nechal po roce 1840 severně od zámku vytvořit přírodně-krajinářský park, směrem k němu bylo na severní straně zámku zbudováno dvojité schodiště. Za Jaroslava ze Šternberka došlo v letech 1858–1869 také ke změně exteriéru budovy ve slohu

⁵⁰ K. KUČA, *Města a městečka...*, díl I, s. 457–460.

⁵¹ T. ŠIMEK a kol., *Hrady, zámky...*, díl VI. Východní Čechy, s. 67.

⁵² F. MUSIL – L. SVOBODA, *Hrady, zámky...*, s. 30.

⁵³ T. ŠIMEK a kol., *Hrady, zámky...*, díl VI. Východní Čechy, s. 67.

⁵⁴ K. KUČA, *Města a městečka...*, díl I, s. 459–460.

tudorovské gotiky. Fasáda byla rozčleněna pilíři, věžičkami a budova doplněna dvoupatrovou věží nad hlavním vchodem. Východní průčelí směřující do parku bylo doplněno trojicí rizalitů, střední se odlišoval arkádovým průjezdem. Nádvoří bylo změněno zasklením arkád v prvním patře reprezentační části zámku. K posledním změnám na vnějším vzhledu zámku došlo počátkem 20. století. Nejdříve bylo v gotické podobě vystavěno druhé patro průčelí hospodářského stavení, které posléze získalo novorenesanční štít. Ve stejném historizujícím slohu byla upravena věž, nově mající dvoupodlažní osmibokou nástavbu nad zbytek zámku. Zvýšen byl také zbytek hospodářské části, která získala obloučkové štíty v pseudorenesanční podobě. Tento sloh se objevil i na dalších částech zámku.⁵⁵

Alianční znak rodů Šternberků a ze Starhemberga na severním křídle zámku

Umístění: Nad průchodem z nádvoří do zahrady v severním křídle zámku.

Datace: 18. století⁵⁶

Materiál: pískovec

Popis znaku (obrázek 15): Znaky patřící manželům Františku Filipu Šternberkovi a Marii Leopoldině ze Starhemberga jsou umístěné na dvojici kartuší.⁵⁷ Vpravo je znak Šternberků. Ve štítě je osmicípá hvězda ohraničená Řádem zlatého rouna. Vlevo je znak rodu ze Starhemberga. Štít je čtvrcený. První pole je polcené. Ve druhém poli je trojice břeven, přes která je položena snížená krokev. Ve třetím poli je kosmo zobrazena kotva a ve čtvrtém poli je částečně stočený korunovaný had. Ve znaku je srdeční štítek, ve kterém je polovina pantera. Nad kartušemi je zobrazena koruna.

Znaky neznámých rodů na mramorové kašně

Umístění: Na mramorové kašně na nádvoří zámku.

Datace: 17. století⁵⁸

Materiál: mramor

⁵⁵ F. MUSIL – L. SVOBODA, *Hrady, zámky...*, s. 29–33.

⁵⁶ V 18. století byl majitelem zámku František Filip ze Šternberka, jehož manželka byla Marie Leopoldina ze Starhemberga – srov. J. HÁŠ, *Šlechtické rody...*, s. 88.

⁵⁷ *Tamtéž*, s. 88.

⁵⁸ Znaky se nachází na mramorové kašně stojící na nádvoří častolovického zámku. Podle Ing. Jiřího Slavíka byla kašna zhotovena před rokem 1700 v oblasti širší střední či jižní Evropy a k jejímu převozu do Častolovic došlo počátkem 20. století. Za poskytnutí informací děkuji Ing. Jiřímu Slavíkovi z NPÚ, ÚOP v Josefově.

Popis znaku (obrázek 16–19): Všechny znaky jsou zobrazeny v kartuších, které drží barokní postavy. Znak na východní straně kašny má štít se znehodnocenou výplní, patrné je kosmé břevno. V horní části štítu jsou zřejmě pozůstatky dřívějších vyobrazení, které již nejsou rozpoznatelné. Nad kartuší je rostlinná koruna.

Znak na severní straně kašny má čtvrcený štít. První pole je vodorovně drážkované, třetí svísele. Druhé a čtvrté pole jsou znehodnocena, ale drážkovaná zřejmě nebyla.

Štít znaku na západní straně kašny je dělený, v horní části se špatně zřetelným neznámým vyobrazením. Nad kartuší je rostlinná koruna.

Štít erbu na jižní straně mramorové kašny je čtvrcený, v jeho středu je kolo s osmi loukotěmi. Nad kartuší je rostlinná koruna.

Znak Oppersdorfů z Oppersdorfu na severním křídle zámku

Umístění: Na nádvoří, nad průjezdem do zahrady v severním křídle zámku.

Datace: přelom 16. a 17. století⁵⁹

Materiál: pískovec

Popis znaku (obrázek 20): Znak je zobrazen na kamenné desce. Erb je umístěn pod arkádou, kterou zdobí lví hlava a dvojice andílků. Štít je čtvrcený. V prvním a čtvrtém poli je korunovaná hlava gryfa. Ve druhém a třetím poli je obrněná paže držící v ruce meč. Pravý klenot je tvořen korunovanou hlavou gryfa, levý klenot tvoří obrněná paže držící praporec s měsícem. Okolo znaku splývají přikryvadla. Pod znkem je nápis odkazující na Fridricha z Oppersdorfu.

Oppersdorfové z Oppersdorfu: Rod původem ze slezského Oppersdorfu přesídlil do Čech během 16. století. Jan z Oppersdorfu získal za své služby císaři Karlu V. a jeho bratru Ferdinandovi II. panství Dub a Frýdštejn. Další statky Jan vyženil či zakoupil. Janovi bratři, Vilém a Jiří, se také usadili v Čechách.⁶⁰ Během 16. století se rod rozdělil do dvou hlavních linií, mladší a starší. Významným členem mladší větve, založené Jiřím z Oppersdorfu, se stal Bedřich z Oppersdorfu, který byl moravským zemským podkomořím. Jeho potomky však mladší větev vymřela. Na novém častolovickém zámku sídlil zástupce starší rodové linie, Ota z Oppersdorfu, hejtman a reformační komisař pro Hradecký kraj. Další příslušník starší

⁵⁹ Znak patřící Fridrichu z Oppersdorfu vznikl ve stejné době, jako znak Magdalény z Donína (†1603), který je umístěn vedle. Fridrich Častolovice zdědil v roce 1586 a začal provádět stavební úpravy zámku – srov. J. HÁŠ, *Šlechtické rody...*, s. 66–67.; Jiří VÁCLAVÍK, *Častolovice*, Častolovice 2008, s. 88.

⁶⁰ Jan HALADA, *Lexikon české šlechty. Erby, fakta, osobnosti, sídla a zajímavosti*, Praha 1999, s. 395–396.

linie, Jan Václav z Oppersdorfu, byl roku 1721 povýšen do hraběcího stavu. Potomci starší rodové větve se dožili 20. století.⁶¹

Znak Oppersdorfů z Oppersdorfu: Původně byla v červeném erbu stříbrná, zlatě korunovaná hlava gryfa. Od roku 1554 měl rod čtvrcený štít, v prvním a čtvrtém červeném poli se stříbrnou, zlatě korunovanou hlavou gryfa, ve druhém a třetím zlatém poli s obrněnou paží držící meč v obnažené ruce. Klenot tvořila zlatě korunovaná stříbrná hlava gryfa. K původnímu klenotu později přibyl nový, na kterém obrněná ruka čnějící z červeno-stříbrného turbanu drží červený praporec se stříbrným půlměsícem. Turban byl později nahrazen knížecí korunou. Později byl znak doplněn zlatým srdečním štítkem s černou orlicí.⁶²

Znak pánů z Donína na severním křídle zámku

Umístění: Na nádvoří, nad průjezdem do zahrady v severním křídle zámku.

Datace: přelom 16. a 17. století⁶³

Materiál: pískovec

Popis znaku (obrázek 21): Znak je na kamenné desce. Je zobrazen pod arkádou, kterou zdobí lví hlava a dvojice andílku. Ve štítě jsou zkřížené jelení parohy. Klenot tvoří dva parohy, mezi nimiž stojí panna v šatech. Panna se každou rukou drží jednoho parohu. Po stranách štítu splývají přikryvadla. Pod znakem je nápis odkazující na Magdalénu z Donína.

Páni z Donína: Rod pánů z Donína je původem ze Saska, kde od 12. století, ještě jako páni z Rotova, plnili funkci purkrabích hradu Donín. Později získali páni z Rotova tuto hodnost dědičně a začali se zvat purkrabími z Donína. Od poloviny 13. století žila v Čechách grabštejská větev rodu. Ta nesla přízvisko podle hradu Grabštejn, který držela do roku 1562. Příslušníci této linie stáli v období husitských válek na straně katolické církve. Roku 1599 získali panství hradu Lemberk a později statek Velký Valtinov. Další větev se zvala česká. Ta držela více statků ve vnitrozemí Čech, například od konce 15. století tvrz Roztoky u Prahy. Od 16. století měla česká větev pánů z Donína sídlo na nově vystavěném zámku v Benátkách nad Jizerou, který vlastnila do roku 1599. Funkci zemského rady a soudce zastával na přelomu 16. a 17. století Bedřich z Donína. Pobělohorské konfiskace zasáhly obě dvě linie rodu žijící

⁶¹ J. PELANT, *Erby české...*, s. 314.

⁶² *Tamtéž*, s. 314

⁶³ Znak, který patří Magdaléně z Donína, vznikl ve stejné době, jako předchozí znak Fridricha z Oppersdorfu.

v Čechách, ty ale v první polovině 17. století vymřely. V té době vymřela také slezská větev pánů z Donína. Současnosti se dožila pruská linie rodu.⁶⁴

Znak pánů z Donína: Znak pánů z Donína tvoří modrý štít, ve kterém jsou dva stříbrné zkřížené jelení parohy. Klenot tvoří dvojice stříbrných jeleních parohů, mezi kterými je panna v modrých šatech se zlatou korunkou. Postava se drží každou rukou jednoho parohu. Přikryvadla jsou modro-stříbrná.⁶⁵

Znak Šternberků na bráně areálu zámku

Umístění: V kovové konstrukci vstupní brány do areálu zámku.

Datace: po roce 1694⁶⁶

Materiál: kov

Popis znaku (obrázek 22): Osmicípá hvězda je umístěná v kovové kruhové obruči. Nad obručí je plastika koruny, pod kterou vlají přikryvadla.

Znak Šternberků na jižním křídle zámku

Umístění: Na jižním křídle zámku, ve výklenku vlevo od hlavního vchodu.

Datace: počátek 20. století⁶⁷

Materiál: kov

Popis znaku (obrázek 23): Ve vodorovně drážkovaném štítě je vyobrazena osmicípá hvězda. Okolo štítu splývají přikryvadla.

Znaky Šternberků na kašně na nádvoří zámku

Umístění: Na výběžcích kašny, které směřují na všechny čtyři světové strany.

Datace: přelom 17. a 18. století⁶⁸

Materiál: pískovec

⁶⁴ J. PELANT, *Erby české...*, s. 109–110.

⁶⁵ *Tamtéž*, s. 109.

⁶⁶ Roku 1694 Šternberkové získali Častolovice – srov. F. MUSIL – L. SVOBODA, *Hrady, zámky...*, s. 32–33.

⁶⁷ Počátkem 20. století bylo zcela přestavěno jižní křídlo zámku – srov. *tamtéž*, s. 33.

⁶⁸ Barokní kašna byla vybudována okolo roku 1700 – srov. E. POCHE a kol., *Umělecké památky...*, s. 175.

Popis znaku (obrázky 24–27): Znaky jsou umístěné na kartuších. Všechny jsou shodné. Ve štítě je vyobrazena osmicípá hvězda, která je ohraničená Řádem zlatého rouna. Na každé kartuši je umístěna koruna.

Znaky Šternberků na severním křídle zámku

Umístění: V horních rozích přízemního rizalitu, vlevo od průchodu na nádvoří skrze severní křídlo zámku.

Datace: po roce 1694, zřejmě 19. – 20. století⁶⁹

Materiál: nepodařilo se určit, ale nelze vyloučit, že se jedná štuk

Popis znaku (obrázky 28 a 29): Oba dva znaky jsou shodné. Osmicípá hvězda je umístěna ve čtvercovém poli.

Znak Šternberků na sousoší na východním křídle zámku

Umístění: Na sousoší, které je umístěné na východním křídle zámku směrem na nádvoří.

Datace: po roce 1694, zřejmě počátek 20. století⁷⁰

Materiál: pískovec

Popis znaku (obrázek 30): Ve vodorovně drážkovaném štítě je umístěna osmicípá hvězda. Klenot tvoří pětrosí pera, zpoza kterých vystupuje polovina osmicípé hvězdy. Okolo štítu splývají příkryvadla. Znak je umístěný na rozmotaném svítku, který na stranách drží sochy dětských postav.

Znaky Šternberků na štítech na východním křídle zámku

Umístění: Na trojici obloučkových štítů, které ukončují trojici rizalitů na východním křídle zámku.

Datace: počátek 20. století⁷¹

Materiál: nepodařilo se určit, ale nelze vyloučit, že se jedná štuk

⁶⁹ Roku 1694 Šternberkové získali Častolovice, ale větší úpravy objektu prováděli až v 19. a 20. století – srov. F. MUSIL – L. SVOBODA, *Hrady, zámky...*, s. 32–33.

⁷⁰ Počátkem 20. století došlo k výstavbě druhého patra hospodářské části zámku, na kterém je sousoší umístěno – srov. *tamtéž*, s. 33.

⁷¹ Obloučkové štíty získaly rizality počátkem 20. století – srov. *tamtéž*, s. 33.

Popis znaku (obrázky 31–33): Všechny tři znaky jsou shodné. Ve štítě plasticky vystupuje osmicípá hvězda.

Znak Šternberků na zábradlí schodiště

Umístění: V kovaném portálu schodiště ve východním rohu nádvoří.

Datace: po roce 1694⁷²

Materiál: kov

Popis znaku (obrázek 34): Znak je umístěný na kované kartuši zdobené volutami. Štít modré barvy je zlatě lemovaný. Ve štítě je zobrazena zlatá osmicípá hvězda. Nad kartuší je koruna.

Znak Šternberků na zdi v průjezdu severního křídla zámku

Umístění: V přeneseném portálu na zdi v průjezdu do zahrady v severním křídle zámku.

Datace: 17. – 18. století⁷³

Materiál: pískovec

Popis znaku (obrázek 35): Znak je umístěný na kartuši. Kolem osmicípé hvězdy je vyobrazen Řád zlatého rouna.

8. Kostel sv. Víta

Barokní kostel sv. Víta byl v Častolovicích vystavěn v letech 1770–1775 na místě původního gotického kostela sv. Víta ze 14. století. Budova je umístěna na návrší nad řekou Bělou severozápadně od zámku.⁷⁴ Na hranolové věži na západním průčelí je umístěn alianční znak manželů Františka Filipa Šternberka a Marie Leopoldiny ze Starhemberka.⁷⁵

Alianční znak rodů Šternberků a ze Starhemberga na čelní zdi kostela sv. Víta

Umístění: Na čelní zdi věže, nad vstupem do kostela.

Datace: 1770–1775⁷⁶

Materiál: kov

⁷² Roku 1694 Šternberkové získali Častolovice – srov. F. MUSIL – L. SVOBODA, *Hrady, zámky...*, s. 32–33.

⁷³ Podle podoby vyobrazení znaku a přítomnosti Řádu zlatého rouna lze usuzovat, že erb vznikl v 17. – 18. století.

⁷⁴ E. POCHE a kol., *Umělecké památky...*, sv. I, s. 175.

⁷⁵ J. HÁS, *Šlechtické rody...*, s. 88.

⁷⁶ Roky výstavby kostela – srov. E. POCHE a kol., *Umělecké památky...*, sv. I, s. 175.

Popis znaku (obrázek 36): Na dvojici kartuší jsou znaky rodů Šternberků a ze Starhemberga. Vpravo na štítě je hvězda Šternberků ohraničená řádem zlatého rouna. Celý znak má nádech červenooranžové barvy, na okrajích jsou patrné zbytky původního modrého nátěru štítu. Vlevo je znak Starhembergů. Štít je čtvrcený, dělení je plasticky zvýrazněno. První pole je polcené, vpravo stříbrné, vlevo červené. Druhé pole je třikrát červeno-stříbrně dělené. Přes pole je položena rezavá snížená krokev. Ve třetím červeném poli je kosmo umístěná kotva. Ve čtvrtém poli zelené barvy (původně zlaté) je částečně stočený černý had s korunkou. Ve znaku je dělený srdeční štítek. V horní rezavé polovině je panter, spodní polovina je vybledlá, avšak svislé drážkování odkazuje na červenou barvu. Na kartuších je položena koruna.

9. Mariánský sloup

Pískovcový mariánský sloup byl zhotoven v roce 1744. Sloup je zdoben plasticky vystupujícími ornamentálními motivy. Na podstavci je vyobrazen alianční znak rodů Šternberků a ze Starhemberga, které odkazují na výše zmíněné manžele. Původně byl sloup na rozcestí dvou hlavních cest procházejících Častolovicemi, ale od roku 1954 je umístěný před zámkem.⁷⁷

Alianční znak rodů Šternberků a ze Starhemberga na mariánském sloupu

Umístění: Na přední straně podstavce mariánského sloupu.

Datace: 1744⁷⁸

Materiál: pískovec

Popis znaku (obrázek 37): Znaky jsou na dvojici barokních kartuší. Vpravo je znak s osmicípou hvězdou Šternberků. Vlevo je erb Starhembergů. Štít je čtvrcený s plasticky zvýrazněným dělením. První pole je polcené bez dalších vyobrazení, levá polovina je červená. Ve druhém poli jsou dvě břevna. Ve třetím poli červené barvy je kosmo umístěná kotva. Ve čtvrtém poli je vyobrazený částečně stočený had. Ve středu erbu je srdeční štítek s nezřetelným plastickým vyobrazením. Na kartuších je položena koruna, mezi spodními částmi kartuší je pětičetný květ a další rostlinné vzory.

Šternberkové: Šternberkové jsou jedním z nejstarších šlechtických rodů v českých zemích. Již od počátku rod patřil do panského stavu. Původní předek Šternberků žil údajně již ve 12. století. V roce 1253 se jeho potomek Zdeslav ze Sternbergu podílel na obraně Olomouce

⁷⁷ E. POCHE a kol., *Umělecké památky...*, sv. I, s. 177.

⁷⁸ *Tamtéž.*, s. 177.

jako člen družiny Přemysla Otakara II.⁷⁹ Tento Zdeslav je také zakladatelem hradu Český Šternberk, který leží jihovýchodně od Prahy na ostroze nad řekou Sázavou. Jméno Šternberk nese také hrad u Olomouce vybudovaný ve druhé polovině 13. století. Do třetice nese jméno rodu hrad Šternberk nedaleko Telče, který je dnes ale již pouhou zříceninou. Na přelomu 13. a 14. století se rod rozdělil na několik linií a členové rodu zastávali významné funkce v českém politickém a veřejném životě. Moravská větev rodu se rozdělila na linie šternberskou, zábřežskou, světlovsou a lukovskou. Linie nesly jméno podle svých sídel a mimo ně vlastnily ještě například Zlín či Holešov. Moravská větev Šternberků vymřela roku 1574.

Česká větev rodu se ve 14. století rozdělila na holické a konopištské. Významnou členkou holické větve byla Kunhuta stojící na straně husitů, která se stala v roce 1441 první manželkou Jiřího z Poděbrad. Zato odpůrcem husitů byl mj. Aleš ze Šternberka, který se ovšem později stal jedním z rádců husitského krále Jiřího z Poděbrad. Holická větev vymřela v roce 1712 Janem Václavem, který zastával funkci hejtmána Kouřimského kraje. Až do tohoto roku byl rodovým sídlem holické větve hrad Český Šternberk. Nejvýrazněji zasahovala do českých dějin katolická větev konopištská. Nejviditelněji vstoupil do dějin této větve Zdeněk Konopištský ze Šternberka, který byl nejprve stoupencem Jiřího z Poděbrad, když se 2. března 1458 jako první na Staroměstské radnici přihlásil pro jeho volbu králem. Roku 1465 ale přešel do opačného tábora a vedl proti Jiřímu z Poděbrad válku. Od roku 1473 se podílel na správě země jako jeden ze čtyř zemských ředitelů. Po ztrátě rodového sídla Konopiště roku 1590 rod přesídlil na panství Zelená Hora s Nepomukem. V roce 1701 založil Adolf Vratislav ze Šternberka rodový fideikomis z panství Častolovice a Zásmyky. Jeho synové se rozdělili na dvě linie, Damiánovu a Leopoldovu. Damiánova větev vymřela po meči v 19. století Františkem Josefem a jeho bratry. Zmíněný František Josef přispěl k rozvoji českého národa, byl předsedou Společnosti vlasteneckých přátel umění a Národnímu muzeu zanechal svou numismatickou sbírku. Leopoldova větev se také podílela na rozvoji českého národa. Jan Nepomuk byl členem Královské české učené společnosti a se svým bratrem byl u založení zmíněné organizace. Jejich bratr Kašpar Maria Šternberk byl společně s Františkem Josefem u založení Národního muzea v Praze, kterému věnoval své sbírky. Během 19. století byli Šternberkové jedním z nejbohatších rodů u nás. Představitelé rodu se v roce 1939 podepsali pod prohlášení české šlechty. Roku 1948 byl Šternberkům jejich majetek zabaven, ale po roce 1989 došlo v rámci restitucí k navrácení zámků Český Šternberk, Častolovice a dalších majetků.⁸⁰

⁷⁹ Petr MAŠEK, *Modrá krev. Minulost a přítomnost 445 šlechtických rodů v českých zemích*, Praha 2003, s. 268.

⁸⁰ J. PELATN, *Erby české...*, s. 463–465.

Znak Šternberků: Od 13. století je erb tvořen modrým štítem se zlatou osmicípou hvězdou. Klenot původně tvořila hvězda, jejíž hroty byly posázeny lístky či pery. Od 16. století je klenotem zlatá hvězda mezi dvojicí uzavřených modrých křídel. Přikryvadla jsou modro-zlatá.⁸¹

Starhembergové: Jedná se o štyrský hraběcí a knížecí rod s minulostí sahající až do 12. století. Členové rodu se vyznamenali během 17. a 18. století, když se jako císařští vojévůdci podíleli na obraně Vídně před Turky.⁸² Do hraběcího stavu byli Starhembergové povýšeni roku 1643, do českého knížecího, děděného primogeniturně, byli povýšeni v roce 1765. Rod žil zejména v Rakousku, do českých zemí se dostal roku 1667, kdy Maxmilián Vavřínek koupil panství Vranov nad Dyjí.⁸³ V českých zemích vlastnili Starhembergové pouze některá panství, například Načeradec.⁸⁴

Znak Starhembergů: Původně byl ve znaku zelený či modrý panter na stříbrném poli. Spodní část štítu byla později červená. Od roku 1560 je štít čtvrcený. První pole je červeno-stříbrně polcené. Druhé pole je vícenásobně červeno-stříbrně dělené. Přes druhé pole je položena modrá snížená krokev. Ve třetím červeném poli je kosmo umístěná stříbrná kotva se zlatým provazem v prstenu pod kotvou. Ve čtvrtém zlatém poli je modrý, částečně stočený had se zlatou korunou. Srdeční štítek má podobu původního znaku. Roku 1683 byl erb polepšen císařem Leopoldem I. Do pravé poloviny prvního pole přibyla věž katedrály sv. Štěpána ve Vídni a turecký půlměsíc s pětícípou hvězdou. Panter v srdečním štítku nově drží v tlapách meč omotaný vavřínem a hlavu Turka. Ve spodní části srdečního štítku přibýlo korunované písmeno „L“. Po povýšení do knížecího stavu byl znak zobrazován na hermelínovém plášti splývajícím zpod knížecí koruny.⁸⁵ Na zobrazení hraběcí podoby znaku z roku 1686 je na erbu položena koruna, ze které vystupuje část bašty. Z té vystupuje věž katedrály sv. Štěpána a před ní je polovice zeleného pantera, který drží meč omotaný vavřínem a hlavu Turka. Z koruny vystupuje pět pavích per.⁸⁶ Na některých vyobrazení jsou zobrazovány tři klenoty znaku. Vpravo klenot tvoří rohy, pravý stříbrný a levý červený, které jsou svázané stuhou. Prostřední klenot tvoří modrý panter. Levý

⁸¹ J. PELATN, *Erby české...*, s. 463.

⁸² Milan MYSLIVĚČEK, *Velký erbovník*, sv. II, Plzeň 2006, s. 220.

⁸³ Milan MYSLIVĚČEK, *Erbovník 2 aneb kniha o znacích i osudech rodů žijících v Čechách a na Moravě podle pramenů a dávných ne vždy věrných svědectví*, Praha 1997, s. 174.

⁸⁴ P. MAŠEK, *Modrá krev...*, s. 268.

⁸⁵ Starhemberg: *Familiengeschichte*, dostupné online (<https://starhemberg.com/familiengeschichte>), [citováno k 3. 4. 2021].

⁸⁶ Popis znaku podle vyobrazení v publikaci M. Myslivečka – srov. M. MYSLIVĚČEK, *Velký erbovník*, sv. II, s. 220.

klenot má podobu složených křídel, vícenásobně červeno-stříbrně dělených. Přes přední křídlo je položena modrá krokev.⁸⁷

⁸⁷ Popis znaku podle vyobrazení dostupného online – srov. Arcanum: *Starhemberg*, dostupné online (<https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/Siebmacher-siebmacher-wappenbuch-1/der-adel-von-ungarn-magyarorszag-2/csaladok-29/starhemberg-7360/>), [citováno k 3. 4. 2021].

ČERNÍKOVICE

Černíkovice leží přibližně pět kilometrů severozápadně od města Rychnov nad Kněžnou. Ves s tvrzí se prvně připomíná roku 1376, kdy byla v držení Koldy ze Žampachu. Během 15. století byla tvrz dvakrát dobývána, nejprve katolickým vojskem, poté vojskem zemského správce Jiřího z Poděbrad. Dobyta tvrz byla rozebrána a Černíkovice připojeny k litickému panství. Na přelomu 16. a 17. století byly Černíkovice spravovány z Opočna.⁸⁸ V roce 1635 získal ves s tvrzí plukovník habsburské armády Jindřich Kraft z Lamersdorfu, kterému černíkovický statek udělil císař Ferdinand II. Jindřich Kraft pravděpodobně nechal vystavět kostel Povýšení svatého Kříže a dále provedl stavební úpravy nové tvrze. K její významnější přestavbě ale došlo až později za Kolovratů. Ti koupili Černíkovice roku 1676, kdy je František Karel Libštejnský z Kolovrat připojil k panství rychnovskému. Když roku 1861 vymřeli Františkem Antonínem Libštejnové z Kolovrat, přešlo rychnovské panství, včetně Černíkovic, na krakovskou větev Kolovratů. Ti využívali zámek jako letní sídlo. Roku 1948 byl majetek rodu zabaven, v roce 1991 došlo v rámci restitucí k navrácení zámku Kolovratům.⁸⁹ Šlechtické erby jsou v obci vyobrazeny na hospodářské budově zámku a na kostele Povýšení sv. Kříže.

10. Zámek Černíkovice

Na místě dnešního zámku byla ve druhé polovině 16. století vystavěna renesanční tvrz, kterou nechal vybudovat Matyáš Dobeš z Olbramovic, tehdejší majitel Černíkovic. Přestavba a rozšíření tvrze nastala pravděpodobně v průběhu 17. století, kdy Černíkovice vlastnil Jindřich Kraft z Lamersdorfu. Tehdy zřejmě došlo k přístavbě části dnešního jižního křídla zámku. Ještě před koncem 18. století byla vystavěna pravoúhle zalomená část východního křídla zámku, z jehož východní strany vystupuje presbytář zámecké kaple. Na přelomu 18. a 19. století nechal František Josef Libštejnský z Kolovrat založit romantický anglický park, který se rozkládá jihovýchodně od zámku. V letech 1822–1825 došlo k empírové přestavbě zámku, stále vlastněného Františkem Josefem Libštejnským. Jižní křídlo bylo zkráceno, naopak východní křídlo bylo rozšířeno. Poslední významná stavební úprava proběhla v polovině 19. století, kdy bylo naposledy rozšířeno východní křídlo zámku přístavbou rizalitu na severní straně. Společně s kolovratskými přestavbami zámku byly přesunuty hospodářské objekty západním

⁸⁸ T. ŠIMEK a kol., *Hrady, zámky...*, díl VI. Východní Čechy, s. 72–73.

⁸⁹ F. MUSIL – L. SVOBODA, *Hrady, zámky...*, s. 36–37.

směrem, ty ale byly přibližně v roce 1980 zbourány.⁹⁰ Jižně od zámku, za řekou Bělou, se dochovala budova konírny, na jejímž štítu nad vchodem je umístěn znak Kolovratů.⁹¹

Znak Libštejnských z Kolovrat na budově konírny

Umístění: Na štítu západní zdi budovy konírny jižně od zámku.

Datace: 19. století⁹²

Materiál: pískovec

Popis znaku (obrázek 38): V modrém štítě s výrazným lemem je umístěna stříbrná orlice. Nátěr je silně poškozen, pravá polovina orlice měla nejspíš jinou barvu než levá polovina. Na štítě výrazně plasticky vystupuje hraběcí korunka se zbytky zlatého nátěru.

11. Kostel Povýšení sv. Kříže

Raně barokní kostel Povýšení svatého Kříže byl vystavěn v letech 1648–1652 na svahu nad obcí Černíkovice. Kostel, vybudovaný pravděpodobně Jindřichem Kraftem Lammersdorfu, stojí v areálu hřbitova. Stavebně byl kostel upraven ve druhé polovině 19. století, kdy byla k presbytáři přistavěna sakristie, která je nad vchodem zdobena kolovratskou orlicí.⁹³

Znak Libštejnských z Kolovrat na vstupním portálu sakristie

Umístění: Na východní straně kostela, na portálu vstupu do sakristie.

Datace: 2. polovina 19. století⁹⁴

Materiál: pískovec

Popis znaku (obrázek 39): Ve vodorovně drážkovaném štítě je orlice se sponou a korunkou na hrudi. Na znaku je hraběcí korunka. Ve štítě jsou patrná místa se zbytky modrého nátěru.

Libštejnští z Kolovrat: viz strana 124

Znak Libštejnských z Kolovrat: viz strana 124

⁹⁰ F. MUSIL – L. SVOBODA, *Hrady, zámky...*, s. 35–37.

⁹¹ Památkový katalog: *Zámek*, dostupné online (<https://pamatkovykatalog.cz/zamek-784855>), [citováno k 21. 3. 2021].

⁹² Památkový katalog: *Zámek*, dostupné online (<https://pamatkovykatalog.cz/zamek-784855>), [citováno k 21. 3. 2021].

⁹³ E. POCHE a kol, *Umělecké památky...*, sv. I, s. 184.

⁹⁴ Období vybudování sakristie – srov. *tamtéž*, s. 184.

ČESKÉ MEZIŘÍČÍ

Obec České Meziříčí se nachází osm kilometrů západně od Dobrušky. Ves původně náležela panovníkům, kteří také možná podnítili její založení ve druhé polovině 13. století. Písemně je existence obce, tehdy s názvem Kunigswald (Královský les) doložena roku 1300. Pozdější český název Meziříčí je odvozený od polohy vsi mezi dvěma rameny Dědiny. V průběhu času byla ves rozdělena na více částí. Majiteli největší části s kostelem byli Hlaváči z Dubé. V další části vsi byla vystavěna tvrz, která je prvně zmiňována za vlastnictví Janem Tošovským ze Žerotína počátkem 16. století. Tuto část obce koupil v polovině 16. století pravděpodobně Mikuláš Trčka z Lípy, majitel nedalekého Opočna. V průběhu času byly všechny části vsi Meziříčí připojeny k opočenskému panství, jehož součástí zůstaly do roku 1848.⁹⁵ Tvrz zanikla někdy po roce 1511.⁹⁶ Na kostele sv. Kateřiny se nachází šlechtický znak.

12. Kostel sv. Kateřiny

Barokní kostel sv. Kateřiny byl v Českém Meziříčí vystavěn v letech 1748–1752 v místech, kde stával původní farní kostel ze 14. století.⁹⁷ Kostel stojí na západním okraji obce, v areálu hřbitova. Ve vstupním portálu kostela je umístěn alianční znak manželů Rudolfa Josefa Colloreda a Františky Gabriely ze Starhemberga.⁹⁸

Alianční znak rodů Colloredů z Wallsee a ze Starhemberga na kostele sv. Kateřiny

Umístění: Na východním průčelí, ve vstupním portálu kostela.

Datace: 1748–1752⁹⁹

Materiál: pískovec

Popis znaku (obrázek 40): Na kartuši jsou umístěny dva znaky. Vpravo je znak Colloredů z Wallsee patřící linii Colloredo-Mels.¹⁰⁰ Čtvrcený štít ohraničuje Řád zlatého rouna. Na první a čtvrtém poli plasticky vystupuje břevno. Ve druhém a třetím poli je plastika schodovitého tvaru. Ve znaku je dělený srdeční štítek, v horní části je vyobrazen dvouhlavý orel. Vlevo je vyobrazený znak rodu ze Starhermberga. Čtvrcený štít je oválně ohraničený. První pole je polcené, pravá strana je netypicky vodorovně drážkována, na levé straně je rostlinný

⁹⁵ F. MUSIL – L. SVOBODA, *Hrady, zámky...*, s. 38.

⁹⁶ T. ŠIMEK a kol., *Hrady, zámky...*, díl VI. Východní Čechy, s. 79.

⁹⁷ E. POCHE a kol., *Umělecké památky...*, sv. I, s. 209.

⁹⁸ J. HÁS, *Šlechtické rody...*, s. 21.

⁹⁹ Roky výstavby kostela – srov. E. POCHE a kol., *Umělecké památky...*, sv. I, s. 209.

¹⁰⁰ M. MÝSLIVEČEK, *Velký erbovník*, sv. II, s. 366.

motiv. Ve druhém poli jsou tři břevna, přes která je položena snížená krokev. Ve třetím poli je kosmo umístěna kotva, ve čtvrtém poli je zobrazen částečně stočený had. Na znaku je dělený srdeční štítek. V horní části štítku je polovina pantera, ve spodní je nerozeznatelná plastika. Na kartuši je položená koruna.

Colloredové: viz strana 85

Znak Colloredů: viz strana 86

Starhembergové: viz strana 37

Znak Starhembergů: viz strana 37

DOBRUŠKA

Východočeské město Dobruška leží na úpatí Orlických hor. K založení obce došlo pravděpodobně počátkem 14. století příslušníky rodu Půticů.¹⁰¹ Na území, kde se dnes Dobruška nachází, byla dříve ves Leštná, která převzala současné jméno až po opevnění a povýšení na město.¹⁰² Páni z Dobrušky drželi město až do 15. století, ale přibližně od poloviny 14. století jej spravovali jako součást opočenského panství. V roce 1494 získali obec Trčkové z Lípy, za kterých postihl město v roce 1565 první ničivý požár, jenž zasáhl i archiv a spálil doklady o minulosti obce. Po tomto požáru byla na náměstí vystavěna dominanta města, radnice se 45 metrů vysokou věží. Roku 1634 byl Trčkům majetek zkonfiskován a opočenské panství připadlo v roce 1636 rodu Colloredů z Wallsee. Počátkem 19. století, konkrétně roku 1806, postihl město další požár, který zasáhl většinu městské zástavby. Poslední vynucená oprava města proběhla po požáru roku 1866.¹⁰³ Šlechtické znaky, které patří dvěma rodům, se v Dobrušce nachází na budově děkanství, na kříži jihozápadně od města a na mariánském sloupu.

13. Děkanství

Budova děkanství, dnes čp. 1, stojí v těsné blízkosti kostela sv. Václava se zvonicí, východně od náměstí. Jednoduchá jednopatrová budova z roku 1805 je horizontálně členěna římsami.¹⁰⁴ V roce 1806 budova děkanství, stejně jako velká část Dobrušky, shořela, následně došlo k obnově.¹⁰⁵ Nad vstupem do budovy je erb rodu Colloredo-Mansfeldů.

Znak Colloredo-Mansfeldů na budově děkanství

Umístění: Na jižním průčelí děkanství, nad vstupem do budovy.

Datace: 1805–1806¹⁰⁶

Materiál: pískovec

Popis znaku (obrázek 41): Znak je čtvrcený. První a čtvrté pole znaku je rovněž čtvrcené; 1. a 4. pole je vícenásobně dělené, ve 2. a 3. poli je routová šachovnice. Ve druhém poli znaku je orlice, ve třetím poli je lev, přes kterého je kosmo přetažený pruh. Na znaku je srdeční štítek

¹⁰¹ K. KUČA, *Města a městečka...*, díl I, s. 662.

¹⁰² F. MUSIL – L. SVOBODA, *Hrady, zámky...*, s. 38–39.

¹⁰³ K. KUČA, *Města a městečka...*, díl I, s. 658–663.

¹⁰⁴ E. POCHE a kol., *Umělecké památky...*, sv. I, s. 273.

¹⁰⁵ K. KUČA, *Města a městečka...*, díl I, s. 660–661.

¹⁰⁶ Roky výstavby biskupství a následně obnovy po požáru – srov. *tamtéž*, s. 660–661.; E. POCHE a kol., *Umělecké památky...*, sv. I, s. 273.

s dvouhlavým orlem. Okolo znaku je zobrazen Řád zlatého rouna. Nad znakem je knížecí koruna, zpod které splývá hermelínový plášť. Celý erb je natřený světle žlutou barvou a ohraničený oválným vzorovaným lemem, který ve spodní části překrývá rostlinný motiv.

14. Kříž jihozápadně od Dobrušky

Kříž stojí jihozápadně od města Dobruška, v místě rozcestí hlavní silnice z Opočna do Dobrušky a okresní cesty do Mělčan. Kříž je umístěný na pískovcovém sloupu stojícím na kvádrovém podstavci. Na přední straně podstavce je erb rodu Colloredů z Wallsee.

Znak Colloredů z Wallsee na kříži

Umístění: Na přední straně podstavce kříže.

Datace: 1763–1807¹⁰⁷

Materiál: pískovec

Popis znaku (obrázek 42): V nesprávně vodorovně drážkovaném erbu je plastické hladké břevno. Okolo znaku je Řád zlatého rouna. Na štítě je umístěná knížecí koruna, zpod které splývá hermelínový plášť.

15. Mariánský sloup

Mariánský sloup stojící v severovýchodní části náměstí byl zhotoven v letech 1733–1736. Na sloupu jsou umístěny sochy sv. Floriána, sv. Františka Xaverského, sv. Jana Nepomuckého a sv. Václava.¹⁰⁸ Celý komplex je ohraničený balustrovým zábradlím. Na severozápadní straně podstavce je alianční znak manželů Rudolfa Josefa Colloreda a Františky Gabriely ze Starhembergu.¹⁰⁹ Na jihovýchodní straně je znak Dobrušky.

Alianční znak rodů Colloredo a ze Starhemberga na mariánském sloupu

Umístění: Na severozápadní straně podstavce mariánského sloupu.

Datace: 1733–1736¹¹⁰

Materiál: pískovec

¹⁰⁷ Řád zlatého rouna odkazuje na jeho držitele Rudolfa Josefa (†1788) či jeho syna Františka Gundakara (†1807). Knížecí koruna datuje erb do období po roce 1763, kdy byl Rudolf Josef povýšen do knížecího stavu. – srov. J. HÁŠ, *Šlechtické rody...*, s. 19–21.; P. MAŠEK, *Modrá krev...*, s. 44.

¹⁰⁸ E. POCHE a kol., *Umělecké památky...*, sv. I, s. 274.

¹⁰⁹ J. HÁŠ, *Šlechtické rody...*, s. 21.

¹¹⁰ E. POCHE a kol., *Umělecké památky...*, sv. I, s. 274.

Popis znaku (obrázek 43): Na dvojici barokních kartuší jsou umístěné znaky manželů Rudolfa Josefa Colloreda a Františky Gabriely ze Starhemberga.¹¹¹ Vpravo je znak Colloredů patřící linii Colloredo-Mels.¹¹² Na prvním a čtvrtém poli plasticky vystupuje břevno. Ve druhém a třetím poli je plastika schodovitého tvaru. Ve znaku je dělený srdeční štítek, v horní části štítku je dvouhlavý orel. Nalevo je umístěn čtvrcený erb Starhermbergů. První pole má nerozlišitelnou plastikou. Ve druhém poli je trojice břeven, přes která je položena krokev. Ve třetím poli je kosmo položená kotva, ve čtvrtém poli částečně stočený had. Na znaku je dělený srdeční štítek s vyobrazením poloviny pantera v horní části. Pod kartušemi je motiv dvou zavřených květů.

Colloredo-Mansfeldové: viz strana 85

Znak Colloredo-Mansfeldů: viz strana 86

Starhembergové: viz strana 37

Znak Starhembergů: viz strana 37

¹¹¹ J. HÁŠ, *Šlechtické rody...*, s. 21.

¹¹² M. MYSLIVEČEK, *Velký erbovník*, sv. II, s. 366.

DOUDLEBY NAD ORLICÍ

Obec Doudleby nad Orlicí leží sedm kilometrů jižně od Rychnova nad Kněžnou při hlavní silnici z Kostelce nad Orlicí do Vamberku. V písemných pramenech je ves prvně zmiňována již roku 1259, tehdy v držení Oldřicha z Doudleb. V roce 1545 získal obec Václav Okrouhlický z Knětic, který Doudleby připojil k litickému panství, ale již roku 1562 získal litické panství, včetně Doudleb nad Orlicí, rod Bubnů, později používající přídomek z Litic. Hned první z nových majitelů obce, Mikuláš z Bubna, nechal v letech 1585–1590 na místě původní tvrze vystavět renesanční zámek.¹¹³ Od poloviny 17. století Doudleby povětšinou patřily k žambereckému (litickému) panství, kde sídlil i rod Bubnů z Litic. Doudlebský zámek tak byl spíše vedlejším sídlem rodu.¹¹⁴ Rod Bubnů z Litic měl v držení Doudleby nad Orlicí až do 20. století, kdy jim byl roku 1948 majetek zabaven. Po roce 1989 došlo k jeho navrácení v rámci restitucí.¹¹⁵ Znaky šlechtických rodů se nachází na více místech v areálu zámku, jeden erb je vyobrazen na soše Panny Marie u hřbitova.

16. Zámek Doudleby

Renesanční jednopatrový zámek v Doudlebách nad Orlicí nechal v letech 1585–1590 vystavět Mikuláš z Bubna.¹¹⁶ Čtyřkřídlý zámek má čtvercový půdorys narušený dvojicí rizalitů vystupujících ze severního a jižního průčelí, přičemž v severním rizalitu je umístěn průjezd na nádvoří. Fasáda zámku je vybavena sgrafitovou výzdobou. První stavební úpravy proběhly již ve 30. letech 17. století za hraběte Jindřicha Jana z Bubna a Litic. Tehdy vznikl půlkruhový hlavní portál s bosáží a učiněny byly další drobné úpravy. Více se vzhled zámku změnil koncem 17. století za Františka Adama Vratislava. Rizality byly o patro navýšeny a vybaveny novými lunetovými štíty. Severní rizalit byl navíc doplněn raně barokní osmibokou věžičkou. V tomto období došlo také k výstavbě hospodářského dvora ležícího severně od zámku. Ten se, až na stodolu postavenou v severovýchodní části, zachoval dodnes. Společně se dvorem byla severně od zámku zbudována také barokní brána. Poslední výraznější úpravou byl vznik krajinářského parku v okolí zámku koncem 19. století. V roce 1948 byl zámek Bubnům z Litic zabaven a posléze využíván různými institucemi. K návratu zámku rodu Bubnů z Litic došlo v rámci restituce roku 1991.¹¹⁷

¹¹³ T. ŠIMEK a kol., *Hrady, zámky...*, díl VI. Východní Čechy, s. 98.

¹¹⁴ F. MUSIL – L. SVOBODA, *Hrady, zámky...*, s. 46.

¹¹⁵ K. KUČA, *Města a městečka...* díl I, s. 752–754.

¹¹⁶ T. ŠIMEK a kol., *Hrady, zámky...*, díl VI. Východní Čechy, s. 98.

¹¹⁷ F. MUSIL – L. SVOBODA, *Hrady, zámky...*, s. 44–46.

Alianční znak rodu Bubnů z Litic a hrabat Lamboy z Desenersu na zámecké bráně

Umístění: Na portálu vstupní brány do zámeckého areálu.

Datace: konec 17. století¹¹⁸

Materiál: pískovec

Popis znaku (obrázek 44): Na dvojici kartuší jsou dva šlechtické znaky. Vpravo je vyobrazen erb Bubnů z Litic. V polceném štítě se nachází v pravém poli protáhlý buben, zpoza kterého vychází trojice per, v levém poli je hlava lva vystupující z korunky. Nalevo od bubnovského znaku je umístěn znak patřící zřejmě hrabatům Lamboy z Desenersu. Z tohoto rodu pocházela první manželka Františka Adama Vratislava, Anna Marie hraběnka z Lamboy.¹¹⁹ Současná podoba čtvrceného štítu se od znaku hrabat liší. V jeho prvním a čtvrtém poli je korunovaný dvouhlavý orel, ve druhém a třetím poli je ženská postava s rukama v bok. Přes postavu ve druhém poli je přetažený pásek. Na erbu je pětkrát dělený srdeční štítek, který by mohl odkazovat na první a čtvrté pole znaku hrabat z Lamboy. Mezi erby vystupuje plastika obličej s výraznými rty podepřenými malými vidlemi. Okolo kartuší jsou zdobné rostlinné motivy. Podle vyobrazení v publikaci *Hrady, zámky a tvrze Království českého* byla podoba druhého znaku dříve jiná, znaku hrabat z Lamboy bližší. Štít byl čtvrcený, ale dvouhlavý korunovaný orel se nacházel ve druhém a třetím poli, výplň prvního a čtvrtého nelze určit, ale pravděpodobně se v něm nenacházela žádná postava. Na znaku také chyběl srdeční štítek. Na kartuších byla navíc posazena plastická koruna, která v současnosti chybí.¹²⁰

Lamboy z Desenersu: Rod byl původem z Valencie. Roku 1633 zakoupil císařský nejvyšší polní vachmistr Vilém Lamboy manství Olešnice, které získal po smrti Albrechta z Valdštejna do dědičného držení. Roku 1637 získal Vilém Hostinné a později ještě Bělohrad a Dymokury.¹²¹ V roce 1649 byl Vilémovi udělen říšský hraběcí titul. Jeho syn Jan Lambert založil v Hostinném františkánský klášter. Roku 1684 vymřel rod po meči.¹²²

Znak hrabat Lamboy z Desenersu: Štít znaku je čtvrcený. První a čtvrté pole je sedmkrát červeno-zlatě dělené. Druhé a třetí pole mají černou barvu. Klenot tvoří zelená hlava kozla.

¹¹⁸ F. MUSIL – L. SVOBODA, *Hrady, zámky...*, s. 46.

¹¹⁹ J. HÁS, *Šlechtické rody...*, s. 17.

¹²⁰ Na malbě z 18. – 19. století je zobrazená odlišná podoba znaku, než která je na bráně dvora v současnosti – srov. August SEDLÁČEK, *Hrady, zámky a tvrze Království českého*, díl II. Hradecko, Praha 1994, s. 193.

¹²¹ *Ottův slovník naučný: illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí*, sv. 15, Praha 1900, s. 584–585.

¹²² Milan MYSLIVEČEK, *Velký erbovník*, sv. I, Plzeň 2005, s. 354.

Přikryvadla jsou červeno-zlatá.¹²³ Na vyobrazení v publikaci *Pyšelská heraldika* je štít čtvrcený. V prvním a čtvrtém černém poli je zlaté břevno. Druhé a třetí pole jsou pravidelně stříbrno-modře svisle vzorovaná. Vzorování je uspořádané do dvou řad nad břevno a do dvou pod něj. Ve zlatém břevnu je korunovaný černý orel. Klenotem je černá hlava kozla.¹²⁴

Znak Bubnů z Litic na zdi zámku

Umístění: Na štítě severního průčelí zámku.

Datace: konec 17. století¹²⁵

Materiál: štuk

Popis znaku (obrázek 45): Erb je umístěný na kulatém poli pískovcové barvy. Štít je polcený, vpravo je kosmo umístěný červený buben ve zlatém poli, vlevo je v modrém poli zlatá hlava lva vystupující z korunky. Klenoty jsou dva, vpravo tvoří klenot buben, vlevo zlatá hlava lva. Okolo štítu splývají zlato-stříbrná přikryvadla. Po obvodu kulatého lemování je nápis „F•A•C•V•B•“ (mohlo by se jednat o iniciály Františka Adama Vratislava hraběte z Bubna).

Znak Bubnů z Litic na zdi zámku

Umístění: Na štítě jižního průčelí zámku.

Datace: 1893¹²⁶

Materiál: štuk

Popis znaku (obrázek 46): Znak je plasticky lemován. Ve štítě je plastický, kosmo umístěný buben (vpravo) a hlava lva vystupující z korunky (vlevo). Ve spodní části znaku je letopočet 1893.

¹²³ Popis znaku podle vyobrazení v publikaci M. Myslivečka – srov. M. MYSLIVEČEK, *Velký erbovník*, sv. I, s. 354.

¹²⁴ Popis znaku podle vyobrazení v publikaci M. Vitanovského – srov. Michal VITANOVSKÝ, *Pyšelská heraldika*, Praha 2006, s. 31.

¹²⁵ Koncem 17. století byly přestavěny a navýšeny rizality – srov. F. MUSIL – L. SVOBODA, *Hrady, zámky...*, s. 45–46.

¹²⁶ Letopočet je ve spodní části štítu.

17. Socha Panny Marie

Pískovcová socha Panny Marie stojí na západním okraji obce před vchodem na hřbitov. Vybudována byla roku 1735.¹²⁷ Panna Marie stojí na dvoustupňovém podstavci čtvercového průřezu. Na přední straně druhého stupně podstavce je umístěný erb rodu Bubnů z Litic.

Znak Bubnů z Litic na soše Panny Marie

Umístění: Na přední straně druhého stupně podstavce sochy.

Datace: 1736¹²⁸

Materiál: pískovec

Popis znaku (obrázek 47): Na polceném štítě je vpravo kosmo umístěný buben, vlevo je hlava lva vystupující z korunky. Na štítu je umístěna koruna, po stranách jsou podlouhlé členěné rostlinné listy, pod znakem svázané.

Bubnové z Litic: Vladykové z Bubna jsou původem nejspíš z Plzeňska, kde vlastnili hrad Buben. V roce 1562 se rod dostal do východních Čech, když Mikuláš starší z Bubna zakoupil panství Litice nad Orlicí a Doudleby nad Orlicí. Tím se Mikuláš starší z Bubna stal zakladatelem větve později zvané „z Bubna a Litic“. Bubnové vybudovali v Žamberku a v Doudlebách nové renesanční zámky. Mimo to vlastnil rod i jiné statky nacházející se zejména ve východních Čechách. Během stavovského protihabsburského povstání zachovali Bubnové z Litic věrnost císaři a roku 1629 došlo k jejich povýšení do panského stavu, čímž se definitivně oddělili od linie vladyků z Bubna zvaných Varlichové z Bubna. V roce 1644 byli Bubnové z Litic povýšeni do hraběcího stavu. Litice a Žamberk rod udržel do 19. století, ale Doudleby nad Orlicí vlastnil i nadále. Významnou postavou rodu byl na přelomu 18. a 19. století hrabě Ferdinand Antonín, který se proslavil během napoleonských válek a později se stal generálním guvernérem Piemontu, Savojska a Nizzy. Další z rodu Bubnů z Litic, Mikuláš z Bubna a Litic, podepsal v roce 1939 prohlášení české šlechty a v letech 1940–1942 působil ve vládě generála Eliáše jako ministr zemědělství. Rod Bubnů z Litic žije v Čechách dodnes.¹²⁹

Znak Bubnů z Litic: V erbu byla původně pouze koule, od poloviny 16. století ji nahradil půlkulatý buben. Po povýšení do panského stavu roku 1629 byl erb vylepšen. Štít je polcený, v pravém zlatém poli je kosmo zobrazený podlouhlý buben červené barvy. V levém modrém

¹²⁷ E. POCHE a kol., *Umělecké památky...*, sv. I, s. 319.

¹²⁸ *Tamtéž*, s. 319.

¹²⁹ J. PELANT, *Erby české...*, s. 63–64.

poli je zlatá hlava lva vystupující ze zlaté koruny. Klenoty jsou dva, vpravo červený buben s trojicí pštosích per (modré, zlaté, červené), vlevo zlatá hlava lva. Někdy bývá vyobrazen pouze jeden klenot v podobě červeného bubnu s trojicí pštosích per. Po stranách erbu splývají z přilbic zlato-modrá přikryvadla.¹³⁰

¹³⁰ Na vyobrazení erbu v publikaci J. Pelanta je pouze jeden klenot tvořený bubnem – srov. J. PELANT, *Erby české...*, s. 63.

HOMOLE

Osada Homole leží na úpatí stejnojmenného kopce u obce Borovnice. Na zmíněném návrší se od konce 17. století nachází poutní místo Homole s barokním kostelem Panny Marie Bolestné.¹³¹ Na průčelí zmíněného kostela je vyobrazený šlechtický znak.

18. Kostel Panny Marie Bolestné na Homoli

Poutní místo Homole nechala na konci 17. století zřídit tehdejší majitelka borovnického statku, hraběnka Terezie Elenora z Ugarte, rozená ze Žďáru. Raně barokní kostel Panny Marie Bolestné se nachází uprostřed hřbitova na kopci zvaném Homole jihovýchodně od obce Lhoty u Potštejna. Výstavba kostela a schodiště probíhala v letech 1692–1696. Roku 1703 byly před kostelem vybudovány dvě kaple. V roce 1767 bylo zábradlí schodiště vyzdobeno sochami a roku 1778 byla u kostela zřízena kostnice. Kamenné schodiště vedoucí ke kostelu má 153 stupňů a 16 odpočívadel.¹³² Nad vchodem do kostela je umístěn znak Žďárských ze Žďáru.

Znak Žďárských ze Žďáru nad vchodem do kostela Panny Marie Bolestné

Umístění: Na severním průčelí, nad vstupem do kostela.

Datace: 1692–1696¹³³

Materiál: pískovec

Popis znaku (obrázek 48): V barokní kartuši je umístěný znak Žďárských ze Žďáru. V oválném štítě je orlice se sponou na hrudi.

Žďárští ze Žďáru: Žďárští ze Žďáru patřili stejně jako Kolovratové a Čejkové z Olbramovic do rodu Janoviců. Rod Žďárských ze Žďáru sídlil od poloviny 14. století na tvrzi Žďár u Kadaně. Údajným zakladatelem rodu byl Stanislav vzpomínaný již roku 1295. Jako své rodové sídlo si Žďár udrželi až do poloviny 17. století. V roce 1543 získal rod svatbou Jana Žďárského ze Žďáru s Marií Kladenskou panství Kladno. Rod se následně rozdělil na katolickou a protestantskou větev. Mnoho mužských příslušníků rodu poté sloužilo ve dvorských službách. Nejvyššího postavení ze všech členů rodu dosáhl Florián Jetřich Žďárský ze Žďáru, který se během stavovského povstání přidal sňatkem s Alžbětou Koronou, dcerou místodržitele Jaroslava Bořity z Martinic, na stranu Ferdinanda II. Roku 1628 byl Florián Jetřich povýšen do hraběcího stavu a získal funkce královského rady, zemského

¹³¹ F. MUSIL – L. SVOBODA, *Hrady, zámky...*, s. 54.

¹³² Emanuel POCHE a kol., *Umělecké památky Čech*, sv. II, Praha 1978, s. 340.

¹³³ Roky výstavby kostela – srov. *tamtéž*, s. 340.

soudce a dvorského maršálka. Jeho syn se nikdy neoženil a tím katolická větev Žďárských ze Žďáru vymřela po meči. Potomci protestantské větve žili v emigraci v Sasku pod jménem Sahrer von Sahr do roku 1959, kdy vymřeli Ernestem Sahrerem.¹³⁴

Znak Žďárských ze Žďáru: Erb byl původně společný s Kolovraty, v modrém štítě je barevně polcená orlice, vpravo červená, vlevo stříbrná. Orlice má zlatou zbroj a na hrudi zlatou pružinu s korunkou. Klenot tvoří dvě rozevřená křídla, pravé křídlo je červené, levé stříbrné. V každém křídle je polovina zlatého perizonu. Po stranách přilbice splývají červeno-stříbrná přikryvadla. Floriánu Jetřichovi Žďárskému ze Žďáru byl znak polepšen přidáním rakouského štítku s písmenem „F“ mezi křídla.¹³⁵

¹³⁴ J. PELANT, *Erby české...*, s. 559.

¹³⁵ *Tamtéž*, s. 558.

JAVORNICE

Javornice leží přibližně čtyři kilometry východně od Rychnova nad Kněžnou. Ves je prvně zmiňována roku 1358. Tehdy byla menší část obce součástí potštejnského panství, větší patřila k panství skuhrovskému. Během druhé poloviny 15. století se skuhrovské panství, včetně Javornice, stalo příslušenstvím Litic patřících tehdy Jiřímu z Poděbrad. V roce 1495 koupil Javornici Vilém z Pernštejna od knížete Jindřicha Minsterberského. Od druhé poloviny 16. století byla Javornice součástí rychnovského panství, které v dalším století získal rod Libštejnských z Kolovrat.¹³⁶ Dominantou obce je kostel sv. Jiří, na kterém je vyobrazen šlechtický erb.

19. Kostel sv. Jiří

V Javornici původně stál gotický kostel sv. Jiří nejspíš ze 13. století. Současný pozdně barokní kostel sv. Jiří byl vystavěn v letech 1785–1787.¹³⁷ Kostel stojí na návrší nad obcí v areálu hřbitova. Ve vstupním portálu je umístěna kolovratská orlice.

Znak Libštejnských z Kolovrat na kostele sv. Jiří

Umístění: Na jihozápadním průčelí, ve vstupním portálu kostela.

Datace: 1787¹³⁸

Materiál: pískovec

Popis znaku (obrázek 49): Znak je umístěn v plastické rokaji. Nad povrch plasticky vystupuje orlice se sponou a korunovaným rakouským štítkem na hrudi. Okolo orlice je letopočet 1787. Na rokaji je položená koruna.

Libštejnští z Kolovrat: viz strana 124

Znak Libštejnských z Kolovrat: viz strana 124

¹³⁶ F. MUSIL – L. SVOBODA, *Hrady, zámky...*, s. 59.

¹³⁷ E. POCHÉ a kol., *Umělecké památky...*, sv. I, s. 577.

¹³⁸ Letopočet je vytesán okolo orlice.

KAČEROV

Obec Kačerov je součástí vsi Zdobnice ležící přibližně jedenáct kilometrů severovýchodně od Rychnova nad Kněžnou. Kačerov je prvně vzpomínán roku 1577 jako součást rychnovského panství. Kromě několika málo jiných budov zde stojí kostel sv. Kateřiny, na jehož vstupním portálu je vyobrazen šlechtický znak.¹³⁹ Zdobnici k rychnovskému panství připojil v 17. století Norbert Leopold Libštejnský z Kolovrat.¹⁴⁰

20. Kostel sv. Kateřiny

Kostel sv. Kateřiny stojí v areálu místního hřbitova. Kostel byl vystavěn v letech 1796–1798 v pozdně barokním slohu na místě původní kaple, která roku 1794 vyhořela.¹⁴¹ Ve vstupním portálu kostela je plastika orlice rodu Kolovratů.

Znak Libštejnských z Kolovrat na kostele sv. Kateřiny

Umístění: Ve vstupním portálu na západním průčelí kostela.

Datace: 1798¹⁴²

Materiál: pískovec

Popis znaku (obrázek 50): Štít je umístěn v rostlinné rokaji. Ve štítě plasticky vystupuje orlice. Na štítě je položena koruna.

Libštejnští z Kolovrat: viz strana 124

Znak Libštejnských z Kolovrat: viz strana 124

¹³⁹ *Ottův slovník naučný: illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí*, sv. 13, Praha 1898, s. 728.

¹⁴⁰ *Ottův slovník naučný: illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí*, sv. 27, Praha 1908, s. 498.

¹⁴¹ E. POCHÉ a kol, *Umělecké památky...*, sv. II, s. 10.

¹⁴² Letopočet napsán u nohou orlice.

KOSTELEEC NAD ORLICÍ

Město Kostelec nad Orlicí se rozprostírá přibližně sedm kilometrů jižně od okresního města Rychnov nad Kněžnou. Půdorys obce je tvořen hlavní cestou I/11. První písemná zmínka o Kostelci nad Orlicí je z roku 1303, kdy Mikuláš z Potštejna daroval zderazskému klášteřu kostel sv. Jiří. V té době byl Kostelec součástí potštejnského panství. Během 16. – 17. století byla ve městě vystavěna tvrz, později přestavěná na zámek, a vznikl též zámeček Dvoreček. Roku 1629 zakoupil potštejnské panství Kašpar z Grambu, který odkázal Kostelec nad Orlicí pražským jezuitům, kteří měli město v držení do roku 1666. Tehdy byla obec centrem nově vzniklého samostatného kosteleckého panství. V roce 1667 vykoupil podíly jezuitů Václav Záruba z Hustířan a jeho rod poté město držel do poloviny 18. století.¹⁴³ Od roku 1796 bylo kostelecké panství v držení Kinských, kteří jej zakoupili od hrabat Cavriani.¹⁴⁴ Kinští nechali v letech 1829–1835 na západním okraji města vystavět nový empírový zámek zasazený do parku anglického stylu.¹⁴⁵ Po druhé světové válce byl Kinským kostelecký velkostatek roku 1948 zabaven.¹⁴⁶ Rodina jej restituovala po roce 1989. Šlechtické znaky několika rodů se ve městě nachází na budově nového zámku, na více místech v areálu kostela sv. Anny či na několika sochách.

21. Zámek Kostelec nad Orlicí

Klasicistní zámek, již od počátku zvaný jako Nový zámek, nechal v letech 1829–1835 vystavět na západním okraji města hrabě Josef Kinský. Stavba byla umístěna do nově vybudovaného krajinářského parku. Zámek má podobu obdélné třípodlažní budovy s nízkou střechou. Na delších průčelích jsou umístěné střední rizality se sloupovými portiky. Východní portikus má výšku budovy a je tvořený korintskými sloupy, západní je o patro nižší a tvoří ho iónské sloupy. Západní rizalit je zakončený trojúhelníkovým tympanonem, ve kterém se nachází alianční znak Kinských a Černínů z Chudenic. Přízemí budovy je částečně zabudováno do terénu, aby se snížila výška budovy. Zámecký areál byl dokončen roku 1847, kdy byl dostavěn hospodářský dvůr stojící proti západnímu průčelí zámku. Majetkem Kinských zámek zůstal do roku 1948, kdy byl postaven pod národní správu a následně zestátněn. K jeho navrácení došlo v rámci restituce v roce 1991.¹⁴⁷

¹⁴³ Karel KUČA, *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, díl III, Praha 1998, s. 93–98.

¹⁴⁴ T. ŠIMEK a kol., *Hrady, zámky...*, díl VI. Východní Čechy, s. 214.

¹⁴⁵ E. POCHÉ a kol., *Umělecké památky...*, sv. II, s. 111.

¹⁴⁶ F. MUSIL – L. SVOBODA, *Hrady, zámky...*, s. 69–72.

¹⁴⁷ *Tamtéž*, s. 69–72.

Alianční znak Kinských a Černínů z Chudenic na zdi zámku

Umístění: V západním tympanonu zámecké budovy.

Datace: 1829–1835¹⁴⁸

Materiál: pískovec

Popis znaku (obrázek 51): Vpravo je stříbrně lemovaný znak Kinských. V červeném, svisle drážkovaném štítu, vystupuje zleva trojice stříbrných vlčích zubů. Vlevo je stříbrně lemovaný erb Černínů z Chudenic. Štít je polcený, pravá červená polovina je svisle drážkovaná. Levá modrá polovina je vodorovně drážkovaná. Přes modrou polovinu je položena trojice stříbrných pruhů s písmeny „F, M, R“ řazenými shora. Ve znaku je korunovaný rakouský štítek. Na znacích je zlatá hraběcí korunka se stříbrnými perlami, okolo erbu jsou zelené ratolesti.

Znak Kinských na hospodářské budově

Umístění: Na budově severovýchodně od zámku při vjezdu do areálu z hlavní silnice.

Datace: 1829–1847¹⁴⁹

Materiál: pískovec

Popis znaku (obrázek 52): Znak patří rodu Kinských. Ve svisle drážkovaném štítu zleva vystupuje trojice vlčích zubů. Nad znakem je hraběcí korunka.

22. Zámeček Dvoreček

Renesanční zámeček, později zvaný Dvoreček, byl založen v roce 1610 Annou Kateřinou Hrzánovou z Harasova v západní části areálu Malého dvora (Žlutkovského dvora). Zámek byl vystavěn jako jednopatrová budova obdélníkového půdorysu napojená na zbytek zástavby dvora. Průčelí budovy byla zdobena sgrafitem. Vstupní portál zámečku se jako jediná část budovy zachoval do dnešních dnů. Zámeček byl roku 1893 vážně poškozen vichřicí a o rok později byl zbořen. Vstupní portál je dnes zasazený do západního průčelí budovy čp. 268 stojící nedaleko původního místa zámečku. Dům čp. 268 se nachází při hlavní silnici proti městskému úřadu. V portálu jsou vyobrazeny znaky obou manželů Anny Kateřiny Hrzánové z Harasova, provdané Kaplířové ze Sulevic.¹⁵⁰

¹⁴⁸ Roky výstavby zámku – srov. F. MUSIL – L. SVOBODA, *Hrady, zámky...*, s. 70.

¹⁴⁹ Období výstavby zámku a přilehlých budov – srov. *tamtéž*, s. 70–71.

¹⁵⁰ *Tamtéž*, s. 72–73.

Znak Jana Arnošta z Ullersdorfu v portálu

Umístění: V pravém rohu portálu zasazeného do západního průčelí budovy čp. 268.

Datace: po roce 1618¹⁵¹

Materiál: pískovec

Popis znaku (obrázek 53): Vyobrazený znak se liší od klasické podoby erbu Ullersdorfu z Němčí. Ve štítě jsou dvě zkřížené ostrve. Klenot tvoří dvojice rozevřených křídel, přes která jsou položeny dvě zkřížené ostrve. Okolo znaku splývají přikryvadla.

Ullersdorfové z Němčí: Rod pocházející z Kladska se rozdělil do tří linií, kladské, slezské a českomoravské. V druhé polovině 16. století přišli příslušníci rodu na Moravu a v roce 1575 získali Ullersdorfové český šlechtický stav. Jan Arnošt z Ullersdorfu si počátkem 17. století vzal Annu Kateřinu Hrzánovou, se kterou vlastnil Žlutkovský dvůr v Kostelci nad Orlicí. Kromě tohoto dvora vlastnil rod například Skaličku u Hranic na Moravě. Zřejmě posledním členem českomoravské linie rodu byl Jan Jiří, který zemřel roku 1754.¹⁵²

Znak Ullersdorfu z Němčí: Znak rodu tvoří modrý štít, ve kterém je stříbrná trojhranná přezka pro poutání meče. Klenotem je pětice křídel střídavě modrých a stříbrných. Přikryvadla jsou modro-stříbrná.¹⁵³

Znak Jana Buriana Kaplíře ze Sulevic v portálu

Umístění: V levém rohu portálu zasazeného do západního průčelí budovy čp. 268.

Datace: 1610¹⁵⁴

Materiál: pískovec

Popis znaku (obrázek 54): Znak se liší od rodového znaku Kaplířů ze Sulevic. Ve štítě jsou dva knoflíky. Klenot tvoří šest pavích per, na kterých je položený knoflík. Kolem štítu splývají přikryvadla.

¹⁵¹ V roce 1618 zemřel Jan Burian Kaplíř ze Sulevic, první manžel Anny Kateřiny, která držela zámeček do roku 1629 – srov. J. HÁŠ, *Šlechtické rody...*, s. 33.

¹⁵² Petr MAŠEK, *Šlechtické rody v Čechách, na Moravě a ve Slezsku od Bílé hory do současnosti*, díl 2, Praha 2010, s. 388.

¹⁵³ Popis znaku podle vyobrazení v publikaci M. Myslivečka – srov. M. MYSLIVEČEK, *Velký erbovník*, sv. II, s. 290.

¹⁵⁴ Původně měl být letopočet vyryt v obdélné kartuši nad znakem – srov. F. MUSIL – L. SVOBODA, *Hrady, zámky...*, s. 72.

Kaplířové ze Sulevic: Kaplířové jsou starý vladycký rod odvozující svůj původ od Sulejovic, vsi ležící u Lovosic. Roku 1322 byl Burian Kaplíř pasován na rytíře od římského krále Ludvíka Bavora. V průběhu historie se rod Kaplířů četně rozvětvil a vlastnil statky především v oblasti Lovosic a Litoměřic. Již před rokem 1414 zdědil rod od vladyků ze Skalky hrad Skalku nedaleko Lovosic. Nejdůležitějším hradem v severních Čechách byl pro Kaplíře Milešov, který drželi s přestávkou trvale od roku 1428. Jedna z větví měla majetky v jižních Čechách, kde vlastnila například hrad Vimperk s přílehlým panstvím.¹⁵⁵ Skrze manželství s Annou Kateřinou Hrzánovou z Harasova byl Jan Burian Kaplíř ze Sulevic spoluvlastníkem Potštejna.¹⁵⁶ Nejznámější postavou Kaplířů ze Sulevic byl Kašpar Kaplíř, který byl jedním z popravených pánů na Staroměstském náměstí roku 1621. Pobělohorské konfiskace a pokuty postihly i další členy rodu. Někteří proto odešli do zahraničí. Ke katolické víře konvertoval Kašpar Zdeněk Kaplíř, jenž později zastával funkci císařského důstojníka a v roce 1683 se podílel na obraně Vídně před Turky. Kašpar Zdeněk byl povýšen do panského stavu a roku 1676 získal také říšský hraběcí titul. Jeho bratrem Zikmundem Arnoštem vymřeli roku 1701 v Čechách Kaplířové ze Sulevic. Dědicem jejich majetku se stal Leopold Hrzán z Harasova.¹⁵⁷

Znak Kaplířů ze Sulevic: Původně byl znakem modrý štít, na kterém bylo červeno-zlatě šachované křídlo. V 15. století byl znak rozšířen o erb vladyků ze Skalky. Nově je štít čtvrcený. První a čtvrté pole je dělené. V pravé zlaté části je polovina černého orla, přes levou červenou část je položeno stříbrné břevno. Druhé a třetí pole štítu je modré s vyobrazením červeno-stříbrně šachovaného křídla. Popsaná podoba erbu byla Kaplířům ze Sulevic potvrzena po povýšení do hraběcího stavu roku 1676. Klenoty jsou tři. Prostřední klenot má podobu černého říšského orla s rakouským štítkem na hrudi. Postranní klenoty mají podobu složeného, červeno-stříbrně šachovaného křídla. Přikryvadla jsou vpravo zlato-černá, vlevo červeno-stříbrná.¹⁵⁸

23. Kostel sv. Anny

Raně barokní kostel sv. Anny byl vystavěn v letech 1686–1691. Mohutný jednolodní kostel stojí v areálu hřbitova na východním okraji města.¹⁵⁹ Na vstupním portálu kostela je umístěný alianční znak manželů Františka Karla Záruby z Hustířan a Marie Maxmiliány z Ugarte.¹⁶⁰

¹⁵⁵ J. PELANT, *Erby české...*, s. 198.

¹⁵⁶ *Ottův slovník...*, sv. 13, s. 967.

¹⁵⁷ J. PELANT, *Erby české...*, s. 198.

¹⁵⁸ *Tamtéž*, s. 198.

¹⁵⁹ E. POCHE a kol., *Umělecké památky...*, sv. II, s. 112.

¹⁶⁰ J. HÁŠ, *Šlechtické rody...*, s. 116.

V areálu hřbitova ohraničeného kamennou zdí je vystavěná raně barokní kaple sv. Floriána.¹⁶¹ Na hřbitov se vstupuje skrze bránu, na které je umístěný znak Zárubů z Hustířan.

Alianční znak Zárubů z Hustířan a rodu Ugarte na kostele sv. Anny

Umístění: Na západním průčelí, ve vstupním portálu kostela.

Datace: 1686–1691¹⁶²

Materiál: pískovec

Popis znaku (obrázek 55): Znaky jsou na dvojici barokních kartuší. Vpravo je znak Zárubů z Hustířan s plasticky znázorněným břevnem na štítě. Vlevo je znak rodu Ugarte. Ve štítě je nerozeznatelný plastický vzor, pouze místy jsou viditelné kříže. Okolo kartuší jsou plastické rostlinné motivy.

Znak Zárubů z Hustířan na bráně hřbitova

Umístění: Na vstupní bráně do areálu hřbitova při kostele sv. Anny.

Datace: 1667–1744, pravděpodobně 1686–1691¹⁶³

Materiál: pískovec

Popis znaku (obrázek 56): V barokní kartuši je umístěný znak Zárubů z Hustířan. Ve štítě plasticky vystupuje břevno s rostlinnými vzory. Kolem erbu jsou plasticky znázorněné rostlinné vzory.

24. Výklenková kaple sv. Antonína

Výklenková kaple sv. Antonína je umístěna ve zděném plotě severovýchodně od nového zámku při hlavní silnici I/11. Ve výklenku stojí socha sv. Antonína držícího v levé ruce knihu, pravděpodobně Bibli, a malé dítě. Pod štítem kaple je letopočet 1898 plasticky znázorněný římskými číslicemi. Ve štítě kapličky je alianční znak rodu Kinských a města Kostelec nad Orlicí.

Alianční znak Kinských a města Kostelec nad Orlicí na výklenkové kapli

Umístění: Ve štítě přední strany výklenkové kaple.

¹⁶¹ E. POCHE a kol., *Umělecké památky...*, sv. II, s. 112.

¹⁶² *Tamtéž*, s. 112.

¹⁶³ V letech 1667–1744 drželi Kostelec nad Orlicí Zárubové z Hustířan. V letech 1686–1691 byl vystavěn kostel sv. Anny – srov. *tamtéž*, s. 112.; K. KUČA, *Města a městečka...*, díl III, s. 95.

Datace: 1898¹⁶⁴

Materiál: pískovec

Popis znaku (obrázek 57): Ve štítě je dvojice k sobě nakloněných znaků. Vpravo je znak Kinských. Z levé poloviny štítu vychází trojice vlčích zubů. Vlevo je znak města Kostelec nad Orlicí. Ve štítě je vpravo natočený lev. Nad erby plasticky vystupuje hraběcí korunka.

25. Kříž v Hálkově ulici

Jednoduchý křížek je umístěný na pískovcovém podstavci v Hálkově ulici nedaleko autobusové zastávky. Na podstavci stojí postava Panny Marie, která je schovaná pod stříškou. Křížek je kovový s korpusem Ježíše Krista. Na vrcholu je půlkruhová stříška. Na přední straně podstavce plasticky vystupuje znak rodu Kinských a letopočet 1903.

Znak Kinských na podstavci křížku

Umístění: Na přední straně podstavce křížku.

Datace: 1903¹⁶⁵

Materiál: pískovec

Popis znaku (obrázek 58): Na přední straně podstavce je erb Kinských s kompletní heraldickou výbavou. Ve svisle drážkovaném štítu zleva vystupuje trojice vlčích zubů. Klenot tvoří dvojice rozevřených křídel. Okolo znaku splývají přikryvadla.

26. Mariánský sloup

Mariánský sloup byl založen roku 1707 ve východní části kosteleckého náměstí, roku 1716 došlo k jeho první opravě. Větší renovace proběhla až v roce 1857, kdy byla socha a zábradlí restaurována. V témže roce přibyl na patce dřívku alianční znak manželů Josefa Kinského a Marie Černínové z Chudenic.¹⁶⁶ Okolo prostoru sloupu je balustráda. Socha Panny Marie se tyčí nad čtveřicí andílků směřujících na čtyři světové strany. Na severní straně podstavce je vyobrazený alianční erb Zárubů z Hustířan a Oppersdorfů z Oppersdorfu. Na jižní straně podstavce je alianční erb Zárubů z Hustířan s neidentifikovatelným znakem (plocha jeho štítu je prázdná). Na původním podstavci mariánského sloupu patřil tento štít znaku rodu Ugarte

¹⁶⁴ Letopočet je napsán pod štítem kapličky.

¹⁶⁵ Letopočet uveden na přední straně podstavce pod erbem.

¹⁶⁶ Ivana MAXOVÁ – Vratislav NEJEDLÝ – Pavel ZAHRADNÍK, *Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v okrese Rychnov nad Kněžnou*, Praha 1999, s. 41–43.

(viz dále). Na patce dříku na jižní straně sloupu je umístěný již zmíněný alianční znak Kinských a Černínů z Chudenic.

Alianční znak Kinských a Černínů z Chudenic na mariánském sloupu

Umístění: Na patce dříku na jižní straně mariánského sloupu.

Datace: 1857¹⁶⁷

Materiál: pískovec

Popis znaku (obrázek 59): Na rokaji je umístěna dvojice erbů. Vpravo je znak Kinských. Ve svisle drážkovaném štítu zleva vystupují tři vlčí zuby. Vlevo je erb Černínů z Chudenic. Štít je polcený, pravá polovina je svisle drážkovaná. Přes levou, vodorovně drážkovanou polovinu štítu, jsou umístěna tři hladká břevna s písmeny v pořadí (řazeno shora) „F, M, R“. V erbu je korunovaný, svisle drážkovaný rakouský štítek s nápisem „F III“ umístěným do břevna. Nad znaky je umístěna koruna.

Černínové z Chudenic: Rod Černínů odvozuje svůj původ od rozrodu Drslaviců, rodokmen je ale sledovatelný až od roku 1358. Původním sídlem rodu jsou Chudenic v západních Čechách. Koncem 15. století se Černínové rozdělili na několik linií. Jedna větev byla zvaná chudenicická. Její příslušníci zastávali funkce v zemské správě, počátkem 19. století ale větev vymřela. Další linie je zvaná nedrahovická. Její příslušník Diviš Černín byl 21. června 1621 jedním z popravených pánů na Staroměstském náměstí. Jeho bratr Heřman navštívil Jeruzalém a Egypt a jeho služeb využil také císař Matyáš, který ho dvakrát vyslal s mírovým poselstvím k tureckému sultánovi. Během stavovského povstání zůstal Heřman věrný císaři a následně byl povýšen do hraběcího stavu a získal funkci královského místodržícího. K vlastenecky smýšlejícím příslušníkům rodu patřil v 19. století hrabě Evžen Karel Černín, příznivec českého národního obrození a Národního muzea, které obdaroval částí svého majetku. Další linií rodu Černínů byla větev vinořská, ze které se nejvíce proslavil Otakar Černín, mající ale poněmčelou podobu rodového jména - Czernin. Ten působil v letech 1917–1918 jako rakouský ministr zahraničí. Z ministerské pozice se pokoušel o uzavření separátního míru Rakouska-Uherska s Ruskem a Francií a roku 1918 poškodil svým nekorektním výstupem proti Masarykovi pověst Rakouska v Anglii a v USA. Rakousku přitížil také vymyšleným tvrzením o francouzské nabídce míru. Roku 1939 podepsal hrabě Rudolf Theobald z vinořské větve prohlášení české šlechty a během války byl nacisty vězněn. Naopak Evžen Černín se přihlásil k německé

¹⁶⁷ I. MAXOVÁ – V. NEJEDLÝ – P. ZAHRADNÍK, *Mariánské, trojiční...*, s. 43.

národnosti a jeho syn padl ve Francii jako voják Říše. V roce 1948 byl Černínům majetek zabaven, k navrácení jeho části došlo po roce 1989.¹⁶⁸

Znak Černínů z Chudenic: Štít je polcený, pravá polovina je červené barvy. Levá polovina je modrá s trojicí stříbrných břevien. Klenot tvoří dvojice rozevřených křídel. Původně bylo jedno křídlo červené a druhé modré s trojicí stříbrných břevien, poté byla obě dvě křídla modrá se třemi stříbrnými břevny. Po povýšení do panského stavu byl erb polepšen o srdeční korunovaný rakouský štítek a do stříbrných břevien byla shora přidána písmena „F, M, R“, znamenající iniciály jmen tří habsburských císařů. Mezi křídla klenotu přibyla ruka s mečem a palmovou ratolestí. Za vlády Ferdinanda III. byl do břevna rakouského štítku přidán nápis „F III“. Později přibyl další klenot tvořený rukou s mečem a palmovou ratolestí. Přikryvadla jsou modro-stříbrná a červeno-stříbrná.¹⁶⁹

Alianční znak Zárubů z Hustířan a Oppersdorfů z Oppersdorfu na mariánském sloupu

Umístění: Na severní straně podstavce mariánského sloupu.

Datace: 1996¹⁷⁰

Materiál: pískovec

Popis znaku (obrázek 60): Znaky patřící Josefu Antonínovi Zárubovi z Hustířan a jeho manželce Eleonoře z Oppersdorfu jsou na dvojici barokních kartuší.¹⁷¹ Vpravo je erb Zárubů z Hustířan. Ve štítě je plasticky zvýrazněné břevno s rostlinnými motivy. Vlevo je znak Oppersdorfů z Oppersdorfu. Štít je čtvrcený, v prvním a čtvrtém poli je korunovaná hlava gryfa, ve druhém a třetím poli obrněná paže držící meč v obnažené ruce. Nad erby je koruna, okolo kartuší jsou plastické listy, pod kartušemi je feston.

Alianční znak Zárubů z Hustířan a prázdného štítu na mariánském sloupu

Umístění: Na jižní straně podstavce mariánského sloupu.

Datace: 1996¹⁷²

¹⁶⁸ P. MAŠEK, *Modrá krev...*, s. 51–54.

¹⁶⁹ J. PELANT, *Erby české...*, s. 93.

¹⁷⁰ Sokl mariánského sloupu byl zhotoven v roce 1996 v rámci restaurování sloupu – srov. I. MAXOVÁ – V. NEJEDLÝ – P. ZAHRADNÍK, *Mariánské, trojiční...*, s. 46–47.

¹⁷¹ J. HÁS, *Šlechtické znaky...*, s. 116.

¹⁷² Sokl mariánského sloupu byl zhotoven v roce 1996 v rámci restaurování sloupu – srov. I. MAXOVÁ – V. NEJEDLÝ – P. ZAHRADNÍK, *Mariánské, trojiční...*, s. 46–47.

Materiál: pískovec

Popis znaku (obrázek 61): Znaky jsou na dvojici barokních kartuší. Vpravo je znak Zárubů z Hustířan, který odkazuje na Františka Karla. Ve štítě je plasticky zvýrazněné břevno s rostlinnými motivy. Vlevo je znak s vyhlazenou plochou štítu. Nad znaky je koruna, okolo kartuší plasticky vystupují rostlinné listy, pod kartušemi je feston.

27. Původní podstavec mariánského sloupu

Původní pískovcový podstavec mariánského sloupu z počátku 18. století je dnes umístěn u jižní stěny kostela sv. Jiří východně od náměstí.¹⁷³ Na západní části podstavce je alianční znak Josefa Antonína Záruby z Hustířan a jeho manželky Eleonory z Oppersdorfu. Na východní straně je alianční znak Františka Karla Záruby z Hustířan a jeho choti Marie Maxmiliány z Ugarte.¹⁷⁴

Alianční znak Zárubů z Hustířan a Oppersdorů z Oppersdorfu na původním podstavci mariánského sloupu

Umístění: Na západní straně původního podstavce mariánského sloupu jižně od kostela sv. Jiří.

Datace: 1716¹⁷⁵

Materiál: pískovec

Popis znaku (obrázek 62): Znaky jsou na dvojici barokních kartuší. Vpravo je poškozený znak Zárubů z Hustířan s naznačenou plastikou břevna s rostlinným motivem. Vlevo je poškozený znak Oppersdorů z Oppersdorfu. Štít je čtvrcený, pravá polovina štítu zničená. V zachovaném druhém poli je obrněná paže držící meč, ve čtvrtém poli je plastika nerozeznatelná. Nad kartušemi je koruna, pod nimi je feston.

Oppersdorfové z Oppersdorfu: viz strana 30

Znak Oppersdorů z Oppersdorfu: viz strana 31

Alianční znak Zárubů z Hustířan a rodu z Ugarte na původním podstavci mariánského sloupu

Umístění: Na východní straně původního podstavce mariánského sloupu jižně od kostela sv. Jiří.

¹⁷³ I. MAXOVÁ – V. NEJEDLÝ – P. ZAHRADNÍK, *Mariánské, trojiční...*, s. 41.

¹⁷⁴ J. HÁS, *Šlechtické rody...*, s. 116.

¹⁷⁵ Josef Antonín Záruba z Hustířan nechal roku 1716 opravit mariánský sloup – srov. I. MAXOVÁ – V. NEJEDLÝ – P. ZAHRADNÍK, *Mariánské, trojiční...*, s. 41.

Datace: 1707¹⁷⁶

Materiál: pískovec

Popis znaku (obrázek 63): Znaky jsou na dvojici barokních kartuší. Vpravo je poškozený znak Zárubů z Hustířan. Ve štítě plasticky vystupuje břevno s rostlinným motivem. Vlevo je silně poškozený znak Ugartů s nerozpoznatelnou plastikou. Nad kartušemi je koruna, pod nimi feston.¹⁷⁷

Rod Ugarte: Rakouskou větev španělského rodu založil Petr z Ugarte, který byl roku 1654 povýšený mezi svobodné pány. Do konce 17. století získal rod moravský inkolát a roku 1676 byl povýšen do stavu říšských hrabat. Větev vymřela po meči roku 1875 Maxmiliánem z Ugarte.¹⁷⁸

Znak hrabat z Ugarte: Znak je rozdělený na dvanáct polí rozmístěných po čtyřech do tří řad. První pole v prvním řádku je červené s dvojicí zkřížených zlatých klíčů, v kosočtverci okolo klíčů je umístěná čtveřice zlatých srdcí. V druhém zlatém poli je pětice zelených lipových listů uspořádaných formou 2-1-2. Ve třetím stříbrném poli je červený štítek se zlatým písmenem „R“, okolo štítku jsou trojlístky. Čtvrté pole je dělené, ve stříbrné hlavě pole je trojice černých orlic, v zeleném zbytku pole je stříbrný čtyřčetný květ. První pole ve druhém řádku je stříbrné se stromem, o který je opřena dvojice zvířat, zřejmě psů. Ze stromu kouká hlava kozy/kozla. Horní polovina druhého pole je zlatá, spodní černá, přechod je zubatý. Třetí pole je čtvrcené, v 1. a 4. poli je trojice stříbrných koulí, ve 2. a 3. stříbrném poli je červený kříž. Čtvrté pole je identické jako druhé – zlato-černé, pouze v černém poli je trojice stříbrných váz. První pole ve třetím řádku je dělené, shora červené, zdola zlaté. V poli je zlato-červený gryf s mečem natočený doleva. Druhé pole je zrcadlově obrácené vůči prvnímu poli, místo meče má gryf květinu. Ve třetím stříbrném poli je červený kříž s pětici zlatých koulí. Ve čtvrtém modrém poli je zlaté znamení ve tvaru písmene „X“, v úhlech znamení jsou zlaté koule.¹⁷⁹

¹⁷⁶ František Karel Záruba z Hustířan dal roku 1707 zbudovat mariánský sloup – srov. I. MAXOVÁ – V. NEJEDLÝ – P. ZAHRADNÍK, *Mariánské, trojiční...*, s. 41.

¹⁷⁷ Rodu hrabat z Ugarte je téměř zaniklý znak přisouzen podle starší fotografie v knize *Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v okrese Rychnov nad Kněžnou* – srov. *tamtéž*, s. 45.

¹⁷⁸ M. MYSLIVEČEK, *Velký erbovník*, sv. II, s. 288–289.

¹⁷⁹ Popis znaku podle vyobrazení v publikaci M. Myslivečka – srov. *tamtéž*, s. 289.

28. Socha sv. Jana Nepomuckého

Pískovcová socha sv. Jana Nepomuckého stojí na východním okraji města při hlavní silnici na Doudleby nad Orlicí. Postava sv. Jana Nepomuckého je umístěna na podstavci čtvercového průřezu, na jehož přední straně je zobrazen erb rodu Zárubů z Hustířan.

Znak Zárubů z Hustířan na soše sv. Jana Nepomuckého

Umístění: Na přední straně podstavce sochy.

Datace: 1693¹⁸⁰

Materiál: pískovec

Popis znaku (obrázek 64): Znak je silně poškozený. Ve štítě je špatně zřetelné břevno. Klenot tvoří dvojice složených křídel s plastickými břevny. Okolo erbu splývají přikryvadla.

29. Socha sv. Jana Nepomuckého v Hálkově ulici

Socha sv. Jana Nepomuckého je umístěná na vysokém dřívku stojícím na podstavci čtvercového půdorysu. Zhotovena byla roku 1693, k její opravě došlo někdy po roce 1796, kdy získali kostelecké panství Kinští.¹⁸¹ Na zadní straně podstavce je zobrazen znak Kinských, na přední je znak Zárubů z Hustířan se zcela zaniklou plastikou.

Znak Kinských na soše sv. Jana Nepomuckého

Umístění: Na zadní straně podstavce sochy.

Datace: po roce 1796¹⁸²

Materiál: pískovec

Popis znaku (obrázek 65): Poškozený znak patří rodu Kinských. Ve svisle drážkovaném štítě vystupuje zleva trojice vlčích zubů. Klenot tvoří dvojice rozevřených křídel. Okolo znaku splývají přikryvadla.

Kinští: Kořeny rodu sahají do 13. století, ale až do třicetileté války se členové zvali Vchynskými ze Vchynic. Do panského stavu byl rod přijat až roku 1611, poté co Václav Kinský pomohl ubránit Prahu před pasovskými vojsky.¹⁸³ Mnoho členů rodu však muselo čelit

¹⁸⁰ E. POCHE a kol., *Umělecké památky...*, sv. II, s. 112.

¹⁸¹ I. MAXOVÁ – V. NEJEDLÝ – P. ZAHRADNÍK, *Mariánské, trojiční...*, s. 48.

¹⁸² Socha byla opravena Kinskými, kteří město získali v roce 1796, přesný rok není známý – srov. *tamtéž*, s. 48.

¹⁸³ M. MYSLIVEČEK, *Velký erbovník*, sv. II, s. 307.

následkům své účasti v protihabsburském povstání počátkem 17. století. To se ale netýkalo Viléma Kinského, který, ač se povstání účastnil, byl později na přímluvu Albrechta Valdštejnského povýšen do hraběcího stavu. Když byl Albrecht roku 1634 zavražděn, byl v Chebu zabit také Vilém Kinský.¹⁸⁴ Pobělohorské konfiskace se netýkali ani Jana Oktaviána Kinského, syna Václava Kinského. Jan Oktavián byl roku 1676 povýšen do hraběcího stavu. Na konci 17. století se stal jeho syn František Oldřich Kinský nejvyšším kancléřem Království českého. František Oldřich zároveň podporoval vlastence Bohuslava Balbína. Do konce 18. století se příslušníci rodu stali vícekrát českými kancléři a úspěšně rozšiřovali svůj majetek, například Václav Norbert Kinský, bratr Františka Oldřicha, přikoupil k již vlastněným panstvím město Choceň.¹⁸⁵ Synové Václava Norberta rozdělili rod Kinských na hraběcí a knížecí linii. Jeden z jeho synů, Josef Maxmilián, založil na svých panstvích v severních Čechách textilní manufaktury, barvírny pláten a rozvíjel sklářskou výrobu. Další ze synů Václava Norberta, Štěpán Kinský, získal roku 1746 primogeniturně děděný knížecí titul. Z knížecí linie byla významná osobnost Františka Oldřicha Kinského, vyznamenaného za své služby Řádem zlatého rouna. Knižecí linie se poté díky Rudolfovi Kinskému zapsala jako vlastenecká. Rudolf podporoval například Františka Palackého a založil Matici českou. Potomci knížecí větve žijí dodnes. Hraběcí větev pokračovala v 18. století Františkem Ferdinandem, který nechal v Chlumci nad Cidlinou vystavět nový zámek Karlova Koruna, pojmenovaný na počest Karla VI. Jeho syn František Josef Kinský podpořil založení Soukromé učené společnosti v Praze a pražské Univerzitní knihovně věnoval své sbírky. U vzniku Pardubické parforní společnosti a později Velké pardubické byl v druhé polovině 19. století hrabě Oktavián Kinský. Roku 1938 se hrabě Zdeněk Radslav pokusil informovat lorda Runcimana během jeho mise o pohledu české šlechty na aktuální situaci v Československé republice. Potomci hraběcí linie žijí dodnes.¹⁸⁶

Znak Kinských: Štít je červený s trojicí vlčích zubů. Zuby dlouhou dobu neměly jasně určenou barvu, později se ustálila stříbrná barva. Poloha zubů také nebyla zprvu pevně dána, nakonec se začala používat poloha, kdy zuby vychází z levého kraje štítu směrem doprava. Klenot původně tvořila dvojice rohů, později byl klenot zobrazován jako dvě rozevřená křídla. Vpravo je červené křídlo, vlevo stříbrné. Od roku 1746 směla knížecí větev rodu Kinských z Vchýnic a Tetova užívat knížecí korunu a plášť.¹⁸⁷

¹⁸⁴ P. MAŠEK, *Modrá krev...*, s. 129–130.

¹⁸⁵ J. PELANT, *Erby české...*, s. 206–207.

¹⁸⁶ P. MAŠEK, *Modrá krev...*, s. 131–133.

¹⁸⁷ J. PELANT, *Erby české...*, s. 206.

Znak Zárubů z Hustířan na soše sv. Jana Nepomuckého

Umístění: Na přední straně podstavce sochy.

Datace: 1693¹⁸⁸

Materiál: pískovec

Popis znaku (obrázek 66): Znak je silně poškozený, podoba štítu není rozeznatelná. Klenot tvoří dvě složená křídla. Okolo štítu splývají přikryvadla.

30. Socha sv. Vincence z Pauly

Socha sv. Vincence z Pauly z roku 1753 stojí západně od hřbitovního kostela sv. Anny.¹⁸⁹ Postava sv. Vincence je společně s dětskou postavou umístěna na mohutném podstavci, na kterém je vyobrazen alianční znak Kryštofa hraběte Cavriani a Elišky Zárubové z Hustířan.¹⁹⁰

Alianční znak Cavrianů a Zárubů z Hustířan na soše sv. Vincence z Pauly

Umístění: Na přední straně podstavce sochy.

Datace: 1753¹⁹¹

Materiál: pískovec

Popis znaku (obrázek 67): Dvojice silně poškozených znaků je umístěna na špatně zřetelné kartuši. Vpravo je téměř nezřetelný znak, nejspíš rodu Cavriani. Vlevo je znak Zárubů z Hustířan. Na štítu plasticky vystupuje břevno s rostlinným motivem. Na erbech je položená koruna.

Cavriani: Rod původem z Itálie byl v roce 1643 povýšen do stavu říšských hrabat. V Čechách a na Moravě sídlili příslušníci rodu od druhé poloviny 17. století.¹⁹² V 18. století se rod rozdělil na českou a rakouskou linii.¹⁹³ Ludvík Cavriani se stal v roce 1782 moravským zemským hejtmanem a později byl nejvyšším purkrabím Království českého. Rod vymřel ve 20. století.¹⁹⁴

¹⁸⁸ V roce 1693 byla socha vybudována rodem Zárubů z Hustířan, kterým patří zaniklý erb – srov. I. MAXOVÁ – V. NEJEDLÝ – P. ZAHRADNÍK, *Mariánské, trojiční...*, s. 48.

¹⁸⁹ E. POCHE a kol., *Umělecké památky...*, sv. II, s. 112.

¹⁹⁰ J. HÁŠ, *Šlechtické rody...*, s. 116

¹⁹¹ E. POCHE a kol., *Umělecké památky...*, sv. II, s. 112.

¹⁹² M. MYSLIVEČEK, *Velký erbovník*, sv. I, s. 142.

¹⁹³ *Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí*, sv. 5, Praha 1892, s. 249.

¹⁹⁴ M. MYSLIVEČEK, *Velký erbovník*, sv. I, s. 142.

Znak Cavrianů: Původním znakem byly tři kosé černé pruhy na stříbrném štítě, v klenotu byla polovice bílého jednorožce. Později byl erb polepšen, když byl původní znak umístěn do srdečního štítku ve velkém čtvrceném štítu. V jeho prvním a čtvrtém zlatém poli je černý dvojhlavý orel. Ve druhém a třetím černém poli je stříbrná polovina jednorožce natočená do středu erbu. Na štítě je stříbrný srdeční štítek se třemi kosými černými pruhy. Na znaku je posazena hraběcí korunka. Přikryvadla jsou černo-stříbrná.¹⁹⁵

Zárubové z Hustířan: Rod vladyků z Hustířan se již v 15. století rozdělil na několik větví. Větev Zárubů z Hustířan se oddělila ve druhé polovině 15. století, kdy se jako její zakladatel uvádí Václav Záruba. Zárubové získali majetky především ve východních Čechách, například Cerekvici nad Bystřicí či Seč. V 17. století byl výrazným členem rodu Jan Záruba z Hustířan, který se sice neúčastnil stavovského protihabsburského povstání, nicméně roku 1628 uprchl kvůli víře do Saska. Odtud se vícekrát vrátil v rámci cizí armády a pokusil se o organizaci nové správy v zemi. Omilostněn byl roku 1642 a rod Zárubů byl od té doby věrný Habsburkům. Václav Záruba se v 17. století stal zakladatelem hraběcí větve Zárubů. Jeden z jeho synů, František Karel, vlastnil mj. Kostelec nad Orlicí, další ze synů vlastnil Vamberk. Syn Františka Karla, Josef Antonín Záruba, zastával funkci rady komorního soudu. Větev Zárubů z Hustířan vymřela po meči v 18. století.¹⁹⁶

Znak Zárubů z Hustířan: Jednoduchý erb představuje stříbrný štít s černým břevnem. V klenotu se nachází stříbrné složené křídlo s černým břevnem, někdy jsou zobrazována křídla dvě. Přikryvadla jsou černá a stříbrná.¹⁹⁷

¹⁹⁵ Popis znaku podle vyobrazení v publikaci M. Myslivečka – srov. M. MYSLIVEČEK, *Velký erbovník*, sv. I, s. 142.

¹⁹⁶ J. PELANT, *Erby české...*, s. 542

¹⁹⁷ *Tamtéž*, s. 542.

KOSTELECKÁ LHOTA

Vesnice Kostecká Lhota leží přibližně dva kilometry jižně od Kostelce nad Orlicí při cestě do Přestavlk. Nedaleko obce je bývalý statek, kdysi dvůr jmenovaný Forberk. Ten získala roku 1762 Eliška Zárubová z Hustířan, tehdy již provdaná Cavriani, když ho koupila od Johanky Chuchelské z Nestajova. Ves je dnes součástí Kostelce nad Orlicí. Alianční znak šlechtických rodů se v obci nachází na soše Panny Marie u zmíněného statku.¹⁹⁸

31. Socha Panny Marie Bolestné

Pískovcová socha Panny Marie z poloviny 18. století stojí nedaleko od vstupní brány Forberku.¹⁹⁹ Postava Panny Marie je umístěna na mohutném podstavci zdobeném volutami. Nad Pannou Marií je vztyčený kříž. Na přední straně podstavce je vyobrazen alianční znak manželů Kryštofa hraběte Cavriani a Elišky Zárubové z Hustířan.²⁰⁰

Alianční znak Cavrianů a Zárubů z Hustířan na soše Panny Marie

Umístění: Na přední straně podstavce sochy Panny Marie.

Datace: 1762–1783²⁰¹

Materiál: pískovec

Popis znaku (obrázek 68): Dvojice znaků je umístěna v rozsáhlé rokaji. Vpravo je znak hrabat Cavriani. Štít je čtvrcený, v prvním a čtvrtém poli je vyobrazený dvouhlavý orel, ve druhém a třetím poli jednorožec. Ve znaku je srdeční štítek s trojicí kosmých břeven. Vlevo je znak Zárubů z Hustířan. Ve štítě zdobeném rostlinnými motivy plasticky vystupuje břevno.

Hrabata Cavriani: viz strana 67

Znak hrabat Cavriani: viz strana 68

Zárubové z Hustířan: viz strana 68

Znak Zárubů z Hustířan: viz strana 68

¹⁹⁸ J. HÁS, *Šlechtické rody...*, s. 114.

¹⁹⁹ E. POCHÉ a kol., *Umělecké památky...*, sv. II, s. 114.

²⁰⁰ J. HÁS, *Šlechtické rody...*, s. 114.

²⁰¹ Roku 1762 Eliška Zárubová z Hustířan (†1783) koupila dvůr Forberk – srov. *tamtéž*, s. 113–115.

KRCHLEBY

Obec Krchleby, která leží jedenáct kilometrů jižně od Rychnova nad Kněžnou, je prvně zmiňována roku 1227. Ves často měnila své majitele a v průběhu času patřila k potštejnskému panství či k nedalekým Přestavlkům. Roku 1627 koupil Krchleby i Přestavlký od rodu Oppersdorfů z Oppersdorfu Jan Otík Bukovský z Hustířan. V této době je také prvně zmiňována zdejší tvrz. Roku 1762 se dostaly Krchleby do vlastnictví hraběnky Elišky Cavriani, rozené Zárubové z Hustířan, která je připojila ke kosteleckému panství. Kdy zanikla zdejší tvrz, není známo.²⁰² Šlechtický znak je vyobrazený na soše sv. Jana Nepomuckého.

32. Socha sv. Jana Nepomuckého

Sochu sv. Jana Nepomuckého, která byla do Krchleb přenesena z Vamberku, zhotovili v roce 1699. V 19. století došlo dvakrát k opravě, což dokládají letopočty 1844 a 1868 na přední straně podstavce v okolí znaku Zárubů z Hustířan.²⁰³

Znak Zárubů z Hustířan na soše sv. Jana Nepomuckého

Umístění: Na přední straně podstavce sochy.

Datace: 1699²⁰⁴

Materiál: pískovec

Popis znaku (obrázek 69): Znak patří rodu Zárubů z Hustířan. Na štítě plasticky vystupuje břevno s dvojicí vlnovek. Klenot tvoří dvě sevřená křídla, přes křídla jsou položena břevna. Okolo erbu splývají přikryvadla.

Zárubové z Hustířan: viz strana 68

Znak Zárubů z Hustířan: viz strana 68

²⁰² T. ŠIMEK a kol., *Hrady, zámky...*, díl VI. Východní Čechy, s. 227.

²⁰³ E. POCHÉ a kol., *Umělecké památky...*, sv. II, s. 149.

²⁰⁴ Letopočet zhotovení sochy je uveden na přední straně podstavce.

KVASINY

Obec Kvasiny leží šest kilometrů severozápadně od Rychnova nad Kněžnou. Ves vznikla zřejmě ve 14. století, ale první písemná zmínka pochází až z roku 1495. Původně byla obec součástí skuhrovského panství, které se ale později, včetně Kvasin, stalo součástí panství litického. Když došlo v roce 1558 k rozprodeji tohoto panství, zakoupil Kvasiny Benjamin Vlkanovský z Vlkanova, který je připojil k nově vznikajícímu solnickému panství. Vlkanovským byl ale majetek po roce 1620 zkonfiskován a Kvasiny poté vystřídaly více majitelů, než byly roku 1645 odkázány klášteru Karmelitánů na Malé Straně v Praze. Karmelitáni si zvolili kvasinskou tvrz za správní sídlo solnického panství. Roku 1824 koupil panství Antonín Slivka ze Slivic. Po jeho smrti se na zámku vystřídalo několik majitelů, až jej roku 1895 zakoupil Vilém Königswarter. Poté co zemřel, vedly se spory o vlastnictví zámku, ten byl nicméně roku 1948 i s velkostatkem znárodněn.²⁰⁵ Dnes je jižně od zámku automobilový závod Škoda Auto. Šlechtický znak je v Kvasinách na průčelí zámku.

33. Zámek Kvasiny

Základem kvasinského zámku je tvrz vybudovaná Bedřichem mladším Vlkanovským z Vlkanova počátkem 17. století v jihozápadní části Kvasin. Tvrz však již během 17. století velmi zchátrala, dokonce tak, že stěny musely být podpírány pilíři. Poté, co si malostranští karmelitáni zvolili Kvasiny za správní sídlo získaného solnického panství, došlo po roce 1653 k opravě tvrze. Na zámek byla tvrz přeměněna po roce 1700, kdy byla ke stávající severní budově přistavěna další dvě jednopatrová zámecká křídla – východní a jižní. Prostory v těchto dvou křídlech ale měly převážně hospodářský a užitný charakter. Nejvýraznějším prvkem zámku byl vstupní portál jižního křídla s trojúhelníkovým tympanonem. V této době vznikly také nové hospodářské budovy severovýchodně od zámku. Směrem na západ byl pak založen park. Antonín Slivka ze Slivic, nový majitel panství od roku 1824, provedl klasicistní úpravy zámku. Nejprve bylo na jižní a východní křídlo zámku přistavěno polopatro, tyto části získaly klasicistní úpravu fasády. Poté došlo k postupné přestavbě hlavní budovy zámku, která byla o patro navýšena a také klasicistně upravena. Během 19. století byl na západní straně zámku rozšířen park. Další stavební práce na zámku následovaly roku 1874, kdy zámek vlastnil Josef Huppmann de Valbela. Ten nechal k zámku nakoso přistavět jednopatrovou budovu

²⁰⁵ F. MUSIL – L. SVOBODA, *Hrady, zámky...*, s. 78–81.

s tzv. loveckým sálem. K posledním přestavbám došlo za Viléma Karla Königswartera, který kromě změn v interiéru vybudoval rozsáhlou zimní zahradu navazující na lovecký sál.²⁰⁶

Znak Königswarterů na zámku

Umístění: Na jižním průčelí, v tympanonu nad vstupním portálem jižního křídla zámku.

Datace: 1895–1901²⁰⁷

Materiál: pískovec

Popis znaku (obrázek 70): Štít je čtvrcený. V prvním poli je pětice překřížených šípů. Ve druhém a třetím poli je lev natočený do středu štítu. Ve čtvrtém poli je holubice. Ve znaku je umístěný srdeční štítek s úlem a včelami. Na znaku je položena koruna. Klenot tvoří dvojice křídel. Okolo znaku splývají přikryvadla. Erb je z každé strany držen lvem. Pod znakem je rostlinný motiv a stuha s nápisem „CANDIDE * SECURE“ (ČESTNĚ ZNAMENÁ BEZPEČNĚ).

Königswarter: Předkové rodu měli údajně hebrejské kořeny kmene Naftali. Podle císařského nařízení ale museli Židé své jméno poevropštit, a tak se rod pojmenoval podle západočeského města Kynžvart, německy Königswart. Během 19. století žili příslušníci rodu po celé Evropě a pracovali především ve finanční sféře. Velkého majetku dosáhl Jonas Mark Königswarter z frankfurtské linie rodu, který jmění rozšířil sňatkem s Josefínou Königswarterovou z vídeňské linie. Jonas poté stoupal společenským žebříčkem, až mu byl roku 1870 udělen titul svobodného pána, čímž vznikl šlechtický rod baronů z Königswarteru. Rod získal mnoho statků v Čechách, na Moravě, v Rakousku i v Uhrách, a ty si udržel i po rozpadu monarchie. Maďarská větev rodu za velký poplatek přijala křesťanství.²⁰⁸

Znak Königswarterů: Štít je čtvrcený. V prvním zlatém poli je pět zkřížených šípů. Ve druhém a třetím modrém poli stojí zlatý lev, který je natočený vpravo. Ve čtvrtém zlatém poli je stříbrná holubice nesoucí rostlinnou ratolest. Ve znaku je modrý srdeční štítek s úlem a včelami. Úl stojí na zeleném porostu. Klenot tvoří dvojice rozevřených křídel, zlato-modře dělených. Strážci štítu jsou dva zlatí lvi, kteří stojí na stuze s nápisem „CANDIDE SECURE“. Okolo znaku splývají zlato-modrá přikryvadla.²⁰⁹

²⁰⁶ F. MUSIL – L. SVOBODA, *Hrady, zámky...*, s. 78–81.

²⁰⁷ V letech 1895–1901 prováděl Vilém Karel Königswarter úpravy zámku – srov. *tamtéž*, s. 81.

²⁰⁸ P. MAŠEK, *Modrá krev...*, s. 136–137

²⁰⁹ Popis znaku podle vyobrazení v publikaci P. Maška – srov. *tamtéž*, s. 137. Částečně doplněno podle znaku na kvasinském zámku.

LIČNO

Ves Lično se nachází devět kilometrů západně od Rychnova nad Kněžnou. Prvně se obec připomíná roku 1355 jako majetek Budivoje z Lična. V roce 1528 získal Lično Mikuláš Absolon z Ledské, který ho připojil k ledskému statku. Později byla obec připojena k Uhřínovicím, se kterými ji roku 1609 získala Kateřina Absolonová.²¹⁰ Přes další majitele se ves dostala do držení Volfa Bedřicha Czetlitze ze Seitendorfu, který v obci vystavěl tvrz. V roce 1674 koupil Lično Jan Václav z Oppersdorfu a připojil ho k častolovickému panství. Nová tvrz byla roku 1924 přestavěna na byty a kanceláře, později začala sloužit jako pošta.²¹¹ Vyobrazení znaků patřících více šlechtickým rodům lze v Ličně nalézt na náhrobnících na zdech kostela Zvěstování Panny Marie.

34. Kostel Zvěstování Panny Marie

Původně gotický kostel Zvěstování Panny Marie byl vystavěn roku 1380 na návrší nad návší. Kostel byl poté vícekrát upravován. Nejprve byl roku 1594 přestavěn v pozdně gotickém slohu, k barokní přestavbě došlo v roce 1700 a ještě v letech 1777–1780.²¹² Stavba se nachází v areálu hřbitova, jižně od budovy pošty. Na exteriéru kostela je umístěno více náhrobníků, na šesti z nich jsou šlechtické znaky. Čtyři náhrobníky patří příslušníkům rodu Bukovských z Hustířan, kteří od roku 1608 drželi sousední obec Hoděčín. Ten patří k ličenské lokalitě.²¹³

Znak Bukovských z Hustířan na náhrobníku na zdi kostela

Umístění: Na západní stěně věže kostela, vpravo od dveří.

Datace: 1662²¹⁴

Materiál: pískovec

Popis znaku (obrázek 71): Náhrobník patří Anně Sidonii Alžbětě Bukovské z Hustířan a na Hoděčíně. Na štítě je plasticky znázorněné břevno. Klenot tvoří složené křídlo, přes které je umístěné břevno. Okolo znaku splývají přikryvadla.

Znak Bukovských z Hustířan na náhrobníku na zdi kostela

Umístění: Na západní stěně věže kostela, vlevo od dveří.

²¹⁰ T. ŠIMEK a kol., *Hrady, zámky...*, díl VI. Východní Čechy, s. 267.

²¹¹ F. MUSIL – L. SVOBODA, *Hrady, zámky...*, s. 86.

²¹² E. POCHÉ a kol., *Umělecké památky...*, sv. II, s. 260.

²¹³ *Ottův slovník naučný: illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí*, sv. 11, Praha 1897, s. 426.

²¹⁴ Letopočet a jméno jsou vyryté na náhrobníku.

Datace: 1682²¹⁵

Materiál: pískovec

Popis znaku (obrázek 72): Náhrobník patří Vilému Karlu Antonínu Bukovského z Hustířan a na Hoděčíně. Na štítě je plasticky znázorněné břevno. Klenot tvoří křídlo, přes které je umístěné břevno. Okolo znaku splývají přikryvadla.

Bukovští z Hustířan: Původ rodu je společný s ostatními větvemi zvanými z Hustířan. Větev Bukovských z Hustířan založil během 15. století Majnuš z Hustířan, držitel vsí Bukovka a Neratov na Pardubicku. Od první jmenované obce odvozuje rod své jméno. Z okolí Pardubic se Bukovští později přesunuli více na sever, kde vlastnili tvrz Červené Poličany a Dubenec. Majnuš Bukovský z Hustířan nechal vybudovat nové sídlo na Velehrádku. Pro účast ve stavovském povstání byla ale příslušníkům rodu většina majetku roku 1623 zabavena. V roce 1627 získal Jak Otík Bukovský z Hustířan Přestavky a Krchleby, ty rod udržel do roku 1727. Počátkem 18. století se stal Kryštof Bukovský z Hustířan přisedícím zemského soudu a hejtnem Pražského hradu. Příslušníci rodu jsou vzpomínáni do počátku 19. století.²¹⁶

Znak Bukovských z Hustířan: Znak je společný s ostatními větvemi rodu z Hustířan. Na stříbrném štítě je černé břevno. Klenot tvoří složené stříbrné křídlo s černým břevnem. Přikryvadla jsou černo-stříbrná.²¹⁷

Znak Czetlitzů ze Seitendorfu na náhrobníku na zdi kostela

Umístění: Na třetím náhrobníku od západu na jižní straně kostela.

Datace: 17. století²¹⁸

Materiál: pískovec

Popis znaku (obrázek 73): Velmi poškozený znak je ve spodní polovině náhrobníku, který patří Frydrychu Czetlitzovi ze Seitendorfu. Štít je téměř vyhlazený. Z přilbice vystupuje dvojice rozevřených křídel. Okolo erbu splývají přikryvadla.

Czetlitz ze Seitendorfu: Rodina Czetlitzů byla cizího původu. Během 17. století vlastnil Volf Bedřich Czetlicz ze Seitendorfu ves Lično, které získal sňatkem s Annou Talackovou

²¹⁵ Na náhrobníku je špatně zřetelný letopočet, pravděpodobně 1682. Ve zbytku textu je odkaz na Viléma Karla Antonína Bukovského z Hustířan a na Hoděčíně.

²¹⁶ J. PELANT, *Erby české...*, s. 67–68.

²¹⁷ *Tamtéž*, s. 67.

²¹⁸ V textu na náhrobníku je vytesáno jméno Frydrych Czetlitz ze Seitendorfu a letopočet začínající 16XX, třetí a čtvrtá číslice je nečitelná.

z Ještětic, rozenou z Bubna. Roku 1674 prodal Volf Bedřich Lično rodu Oppersdorfů z Oppersdorfu.²¹⁹

Znak Czetzlitů ze Seitendorfu: Znak tvořil štít, ve kterém byla trojice lilií tvořících trojúhelník. Klenotem byla dvě rozevřená křídla.²²⁰ Barvy erbu u jeho popisu uvedeny nejsou. Od zmíněného znaku je ovšem odvozen znak obce Lično, a tak lze usuzovat, že štít byl modrý a trojice lilií zlatá, stejně jako křídla v klenotu.²²¹

Znak Hubryků z Hennersdorfu na náhrobníku na zdi kostela

Umístění: Nejvýhodněji umístěný náhrobník na jižní stěně věže kostela.

Datace: 1665²²²

Materiál: pískovec

Popis znaku (obrázek 74): Náhrobník patří Marii Barboře Bukovské z Hustířan a na Hoděčíně, rozené Hubrykové z Hennersdorfu. Znak je dělený. Spodní polovina je šachovaná, v horní polovině je trojice pahorků. Klenot tvoří dvojice ryb otočených hlavou dolů. Mezi rybami je zobrazena květina. Okolo erbu splývají přikryvadla.

Hubrykové z Hennersdorfu: Rod pocházející ze Slezska je známý od 13. století. Název rodu se vyskytuje v různých podobách, například Hochbergové z Hennersdorfu, jak je užíváno ve Slezsku. Tam došlo roku 1683 k povýšení rodu do stavu říšských hrabat. Jedna větev rodu se během 16. století dostala do Čech a posléze i na Moravu. V roce 1540 získal Martin Hubryk dům v Náchodě a roku 1592 zakoupil Bedřich Hubryk statek Vestec. V roce 1746 byli František Václav, hejtman Žateckého kraje, a Jan Antonín, hejtman Berounského kraje, přijati mezi svobodné pány. Česká větev rodu je vzpomínána do poloviny 19. století.²²³

Znak Hubryků z Hennersdorfu: Nejpozději od 17. století je znak dělený. Spodní polovina je červeno-stříbrné šachovaná, v horní stříbrné polovině je zobrazena trojice zelených pahorků vedle sebe. Klenot tvoří dvojice stříbrných lipanů postavených na hlavu. Mezi rybami je červená růže se zeleným stonkem.²²⁴

²¹⁹ F. MUSIL – L. SVOBODA, *Hrady, zámky...*, s. 86.

²²⁰ August SEDLÁČEK, *Českomoravská heraldika*, II. část zvláštní, Praha 1925, s. 385.

²²¹ Lično: *Znak a prapor*, dostupné online (http://www.licno.cz/Cs/Stranka/Obecni-urad_Znak-a-prapor), [citováno k 4. 4. 2021].

²²² Letopočet a jméno jsou vytesány na náhrobníku.

²²³ J. PELANT, *Erby české...*, s. 169–170.

²²⁴ *Tamtéž*, s. 169.

Znak Něnkovských z Medonos na náhrobníku na zdi kostela

Umístění: Nejzápadněji umístěný náhrobník na jižní straně kostela.

Datace: 1626²²⁵

Materiál: pískovec

Popis znaku (obrázek 75): Znak je velmi poničený. Zbytek textu na náhrobníku odkazuje na příslušníka Něnkovských z Medonos. Štít je čtvrcený, pole jsou bez výplně. Klenot tvoří trojice per, přes která je umístěný pozůstatek síta. Okolo znaku splývají přikryvadla.

Něnkovští z Medonos: Český vladycký rod Něnkovských z Medonos pochází ze stejnojmenné obce na Kokořínsku. Během 16. století se Mikuláš z Medonos přičlenil na tvrz Něnkovice na Pardubicku, tuto tvrz ale jeho potomci prodali.²²⁶

Znak Něnkovských z Medonos: Štít je polcený, přes pravé pole je umístěný příčný pruh. Některé zdroje uvádí podobu štítu jako červeno-stříbrně čtvrceného. Klenot tvoří zlaté síto s pštrosími pery.²²⁷

Znak se znehodnocenou výplní štítu na náhrobníku na zdi kostela

Umístění: Na druhém náhrobníku od západu na jižní stěně věže kostela.

Datace: 1686²²⁸

Materiál: pískovec

Popis znaku (obrázek 76): Náhrobník patří Ludmile Františce Bukovské na Hoděčíně, rozené Hochbergové z Hennersdorfu. Štít je znehodnocený a nelze tak určit jeho původní podobu. Klenot je zaniklý, kolem znaku jsou patrná přikryvadla.

²²⁵ Roku 1626 zemřela Hedvika Něnkovská z Medonos a byla pochována v Ličně – srov. *Ottův slovník naučný: illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí*, sv. 18, Praha 1902, s. 187.

²²⁶ M. MYSLIVEČEK, *Velký erbovník*, sv. II, s. 60.

²²⁷ Popis znaku podle vyobrazení v publikaci M. Myslivečka – srov. *tamtéž*, s. 60.

²²⁸ Letopočet 1686 a jméno Ludmila Františka Bukovská na Hoděčíně, rozená Hochbergová z Hennersdorfu jsou velmi nezřetelně uvedeny na náhrobníku.

LUKAVICE

Obec Lukavice leží přibližně dva kilometry severovýchodně od města Rychnov nad Kněžnou. Půdorys vsi je tvořený potokem Lukavice a cestou, která ho kopíruje. Šlechtický znak je umístěný na kostele Nanebevzetí Panny Marie.

35. Kostel Nanebevzetí Panny Marie

Kostel Nanebevzetí Panny Marie byl vystavěn v letech 1783–1784 v pozdně barokním stylu na místě původního gotického kostela.²²⁹ Kostel stojí na návrší uprostřed protáhlé obce v areálu hřbitova. Ve vstupním portálu je v rokaji umístěna libštejnská orlice.

Znak Libštejnských z Kolovrat na kostele Nanebevzetí Panny Marie

Umístění: Na západním průčelí, ve vstupním portálu kostela.

Datace: 1783²³⁰

Materiál: pískovec

Popis znaku (obrázek 77): V rozsáhlé rokaji je pole červené barvy. V poli vystupuje plastika libštejnské orlice. Orlice je barevně polcená, pravá polovina je v barvě pískovce, levá polovina je červenorůžová. Na hrudi má orlice zlatou pružinu a korunovaný rakouský štítek. Nad orlicí je hraběcí koruna. U nohou orlice je vytesaný letopočet 1783.

Libštejnští z Kolovrat: viz strana 124

Znak Libštejnských z Kolovrat: viz strana 124

²²⁹ E. POCHÉ a kol., *Umělecké památky...*, sv. II, s. 128.

²³⁰ Letopočet je napsán v rokaji u nohou orlice.

NERATOV V ORLICKÝCH HORÁCH

Neratov v Orlických horách je malá rozptýlená horská vesnice ležící přibližně osm kilometrů severovýchodně od Rokytnice v Orlických horách v česko-polském pohraničí. Na návrší nad vsí stojí barokní kostel Nanebevzetí Panny Marie, na kterém je vyobrazený alianční znak.²³¹

36. Kostel Nanebevzetí Panny Marie

Současný barokní kostel Nanebevzetí Panny Marie byl vybudován v letech 1723–1733. Stavbu dal zhotovit hrabě Jan Karel Nostic-Rieneck. V roce 1945 byl kostel zasažen vojenskou střelou a vyhořel.²³² Od počátku tisíciletí probíhá oprava budovy, došlo k obnově průčelí a objekt získal novou, částečně prosklenou střechu.²³³ Ve vstupním portálu kostela Nanebevzetí Panny Marie je vyobrazen alianční znak manželů Jana Karla Nostic-Rienecka a Anny Marie Karoliny von Fuchs.²³⁴

Alianční znak Nostic-Rienecků a Fuchsů z Bimbachu a Dornheimu na kostele Nanebevzetí Panny Marie

Umístění: Na jižním průčelí, ve vstupním portálu kostela.

Datace: 1723–1733²³⁵

Materiál: pískovec

Popis znaku (obrázek 78): V barokní kartuši je dvojice znaků. Vpravo je zobrazený erb Nostic-Rienecků. Štít je čtvrcený. V prvním poli vystupuje z půlměsíce dvojice rohů. Ve druhém poli je zobrazené křídlo. Přes celý štít je umístěna kotva, jejíž ramena tvoří výplň třetího a čtvrtého pole štítu. Ve znaku je srdeční štítek se třemi břevny. Vlevo je znak Anny Marie Karoliny von Fuchs. Štít je čtvrcený. První a čtvrté pole vyplňuje šachovnice v podobě obdélníků. Ve druhém a třetím poli je zobrazena věž s bránou a cimbuřím. Ve znaku je srdeční štítek s vyobrazením lišky ve skoku. Nad erby je umístěna koruna.

Nostic-Rieneckové: viz strana 109

²³¹ E. POCHE a kol., *Umělecké památky...*, sv. II, s. 466.

²³² *Tamtéž*, s. 466–467.

²³³ Sdružení Neratov: *Kostel Nanebevzetí Panny Marie*, dostupné online (<https://www.neratov.cz/navstivte-neratov/pro-poutniky/kostel/>), [citováno k 11. 4. 2021].

²³⁴ J. HAS, *Šlechtické rody...*, s. 61.

²³⁵ Roky výstavby kostela – srov. E. POCHE a kol., *Umělecké památky...*, sv. II, s. 467.

Znak Nostic-Rienecků: viz strana 110

Fuchsové z Bimbachu a Dornheimu: Fuchsové z Bimbachu a Dornheimu patří mezi nejstarší franské rody. V roce 1729 byl Ernstu Fuchsovi potvrzen šlechtický stav. V rakouských zemích rod později získal hraběcí titul.²³⁶

Znak Fuchsů z Bimbachu a Dornheimu: Původní erb rodu Fuchsů tvořil zlatý štít, ve kterém byla červená liška ve skoku. V klenotu byla vyobrazena sedící červená liška. Přikryvadla byla červená a zlatá.²³⁷

²³⁶ Petr MAŠEK, *Šlechtické rody v Čechách, na Moravě a ve Slezsku od Bílé hory do současnosti*, díl 1, Praha 2008, s. 256.

²³⁷ Historisches Lexikon Bayerns: *Fuchs, Adelsfamilie*, dostupné online (https://www.historisches-lexikon-bayerns.de/Lexikon/Fuchs,_Adelsfamilie), [citováno k 18. 4. 2021].

OPOČNO

Město Opočno, které leží dvacet kilometrů severovýchodně od Hradce Králové, je prvně vzpomínáno roku 1068 jako hradiště. Kde se hradiště nacházelo, není známo, pravděpodobně však v místech dnešního zámku. Během druhé poloviny 14. století došlo k výstavbě gotického hradu a města na ostrožně nad Zlatým potokem. V té době bylo město již zřejmě v držení pánů z Dobrušky. Ještě před koncem 14. století získali Opočno, nejspíš převodem majetku v rámci rodu, Půtové z Častolovic. V 15. století se vystřídal mnoho majitelů města a hradu, z nichž někteří získali Opočno násilným způsobem. V letech 1450–1455 držel hrad Jiří z Poděbrad, od kterého ho získali Valečovští. Před koncem 15. století získal město s hradem rod Trčků z Lípy, kteří panství vlastnili až do vymření po meči v roce 1634. Za Trčků došlo k výstavbě nového zámku, který nahradil původní hrad. Trčkové opočenské panství rozšířili o okolní statky, připojili například Třebechovice pod Orebem. Poté, co byl Trčkům majetek zkonfiskován, připadlo panství roku 1636 rodu Colloredů z Wallsee. V roce 1942 byl majetek Colloredo-Mansfeldům zkonfiskován nacisty a po válce připadl zámek státu podle prezidentského dekretu o konfiskaci nepřátelského majetku. I přes vleklé soudní spory zůstává opočenský zámek ve vlastnictví státu dodnes.²³⁸ Znaky patřící více šlechtickým rodům se nachází na budovách zámku, na kostele Narození páně, na kostele Panny Marie a na sochách na Trčkově náměstí.

37. Zámek Opočno

Opočenský zámek stojí na ostrožně nad Zlatým potokem na místě gotického hradu, který byl vystavěn pravděpodobně pány z Dobrušky v polovině 14. století. V 15. století byl hrad vícekrát napaden husity. K jeho obnově a rozšíření v pozdně gotickém stylu došlo až koncem 15. století. Nejstarší zachovanou částí opočenského hradu je studniční věž ve východním svahu. K významným stavebním úpravám objektu došlo za Trčků z Lípy, kteří Opočno vlastnili od konce 15. století do roku 1634. Počátkem 16. století byl rozšířen jižní palác hradu a nejspíš bylo přestavěno také západní křídlo. Není zcela vyloučené, že již tehdy došlo k zahájení stavby severního křídla. Přestavba hradu na renesanční zámek byla zakončena Vilémem Trčkou, který panství získal roku 1549. Ten nechal na zámku zbudovat arkádové nádvoří, podle nových poznatků však v renesanci vznikly arkády pouze u severního a západního křídla. Arkády jsou nesený toskánskými sloupy. Předpokládá se, že na renesančních střeších bylo více zdobných štítů. Ty ovšem nejsou patrné z nejstarších vyobrazení, na kterých je ale zobrazená hodinová

²³⁸ Karel KUČA, *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, díl IV, Praha 2000, s. 724–728.

věžička na severním křídle. Přestavba zámku byla zřejmě dokončena roku 1567, kdy začala přestavba zámeckého kostela na Trčkově náměstí. Podle urbáře opočenského panství z roku 1598 sloužila studniční věž jako vězení. Západně od věže byl pivovar či sýpky. Severně a západně od budovy zámku se nacházely další hospodářské objekty. Počátkem 17. století dal Jan Rudolf Trčka západně od zámku zřídit renesanční zahradu s letohrádkem, který byl chodbou propojený se zámkem. V této době byla vystavěna v blízkosti letohrádku ještě míčovna a zřízeny dvě obory. Rozšiřovány byly hospodářské objekty, vystavěny byly dvě kovárny a jízďárna. Roku 1634 vymřeli Trčkové po meči a majetek jim byl zkonfiskován. Opočenské panství získal v roce 1636 rod Colloredů z Wallsee, ale hned v letech 1639 a 1645 byl zámek dobyt Švédy. První úpravy zámku za Colloredů směřovaly k odstranění škod, které způsobilo švédské vojsko. Na přelomu 17. a 18. století byla provedena barokní přestavba zámku způsobená požárem budovy v 90. letech 17. století. Vystavěno bylo nové jižní křídlo, upravena byla fasáda a zámek získal nové zastřešení. Odstraněna byla také hodinová věž. Úpravy se dočkal i kostel na Trčkově náměstí, který získal nové věže a od roku 1723 se stal farním kostelem pro Opočno. Během 18. století vznikla u západní části pivovaru nová čtyřkřídlá úřednická budova. Mezi východní část pivovaru a studniční věž byla zasazena nová budova správy panství. V údolí Zlatého potoka pod zámkem byl vytvořen anglický park. Koncem 19. století byla východní část nádvoří zámku přetvořena na vyhlídkovou terasu, ze které vedou schody do zámeckého parku. Výstavba zámeckého areálu byla ukončena roku 1912, kdy vznikla herna a vyhlídková lodžie v jihozápadním nároží. V držení rodu Colloredo-Mansfeldů zámek vydržel do roku 1942, kdy jim byl zkonfiskován ve prospěch Říše. V roce 1945 byl jako německý majetek zestátněn. Rodu bylo navraceno pouze několik hospodářských budov.²³⁹

Znak Colloredo-Mansfeldů na bráně hospodářské budovy

Umístění: Nad bránou bývalého zámeckého pivovaru směrem z Trčkova náměstí.

Datace: 1789–1807²⁴⁰

Materiál: pískovec

Popis znaku (obrázek 79): Znak je zobrazený na kruhové desce. Štít je čtvrcený. První a čtvrté pole znaku je rovněž čtvrcené; 1. a 4. pole je pětkrát štípené, ve 2. a 3. poli je routová

²³⁹ F. MUSIL – L. SVOBODA, *Hrady, zámky...*, s. 95–109.

²⁴⁰ Od roku 1789 je rod zván Colloredo-Mansfeld a užívá nového znaku. Řád zlatého rouna odkazuje na jeho držitele Františka Gundakara (†1807) – srov. J. HÁŠ, *Šlechtické rody...*, s. 19; P MAŠEK, *Modrá krev...*, s. 44.

šachovnice. Ve druhém poli znaku je orlice, ve třetím poli, které je silně poškozené, je zobrazen lev. V poli je částečně patrný přes lva kosmo přetažený pruh. Ve znaku je srdeční štítek s břevnem. V srdečním štítku je špatně patrný dvouhlavý orel. Znak ohraničuje Řád zlatého rouna. Vše je umístěné na hermelínovém plášti splývajícím z knížecí koruny.

Znak Colloredů z Wallsee na zámku

Umístění: Ve vstupním portálu severního křídla zámku.

Datace: po roce 1636, zřejmě 17. či 18. století²⁴¹

Materiál: mramor²⁴²

Popis znaku (obrázek 80): Znak je umístěn na kamenné kartuši. Vyobrazen je jednoduchý znak rodu Colloredů z Wallsee. Štít má tvar připomínající srdce. Ve štítě plasticky vystupuje břevno, ve kterém je korunovaný dvouhlavý orel. Na štítu je posazena koruna.

38. Klášterní kostel Narození Páně

Kapucínský klášter s kostelem Narození Páně nechal založit Ludvík Colloredo z Wallsee. Výstavba objektu probíhala v letech 1676–1678. Na kostel navazují jednopatrové klášterní budovy se čtyřkřídlým ambitem. Po požáru v roce 1733 byl klášter opraven a v letech 1761–1763 byla k jižní straně kostela přistavěna kaple sv. Kříže, dnes zvaná Panny Marie.²⁴³ Ve vstupním portálu kostela je alianční znak manželů Jeronýma Ludvíka Colloreda a Marie Eleonory hraběnky ze Zinzendorfu.²⁴⁴

Alianční znak Colloredů z Wallsee a Zinzendorfů na klášterním kostele

Umístění: Na severozápadním průčelí, ve vstupním portálu kostela.

Datace: 1676–1678²⁴⁵

Materiál: pískovec

Popis znaku (obrázek 81): Dvojice znaků je umístěná v kartuši. Vpravo je původní znak Colloredů z Wallsee. Ve štítě je široké břevno a na něm umístěný dvouhlavý orel. Vlevo znak rodu ze Zinzendorfu. Štít je čtvrcený, v prvním a čtvrtém poli je polovina psa, ve druhém

²⁴¹ Roku 1636 získali Colloredové Opočno do dědičného držení. Podoba erbu je původní, která se v okrese vyskytuje pouze na vyobrazení ze 17. století – srov. F. MUSIL – L. SVOBODA, *Hrady, zámky...*, s. 104.

²⁴² *Tamtéž*, s. 102.

²⁴³ K. KUČA, *Města a městečka...*, díl IV, s. 728.

²⁴⁴ J. HÁŠ, *Šlechtické rody...*, s. 19.

²⁴⁵ Období výstavby kostela – srov. K. KUČA, *Města a městečka...*, díl IV, s. 728.

a třetím sníženě děleném poli je v horní části polovina lva. Všechna zvířata jsou natočená do středu štítu. Ve znaku je čtvrcený srdeční štítek. Na kartuších je položena hraběcí koruna.

Zinzendorfové: Starý dolnorakouský rod je zmiňován již od 12. století.²⁴⁶ Během 16. století přistoupil rod k augšpruské konfesi a v době protireformace příslušníci rodu opustili zemi.²⁴⁷ Členové rodu nově sídlili v Sasku, Lužici a Bavorsku. V Bavorsku získali Zinzendorfové v roce 1662 říšský hraběcí titul.²⁴⁸ V následujících letech vstoupili členové rodu do saských služeb.²⁴⁹ Roku 1722 založil Mikuláš Ludvík, mj. luteránský duchovní, v Horní Lužici osadu zvanou Herrnhut, česky Ochranov, která sloužila náboženským uprchlíkům z českých zemí, kteří se hlásili k jednotě bratrské. Rod vymřel po meči roku 1811 Janem Karlem ze Zinzendorfu.²⁵⁰

Znak Zinzendorfů: Znak rodu ze Zinzendorfu tvořil původně čtvrcený štít. První pole bylo červené, druhé a třetí stříbrné a čtvrté černé. Později se tento znak přesunul do srdečního štítku. Štít byl čtvrcený. V prvním a čtvrtém stříbrném poli je polovina černého zvířete, zřejmě vlka. Druhé a třetí pole je dělené. Horní poloviny těchto polí jsou modré s vyobrazením stříbrné poloviny lva. Spodní poloviny jsou červené. Klenoty jsou tři. Vpravo tvoří klenot černé zvíře, stejné jako v prvním a čtvrtém poli znaku. Levý klenot je tvořen stříbrným lvem mezi rohy s trojúhelníkovými prapory. Prostřední klenot tvoří rohy barevně dělené podle původního znaku rodu. Přikryvadla jsou černo-stříbrná a modro-stříbrná.²⁵¹

39. Kostel Panny Marie

Kostel Panny Marie byl vystavěn v první polovině 17. století na místě původního dřevěného kostela. V roce 1810 byla přistavěna sakristie, pod kostelem zřízena hrobka a západní průčelí bylo emírově upraveno. Kostel stojí v areálu hřbitova v severovýchodní části historického centra.²⁵² Na západním průčelí je umístěný znak Colloredo-Mansfeldů.

Znak Colloredo-Mansfeldů na kostele Panny Marie

Umístění: Na západním průčelí kostela, uprostřed zdi.

Datace: 1810²⁵³

²⁴⁶ M. MYSLIVEČEK, *Velký erbovník*, sv. II, s. 353.

²⁴⁷ *Ottův slovník...*, sv. 27, s. 622.

²⁴⁸ M. MYSLIVEČEK, *Velký erbovník*, sv. II, s. 353.

²⁴⁹ *Ottův slovník...*, sv. 27, s. 622.

²⁵⁰ M. MYSLIVEČEK, *Velký erbovník*, sv. II, s. 353.

²⁵¹ Popis znaku podle vyobrazení v publikaci M. Myslivečka – srov. *tamtéž*, s. 353.

²⁵² K. KUČA, *Města a městečka...*, díl IV, s. 727.

²⁵³ Letopočet je napsán římskými číslicemi na portále – srov. E. POCHE a kol., *Umělecké památky...*, sv. II, s. 539.

Materiál: pískovec

Popis znaku (obrázek 82): Štít je čtvrcený. První a čtvrté pole znaku je rovněž čtvrcené; 1. a 4. pole je pětkrát dělené, ve 2. a 3. poli je routová šachovnice. Ve druhém, šachovaném poli štítu je orlice, ve třetím poli je lev. Přes lva je kosmo přetažený šachovaný pruh. Ve znaku je srdeční štítek s břevnem, v břevně je vyobrazený dvouhlavý orel. Znak je umístěný na hermelínovém plášti splývajícím z knížecí koruny.

40. Sousoší sv. Floriána

Sousoší sv. Floriána z roku 1731 stojí v západní části Trčkova náměstí.²⁵⁴ Svatý Florián se tyčí nad soškami andílků, z nichž jeden leje vodu na obraz hořícího města. Sousoší je umístěné na mohutném trojbokém podstavci zdobeném volutami. Na přední straně podstavce je alianční znak Rudolfa Josefa Colloreda a Františky Gabriely ze Starhemberga.²⁵⁵ Okolí sousoší je ohraničené balustrádou.

Alianční znak rodů Colloredů z Wallsee a ze Starhemberga na sousoší sv. Floriána

Umístění: Na přední straně podstavce sousoší.

Datace: 1731²⁵⁶

Materiál: pískovec

Popis znaku (obrázek 83): Znaky jsou vyobrazené ve dvojici barokních kartuší. Vpravo je znak rodu Colloredů z Wallsee patřící linii Colloredo-Mels. Štít je čtvrcený, v prvním a čtvrtém poli plasticky vystupuje břevno, ve druhém a třetím je plasticky znázorněný schodovitý vzor. Ve znaku je srdeční štítek s dvouhlavým orlem. Vlevo je znak hrabat ze Starhemberga. Štít je čtvrcený. První pole je polcené, vpravo sniženě dělené. Druhé pole je pětkrát dělené. Přes pole je položena snižená krokev. Ve třetím poli je kosmo umístěna kotva, ve čtvrtém poli částečně stočený had. Ve znaku je dělený srdeční štítek. V horní polovině štítku vystupuje polovina pantera. Nad znaky je koruna.

41. Sousoší sv. Jana Nepomuckého

Sousoší sv. Jana Nepomuckého z roku 1729 stojí ve východní části Trčkova náměstí. Sochy mají být personifikací pomluvy.²⁵⁷ Postavy jsou umístěné na mohutném trojbokém soklu

²⁵⁴ E. POCHE a kol., *Umělecké památky...*, sv. II, s. 539.

²⁵⁵ J. HÁS, *Šlechtické rody...*, s. 21.

²⁵⁶ E. POCHE a kol., *Umělecké památky...*, sv. II, s. 539.

²⁵⁷ *Tamtéž*, s. 539.

zdobeném volutami. Na přední straně podstavce je alianční znak Rudolfa Josefa Colloreda a Františky Gabriely ze Starhemberga.²⁵⁸ Sousoší je ohraničené balustrádou.

Alianční znak rodů Colloredů z Wallsee a ze Starhemberga na sousoší sv. Jana Nepomuckého

Umístění: Na přední straně podstavce sousoší.

Datace: 1729²⁵⁹

Materiál: pískovec

Popis znaku (obrázek 84): Znaky jsou na dvojici barokních kartuší. Vpravo je znak rodu Colloredů z Wallsee patřící linii Colloredo-Mels. Štít je čtvcený, v prvním a čtvrtém poli plasticky vystupuje břevno, ve druhém a třetím je plasticky znázorněný schodovitý vzor. Ve znaku je umístěný srdeční štítek se zaniklým obsahem pole. Vlevo je znak hrabat ze Starhemberga se čtvceným štítem. První pole je prázdné s lemem ohraničenou volnou čtvrtí. Přes druhé pole, které je pětkrát dělené, je položena snížená krokev. Ve třetím poli je kosmo umístěna kotva, ve čtvrtém poli je částečně stočený had. Ve znaku je dělený srdeční štítek, v jehož horní části je polovina pantera. Nad znaky je koruna.

Colloredo-Mansfeldové: Rakousko-italský rod Colloredů je již v 11. století zmiňován jako vznešený.²⁶⁰ Jméno je odvozené od hradu Colloredo nedaleko Melsu (dnes severovýchodní Itálie), vystavěného počátkem 14. století.²⁶¹ Rod byl velmi rozvětvený, linie užívaly například přídomku z Melsu či z Wallsee.²⁶² Mezi českou šlechtu vstoupili Collordové roku 1593, ale v Čechách se usídlili až po roce 1636, kdy získali Opočno zkonfiskované Trčkům z Lípy.²⁶³ Velkých uznání dosáhl rod v 18. století. Nejprve získal Jeroným Colloredo v roce 1723 čestný titul nejvyššího jídlonoše Království českého a rok na to byl povýšen na hraběte. Také jeho syn Rudolf Josef Colloredo úspěšně sloužil na dvoře vládnoucích Habsburků. V roce 1744 získal Řád zlatého rouna a roku 1763 byl rod povýšen do knížecího stavu.²⁶⁴ Řád zlatého rouna získal také nejstarší Rudolfův syn František Gundakar, který byl rakouským státníkem, působil jako vyslanec v Madridu a zastával funkci říšského místokancléře.²⁶⁵ Sňatkem s Marií Annou

²⁵⁸ J. HÁŠ, *Šlechtické rody...*, s. 21.

²⁵⁹ E. POCHE a kol., *Umělecké památky...*, sv. II, s. 539.

²⁶⁰ J. PELANT, *Erby české...*, s. 83.

²⁶¹ J. HÁŠ, *Šlechtické rody...*, s. 19.

²⁶² J. HALADA, *Lexikon české...*, s. 103.

²⁶³ J. PELANT, *Erby české...*, s. 83–84.

²⁶⁴ P. MAŠEK, *Modrá krev...*, s. 44–45.

²⁶⁵ J. HÁŠ, *Šlechtické rody...*, s. 19.

Isabelou hraběnkou z Mansfeldu získal Dobříš a Obořiště. V roce 1789 bylo navíc potvrzeno, že Colloredové smí kromě majetku užívat znaku Mansfeldů a titulu knížat Colloredo-Mansfeldů. Během napoleonských válek se proslavil Jeroným Karel Colloredo-Mansfeld, který působil jako vojevůdce rakouské armády. Josef Colloredo-Mansfeld, který získal velkostatek Zbiroh, byl v 19. století poslancem českého sněmu a také jeho synové se politicky angažovali. Počátkem 20. století hostili Colloredové na Zbirohu Alfonse Muchu, který u nich namaloval Slovanskou epopej. V roce 1939 Colloredové podepsali prohlášení české šlechty, ale i tak byl jejich majetek po válce zestátněn. K navrácení jeho části došlo po roce 1989.²⁶⁶

Znak Colloredo-Mansfeldů: Původně jednoduchý znak tvořil černý štít se stříbrným břevnem odvozený od znaku rodu pánů z Wallsee. Později přibyl na břevno černý dvouhlavý císařský orl. Klenot byl tvořen složeným černým křídlem se stříbrným břevnem. Po povýšení do knížecího stavu byla nad znak stavěna knížecí koruna.²⁶⁷ Po rozšíření jména na Colloredo-Mansfeld v roce 1789 se původní znak přesunul do srdečního štítku nového erbu. Štít byl čtvrcený. První a čtvrté pole znaku je opět čtvrcené, kde 1. a 4. pole je pětkrát červeno-stříbrně dělené, ve 2. a 3. pole je červeno-stříbrná routová šachovnice. Druhé pole znaku je černé se stříbrnou orlicí. Ve třetím modrém poli je zlatý korunovaný lev. Přes lva je kosmo přetažený červeno-stříbrně šachovaný pruh. Klenoty jsou čtyři. Prvním klenotem je černé složené křídlo se stříbrným břevnem. Druhý klenot tvoří černá korunovaná orlice se stříbrným břevnem. Třetí klenot tvoří osm praporů, čtyři jsou obrácené vpravo, čtyři vlevo. Prapory jsou pětkrát červeno-stříbrně dělené. Čtvrtý klenot tvoří dvojice složených křídel, zadní je černé, přední stříbrné. Mezi křídly je korunovaný zlatý lev. Strážci štítu jsou dva korunovaní zlatí lvi, kteří stojí na stříbrné stuze s latinským nápisem „HAEC PEPERIT VIRTUS“ („ZDE SE ZRODILA CNOST“). Přikryvadla jsou černo-stříbrná.²⁶⁸ Celý znak může být umístěn na hermelínovém plášti splývajícím z knížecí koruny.²⁶⁹ Na památkách v okrese Rychnov nad Kněžnou se objevuje ještě podoba znaku patřící linii Colloredo-Mels. Štít znaku je čtvrcený. V prvním a čtvrtém černém poli je stříbrné břevno. Ve druhém a třetím stříbrném poli je kosmo umístěné černé znamení schodovitého tvaru. V srdečním štítku je původní znak Colloredů – černý štít se stříbrným břevnem, ve kterém je černý císařský orl. Klenotů je pět. První klenot tvoří polovina černého kance. Druhý klenot tvoří černé složené křídlo se stříbrným břevnem. Třetí

²⁶⁶ J. PELANT, *Erby české...*, s. 84.

²⁶⁷ *Tamtéž*, s. 83.

²⁶⁸ *Ottův slovník...*, sv. 5, s. 519.

²⁶⁹ J. HÁS, *Šlechtické rody...*, s. 20.

klenot tvoří černá korunovaná orlice se stříbrným břevnem. Čtvrtým klenotem je muž tmavé pleti ve světlých šatech. Pátý klenot je tvořen psem. Přikryvadla jsou černo-stříbrná.²⁷⁰

Starhembegové: viz strana 37

Znak Starhembegů: viz strana 37

²⁷⁰ Popis znaku podle vyobrazení v publikaci M. Myslivečka – srov. M. MYSLIVEČEK, *Velký erbovník*, sv. II, s. 366.

PĚČÍN

Obec Pěčín leží deset kilometrů východně od Rychnova nad Kněžnou. Koncem 13. století zde byl budován hrad, který měl být vojenským a správním střediskem nově zřizovaného panství. V roce 1318 byl ale hrad přepaden a vypálen příslušníky rodu z Rychmberka. Je pravděpodobné, že poté již hrad nebyl obnoven. Po akci příslušníků rodu z Rychmberka došlo k připojení Pěčina k rychnovskému panství.²⁷¹ V držení pánů z Rychnova Pěčín vydržel do roku 1497, kdy ho Vilém z Pernštejna připojil k litickému panství.²⁷² Vyobrazení aliančního šlechtického znaku lze v obci nalézt na soše Panny Marie.

42. Socha Panny Marie

Socha Panny Marie z roku 1795 stojí u kostela sv. Jana Křtitele uprostřed vsi Pěčín.²⁷³ Postava Panny Marie je umístěna na zdobeném podstavci, na kterém je vyobrazen alianční znak manželů Františka Adama z Bubna a z Litic a Marie Karoliny Libštejnské z Kolovrat.²⁷⁴ Na nápisovém poli je obrazové vyjádření události, která se stala v Pěčíně roku 1795. Latinský text o této události je na přední straně podstavce, český na zadní. Latinský text zní: „GRATITUDINIS MONIMENTUM POSUIT ILLUSTRISSIMA FAMILIA BUBNIANA AB INTERITU HIC LOCI SERVATA DIE 28. JUNII A:D: 1795. SISTE PEDEM ATTENTE LEGE LECTARE VOLVE VIATOR NI RECTO PERGAS TRAMITE LAPSUS ADEST.“ Český text na zadní straně zní: „Památku zde z wdiečnostj postavil Wzáctný Rod Bubnowsky na tom mjstie od smrti skrz Maryi zachowáni dne 28. Juny A: 1795. Pozastaw se pocestný! pilne považ pád přítomny. Uč se rovně gedsti bys nezbloudil z cesty.“

Alianční znak Bubnů z Litic a Libštejnských z Kolovrat na soše Panny Marie

Umístění: Na přední straně podstavce sochy.

Datace: 1795²⁷⁵

Materiál: pískovec

Popis znaku (obrázek 85): Znaky jsou na dvojici k sobě natočených kartuší. Vpravo je znak Bubnů z Litic. Štít je polcený, vpravo je kosmo umístěný buben, vlevo hlava lva vystupující

²⁷¹ F. MUSIL – L. SVOBODA, *Hrady, zámky...*, s. 113.

²⁷² T. ŠIMEK a kol., *Hrady, zámky...*, díl VI. Východní Čechy, s. 366.

²⁷³ Emanuel POCHE a kol., *Umělecké památky Čech*, svazek III, Praha 1980, s. 33.

²⁷⁴ J. HÁŠ, *Šlechtické rody...*, s. 16.

²⁷⁵ E. POCHE a kol., *Umělecké památky...*, sv. III, s. 33.

z korunky. Vlevo je znak Libštejnských z Kolovrat. Ve štítě je orlice se sponou a korunovaným rakouským štítkem na hrudi. Nad kartušemi je koruna.

Bubnové z Litic: viz strana 49

Znak Bubnů z Litic: viz strana 49

Libštejnští z Kolovrat: viz strana 124

Znak Libštejnských z Kolovrat: viz strana 124

PODBŘEZÍ

Ves Podbřezí leží přibližně dvanáct kilometrů severozápadně od Rychnova nad Kněžnou. Historie obce je spjata se zámek, dříve tvrzí Skalka. První písemné zprávy o Skalce jsou z roku 1360, kdy zde sídlili příslušníci rodu ze Skalky. Původně byla zřejmě součástí skuhrovského panství, po jeho převodu k litickému panství se Skalka stala jeho manstvím. Tak tomu bylo až do konce 15. století, kdy byly manské závazky převedeny na panství Opočno. V roce 1496 je také prvně výslovně vzpomínána tvrz Skalka. Roku 1517 získal tvrz Burian Radkovský z Nové Vsi a po něm další majitelé, až se v roce 1584 Skalka dostala do vlastnictví Ostrovských ze Skalky. Tehdy také došlo ke zrušení manských závazků vůči Opočnu. Když v roce 1650 Ostrovští ze Skalky vymřeli, zdělila renesančně přestavěnou tvrz Anna Kateřina provdaná za Jana Mladotu ze Solopysk. Mladotové přestavěli své sídlo do podoby barokního zámku. V roce 1800 získal zámek rod Colloredo-Mansfeldů, kteří ho drželi až do roku 1925. Tehdy ho získali v rámci pozemkové reformy manželé Martincovi. Roku 1948 byl velkostatek Skalka uveden pod národní správu a později zestátněn. K jeho navrácení došlo roku 1992.²⁷⁶ Šlechtické znaky více rodů se v obci Podbřezí nachází na zámeckých budovách, na sochách sv. Antonína, sv. Panny Marie a na sousoší Nejsvětější Trojice.

43. Zámek Skalka

Zámek stojí na místě původní tvrze. Ta byla vybudována na skalnaté ostroze nad Zlatým potokem zřejmě již během 14. století vладыky ze Skalky, ale první výslovná zmínka o tvrzi pochází až z roku 1496. Během 16. století proběhla renesanční přestavba objektu. Nově se jednalo o patrovou stavbu s valbovou střechou, po jejíchž bocích byly věže či nárožní rizality se samostatnými střechami. Věže byly patrové, dole byl nejspíš průchod. V letech 1736–1739 provedl rod Mladotů ze Solopysk barokní přestavbu zámku. Z původní tvrze byly využity jen sklepní prostory a některé příčné zdi. Jednoduchá budova je členěna středními rizality. Na severní straně je k zámku připoutána oválná kaple. Na valbové střeše zámku je hranolová věžička s lucernou. Východně od zámku byla při barokní přestavbě zřízena zahrada, v jejímž areálu byl koncem 18. století vystavěn osmiboký altánek se zvonovou střechou. Roku 1800 získali zámek Colloredo-Mansfeldové, kteří jeho podobu změnili již pouze novou barvou omítky. V roce 1925 se majiteli Skalky stali manželé Martincovi, kteří ji získali jako zbytkový velkostatek v rámci pozemkové reformy. Roku 1948 jim byl velkostatek Skalka zabaven,

²⁷⁶ F. MUSIL – L. SVOBODA, *Hrady, zámky...*, s. 150–153.

k navrácení zámku došlo v roce 1992. V severovýchodní části areálu se nachází bývalá myslivna, východně od ní jsou hospodářská stavení.²⁷⁷

Alianční znak Mladotů ze Solopysk a Goltzů z Goltze na zámku

Umístění: Na východním průčelí, nad vstupem do zámku.

Datace: 1736–1739²⁷⁸

Materiál: pískovec

Popis znaku (obrázek 86): Na dvojici kartuší jsou znaky manželů Antonína Josefa Mladoty ze Solopysk a Barbory Františky z Goltze. Vpravo je znak Mladotů ze Solopysk. Ve štítě je kosmo umístěné břevno s trojicí rout. Vlevo je znak Barbory Františky z Goltze. Štít je čtvrcený, v prvním a čtvrtém poli je lev, ve druhém a třetím poli plastika ptáka držícího v zobáku prsten. Pod kartušemi je květinový feston.

Goltzové z Goltze: Rod svobodných pánů a hrabat z Goltze má podle pověsti původ z Porýní, odkud přišel ve 12. století do Polska, kde získal jméno z Golczewa, německy von der Goltz. Na Moravu se rod dostal počátkem 17. století, kdy byl Günther z Goltze přijat za obyvatele markrabství. V Čechách se rod usadil Martinem Maxmiliánem z Goltze, který získal tvrz Jeníkov, později zvanou Golčův Jeníkov. V průběhu historie sloužili příslušníci rozvětveného rodu ve vojenských službách na více místech Evropy. Například Jáchym Rüdiger získal za své služby od francouzského krále Ludvíka XIV. roku 1653 polepšení znaku o tři lilie. Od roku 1662 do roku 1792 žila v Čechách wuhrovská větev, která zde vlastnila panství Mašřov. Purkrabím Pražského hradu a malostranským hejtmanem se stal Jan Karel z Goltze. Roku 1731 byl Jan Arnošt povýšen do českého hraběcího stavu a v šedesátých letech 18. století se stali příslušníci rodu říšskými svobodnými pány a posléze říšskými hrabaty. Poté, co se roku 1792 Arnošt Jan z Goltze zastřelil, získal panství Mašřov Vojtěch Mladota ze Solopysk.²⁷⁹

Znak Goltzů z Goltze: Ve znaku rodu byl původně zlatý lev ve stříbrném poli vystupující z cihlové hradby. Lev držel zlatý prsten. Po polepšení byl štít polcen. Vpravo zůstal původní znak, zlatý lev s prstenem na stříbrném poli vystupující z cihlové hradby. Na levé modré polovině štítu jsou tři zlaté lilie a mezi nimi zlatá krokev. Klenoty jsou tři. Pravý klenot tvoří zlatý lev s prstenem, v prostředním klenotu jsou dvě obrněné, přes sebe zkřížené ruce, pravá

²⁷⁷ F. MUSIL – L. SVOBODA, *Hrady, zámky...*, s. 150–153.

²⁷⁸ V letech 1736–1739 došlo k barokní přestavbě zámku. Ten tehdy vlastnil Antonín Josef Mladota ze Solopysk, jeho manželkou byla Barbora Františka z Goltze – srov. J. HÁŠ, *Šlechtické rody...*, s. 111–112.

²⁷⁹ *Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí*, sv. 10, Praha 1896, s. 256–257.

se zlatým mečem a levá drží klíč. Levý klenot tvoří panna v červených šatech s routami na hlavě.²⁸⁰ Na zámku Skalka je vyobrazen znak kunratické rodiny z Goltze. Její štít je čtvrcený. V prvním a čtvrtém modrém poli je zlatý lev otočený do vnitřní strany štítu. Ve druhém a třetím zlatém poli je jeřáb, který má zdviženou jednu nohu a v zobáku drží prsten. Na znaku je položena koruna.²⁸¹

Znak Colloredo-Mansfeldů na hospodářské budově

Umístění: Na západním průčelí jižního křídla hospodářské budovy.

Datace: 1800–1807²⁸²

Materiál: pískovec

Popis znaku (obrázek 87): Na kruhové desce je umístěný znak Colloredo-Mansfeldů. Štít je čtvrcený. První a čtvrté pole znaku bylo rovněž čtvrcené; 1. a 4. pole je vícenásobně dělené, ve 2. a 3. poli je routová šachovnice. Ve druhém poli znaku je orlice, ve třetím lev. Přes lva je kosmo přetažený pruh. Ve znaku je srdeční štítek s břevnem, ve kterém je dvouhlavý orel. Okolo znaku je Řád zlatého rouna. Na znaku je položena knížecí koruna, zpod které splývá hermelínový plášť.

Colloredo-Mansfeldové: viz strana 85

Znak Colloredo-Mansfeldů: viz strana 86

44. Socha sv. Antonína

Socha sv. Antonína stojí ve středu obce na návrší jižně od obecního úřadu. Postava sv. Antonína držícího dítě je umístěna na mohutném podstavci zdobeném volutami. Na přední straně podstavce je alianční znak manželů Jana Nepomuka Mladoty ze Solopysk a Marie Anny Josefy von Morawetz.²⁸³

Alianční znak Mladotů ze Solopysk a rodu von Morawetz na soše sv. Antonína

Umístění: Na přední straně podstavce sochy.

²⁸⁰ *Ottův slovník...*, sv. 10, s. 256.

²⁸¹ Jiří BARTOŇ, *Chodovská tvrz. K historii Prahy 11*, Praha 1996, s. 101–102.

²⁸² Roku 1800 získali Colloredové Skalku – srov. F. MUSIL – L. SVOBODA, *Hrady, zámky...*, s. 152.; Řád zlatého rouna odkazuje na Františka Gundakara (†1807) – srov. P. MAŠEK, *Modrá krev...*, s. 44.

²⁸³ Památkový katalog: *Socha sv. Antonína Paduánského*, dostupné online (<https://pamatkovykatalog.cz/socha-sv-antonina-paduanskeho-1255851>), [citováno k 11. 4. 2021].

Datace: okolo roku 1760²⁸⁴

Materiál: pískovec

Popis znaku (obrázek 88): Na nezřetelné rokajové kartuši jsou dva znaky. Vpravo je znak Mladotů ze Solopysk. Ve svisle drážkovaném štítě je kosmo umístěné břevno s trojicí rout. Vlevo je znak patřící rodu von Morawetz. Pole čtvrceného znaku jsou poškozená, a proto špatně rozpoznatelná. V prvním a čtvrtém poli byl původně zřejmě květ. Plastika druhého a třetího pole není vůbec rozeznatelná. V srdečním štítku stojí postava s roztaženýma rukama. Nad znaky je koruna. Vše je pokryté sytě barevnými lišejníky.

45. Socha sv. Panny Marie

Socha stojí při západním příjezdu do obce. Postava Panny Marie stojí na mohutném trojbokém podstavci zdobeném volutami. Na přední straně podstavce je alianční znak manželů Jana Nepomuka Mladoty ze Solopysk a Marie Anny Josefy von Morawetz.

Alianční znak Mladotů ze Solopysk a rodu von Morawetz na soše Panny Marie

Umístění: Na přední straně podstavce sochy.

Datace: 1761²⁸⁵

Materiál: pískovec

Popis znaku (obrázek 89): Dvojice znaků je umístěna na rokajových kartuších. Vpravo je znak Mladotů ze Solopysk. Ve svisle drážkovaném štítě je kosmo umístěné břevno s trojicí rout. Vlevo je znak rodu von Morawetz. Štít je čtvrcený. První a čtvrté pole je vodorovně drážkované s vyobrazením květu. Ve druhém a třetím poli je polovina orlice. Ve znaku je umístěný srdeční štítek s postavou držící dravce a luk. Na kartuších je položena koruna.

46. Sousoší Nejsvětější Trojice

Sousoší Nejsvětější Trojice stojí na severním okraji obce nedaleko zámku Skalka. Postavy jsou umístěné na vysokém trojbokém sloupu. Na podstavci je alianční znak manželů Jana Nepomuka Mladoty ze Solopysk a Marie Anny Josefy von Morawetz.

²⁸⁴ Památkový katalog: *Socha sv. Antonína Paduánského*, dostupné online (<https://pamatkovykatalog.cz/socha-sv-antonina-paduanskeho-1255851>), [citováno k 11. 4. 2021].

²⁸⁵ Památkový katalog: *Socha panny Marie Immaculaty na podstavě*, dostupné online (<https://pamatkovykatalog.cz/socha-panny-marie-immaculaty-na-podstave-790196>), [citováno k 11. 4. 2021].

Alianční znak Mladotů ze Solopysk a rodu von Morawetz na sousoší Nejsvětější Trojice

Umístění: Na přední straně podstavce sousoší.

Datace: 1755²⁸⁶

Materiál: pískovec

Popis znaku (obrázek 90): V rokajové kartuši je umístěná dvojice znaku. Vpravo je znak Mladotů ze Solopysk. Ve svisle drážkovaném štítě je kosmo umístěné břevno s trojicí rout. Vlevo je znak rodu von Morawetz. Štít je čtvcený, první a čtvrté pole je vodorovně drážkované s vyobrazením květu. Ve druhém a třetím poli je polovice orlice. Ve znaku je umístěný srdeční štítek. Na štítku je postava krále, který drží dravce a luk. Nad znaky je vyobrazena koruna.

Mladotové ze Solopysk: Vladycký rod získal přídomek podle Solopysk u Prahy. Nejprve se jednalo o chudý, málo významný rod, který byl navíc zasažen pobělohorskými konfiskacemi. Poté začaly některé linie rodu bohatnout, mezi nabytými statky byly roku 1741 například Lázně Velichovky. Ještě předtím, v roce 1647, získali Mladotové ze Solopysk sňatkem zámek Skalku, který drželi až do roku 1800. Do dnešní podoby byl zámek přestavěn v letech 1736–1739 tehdejším hejtmanem Hradeckého kraje, Antonínem Josefem Mladotou ze Solopysk. Roku 1761 byl jeho syn Jan Nepomuk Mladota povýšen do panského stavu. Příslušník jiné linie rodu Jan Vilém Mladota byl hejtmanem Kouřimského kraje a z této pozice zůstal věrný císařovně Marii Terezii, když se nepodrobil samozvanému králi Karlu Albrechtu Bavorskému. Za věrnost obdrželi Mladotové roku 1743 čestnou hodnost dveřníka Království českého. Mladotové ze Solopysk rozšířili svůj majetek také o palác na pražském Karlově náměstí, o panství Červený Hrádek a Kosovu Lhotu. Část majetku byla rodu zabavena v roce 1939, o rodové sídlo na Červeném Hrádku přišli v roce 1948. Červený Hrádek byl Mladotům po roce 1989 navrácen, ale v roce 2001 rod vymřel po meči Janem Nepomukem Mladotou.²⁸⁷

Znak Mladotů ze Solopysk: Původně byl znakem štít s kosmým pruhem se znameními podobajícími se hvězdícím či růžím. Od 14. století je štít červený se stříbrným kosmým břevnem, na kterém jsou tři černé routy. V klenotu se na složeném červeném křídle opakuje znamení ze štítu. Někdy je vyobrazována dvojice křídel. Při povýšení Mladotů do panského stavu v roce 1761 byl znak doplněn o druhý klenot, rovněž se složeným červeným

²⁸⁶ Památkový katalog: *Sousoší Nejsvětější Trojice*, dostupné online (<https://pamatkovykatalog.cz/sousosi-nejsvetejsi-trojice-1256151>), [citováno k 11. 4. 2021].

²⁸⁷ J. PELANT, *Erby české...*, s. 293–294.

křídlem, stříbrným břevnem a černými routami. Přikryvadla jsou u prvního klenotu černo-stříbrná a u druhého klenotu červeno-stříbrná.²⁸⁸

Rod von Morawetz: Původem italský rod získal od Rudolfa II. Habsburského uherský šlechtický titul. Roku 1629 koupil Johann Babtist Bergamesco obec Moravec u Žďáru nad Sázavou a další statky na území Čech. V roce 1641 byl rodu potvrzen šlechtický stav a členové nově užívali predikátu von Morawetz. V průběhu času rod přestal užívat jména Bergamesco a dále se zval pouze von Morawetz. František Kazimír byl hejtmanem Brněnského kraje. Roku 1718 byl povýšen do stavu českých svobodných pánů. Rod vymřel po meči v roce 1751 Karlem von Morawetzem.²⁸⁹

Znak rodu von Morawetz: Znak tvoří čtvrcený štít. V prvním a čtvrtém červeném poli je stříbrný pětičetný květ. Ve druhém a třetím zlatém poli je polovina černé korunované orlice. Ve znaku je stříbrný srdeční štítek, ve kterém stojí postava krále na zeleném pahorku. Král drží v pravé ruce luk a v levé dravce. Klenoty jsou dva. Pravý klenot tvoří dvojce rozevřených, dvakrát dělených křídel. Pravé křídlo je shora zlato-červeno-černé, levé černo-stříbrně-červené. Před křídly je trojice květů. Pravý a prostřední květ jsou stříbrné, levý je červený. Levý klenot tvoří shodná postava krále, jako je v srdečním štítku. Přikryvadla jsou vpravo černo-zlatá, vlevo červeno-stříbrná.²⁹⁰

²⁸⁸ J. PELANT, *Erby české...*, s. 293.

²⁸⁹ P. MAŠEK, *Šlechtické rody...*, díl 1, s. 68.

²⁹⁰ Popis znaku podle vyobrazení v publikaci M. Myslivečka – srov. M. MYSLIVEČEK, *Velký erbovník*, sv. I, s. 104.

POLOM

Ves Polom leží přibližně tři kilometry jižně od Potštejna. Jihovýchodně od obce je v lese na památníku vyobrazený znak šlechtického rodu.

47. Památník Žofiina buku

Mohutný kamenný památník stojí v Černém lese jihovýchodně od obce Polom. Na čtyřbokém jehlanu je umístěný znak rodu Kinských. Na přední straně podstavce památníku je datum 27. 8. 1888, na zadní straně je nápis „Zde stával Žofiin buk“. Jméno Žofie zřejmě odkazuje na Žofii rozenou z Mensendorfu, manželku Bedřicha Karla Kinského.²⁹¹

Znak Kinských na památníku Žofiina buku

Umístění: Na přední straně památníku.

Datace: 1888²⁹²

Materiál: pískovec

Popis znaku (obrázek 91): Znak patří rodu Kinských. V netypicky modrém štítě zleva vystupují tři stříbrné vlčí zuby. Nad znakem je hraběcí korunka.

Kinští: viz strana 65

Znak Kinských: viz strana 66

²⁹¹ J. HÁŠ, *Šlechtické rody...*, s. 36–37.

²⁹² Datace je na památníku.

POTŠTEJN

Obec Potštejn leží přibližně deset kilometrů jihovýchodně od města Rychnov nad Kněžnou. První jistá zpráva o Potštejnu pochází z roku 1312, kdy zde pobývali Procek a Mikuláš z Potštejna. Roku 1339 byl hrad dobyt budoucím císařem Karlem IV., který celé potštejnské panství roku 1356 vykoupil. Tehdy byl vystavěn nový královský hrad sloužící jako centrum panství.²⁹³ V držení Potštejna se poté vystříдалo mnoho majitelů, kteří drželi panství jako královskou zástavu. V roce 1495 získali panství páni z Pernštejna od knížete Jindřicha Minsterberského. V jejich rukách zůstal Potštejn jako dědičné zboží až do roku 1556, o dva roky později jej koupili Hrzánové z Harasova. Sňatkem s Františkou Magdalenou, rozenou z Grambu, získal panství po polovině 17. století Václav Záruba z Hustířan. V držení jeho rodu Potštejn zůstal do roku 1746, kdy jej zakoupil původem francouzský rod hrabat Harbuval de Chamaré. Ti přestavěli dvůr nacházející se uprostřed obce na zámek. Od roku 1851 vlastnili velkostatek Potštejn páni Dobřenští z Dobřenic.²⁹⁴ Šlechtické znaky patřící více rodům se dochovaly na zřícenině hradu, na budovách zámku, na kostelech sv. Marka a sv. Vavřince a na domě čp. 45.

48. Hrad Potštejn

Hrad, jehož zřícenina stojí na kopci nad obcí Potštejn dodnes, byl vybudován Karlem IV. v letech 1356–1359. Hrad byl vystavěn na místě původního hradu pánů z Potštejna, jeho podoba ovšem není známa. Když roku 1497 získali Potštejn dědičně Pernštejnové, přistoupil Vilém z Pernštejna k jeho přestavbě. Obrannost hradu byla navýšena vybudováním dvou nových hradebních okruhů s několika baštami a novými branami. V baštách byly umístěny střílny, které směřovaly na přístupovou cestu k hradu. Součástí hlavního okruhu, zvaného střední hradební okruh, byla také čtvrtá brána s vrátnicí. Do nově vytesaného příkopu pod hradem byl umístěn slabší vnější hradební okruh, který byl doplněn devíti baštami. Přístupovou trasu nahradil opevněný koridor vystupující daleko před hrad. Součástí koridoru bylo několik bran. Za Pernštejnů bylo také nově přestavěno jádro hradu. V roce 1556 získal hrad rýnský falckrabě Arnošt, ale vzápětí prodal hrad a rozsáhlé panství Václavu Hrzánovi z Harasova. Hrzánové obnovili částečně horní hrad v renesančním stylu a o patro navýšili pátou bránu. Roku 1629 koupil Potštejn Kašpar z Grambu a později ho získal sňatkem s Kašparovou dcerou Františkou Magdalenou Václav Záruba z Hustířan. V té době začínal hrad pustnout.

²⁹³ F. MUSIL – L. SVOBODA, *Hrady, zámky...*, s. 116–117.

²⁹⁴ Karel KUČA, *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, díl V, Praha 2002, s. 418.

Od Zárubů z Hustířan se Potštejn dostal do vlastnictví rodu Harbuval de Chamaré, jehož příslušníci podobu hradu výrazně ovlivnili. Nejprve nechala Anna Barbora, žena Jana Ludvíka Harbuvala de Chamaré, na území hradu vystavět kapli sv. Jana Nepomuckého a později kapli Svatých schodů. Obě dvě kaple byly zrušeny v roce 1791 podle výnosu Josefa II. Ještě více do podoby hradu zasáhl syn zmíněných manželů, Jan Antonín hrabě Harbuval de Chamaré, který hledal na hradě bájný poklad, ale nenašel. Během hledání pokladu ale prakticky zničil horní hrad a pátou bránu. Syn Jana Antonína nosící jméno po otci nechal roku 1831 obnovit kapli Svatých schodů a nově ji dal zasvětit sv. Janu Nepomuckému. V roce 1945 byl hrad s potštejským velkostatkem zkonfiskován a roku 1998 se stal majetkem obce. Z původního hradu se dochovaly většinou pouze zbytky zdiva. Zachovalejší podobu má čtvrtá brána a obě dvě kaple.²⁹⁵

Znak Pernštejnů na čtvrté bráně hradu

Umístění: V kamenném nadpraží čtvrté brány hradu.

Datace: přelom 15. a 16. století²⁹⁶

Materiál: pískovec

Popis znaku (obrázek 92): Znak patří rodu Pernštejnů, na štítě je vyobrazena zubří hlava s houžví.

Znak Pernštejnů v páté bráně hradu

Umístění: V průjezdu páté brány hradu.

Datace: přelom 15. a 16. století²⁹⁷

Materiál: pískovec

Popis znaku (obrázek 93): Znak patří rodu Pernštejnů, na štítě je vyobrazena zubří hlava s houžví.

49. Zámek Potštejn

Zámek v Potštejně byl přestavěn z budov původního dvora hradu. Dvůr se nacházel přímo v městečku pod hradem a jako správní centrum panství sloužil zřejmě již před svou přestavbou na zámek. Jednalo se o trojdílnou stavbu se středním vstupem ve východním průčelí. Dvůr

²⁹⁵ F. MUSIL – L. SVOBODA, *Hrady, zámky...*, s. 117–125.

²⁹⁶ Na přelomu 15. a 16. století provedli Pernštejnové celkovou přestavbu hradu – srov. *tamtéž*, s. 119.

²⁹⁷ Na přelomu 15. a 16. století provedli Pernštejnové celkovou přestavbu hradu – srov. *tamtéž*, s. 119.

existoval zřejmě již během 15. století, kdy z něj možná byla vykonávána správa zástavního panství. Renesanční úpravy objektu byly pravděpodobně provedeny za Hrzánů z Harasova. Také Zárubové z Hustřířan upravili podobu dvora. Tehdy nejspíš došlo ke srovnání terénu nádvoří a sjednocení výškové úrovně podlaží. Západní křídlo zámku má původ v období raného baroka. Když roku 1746 získal potštejnské panství Jan Ludvík hrabě Harbuval de Chamaré, nechal vybudovat nové sídlo panství. Při pozdně barokní přestavbě byla sjednocena výška křídel budovy a bylo přestavěno východní křídlo. Na nádvoří byla využita dispozice s přízemními arkádami a celá stavba získala mansardovou střechu. Nejvíce zdobenou částí zámku je východní křídlo se vstupním středním rizalitem zakončeným tympanonem a balkonem v prvním patře. Čestný dvůr s kašnou byl kvůli nedostatku prostoru vymezen pouze nízkou zídou. Ze severní strany je tento prostor částečně vymezen hospodářskou budovou. Po roce 1757 se uskutečnily již pouze úpravy okolí zámku. Během druhé poloviny 19. století, kdy panství vlastnil rod Dobřenských z Dobřenic, došlo zřejmě k úpravám některých fasád a k vytvoření anglického parku. Jelikož byl majitel František Jindřich Antonín Dobřenský po matce maďarské národnosti, byl mu v roce 1945 majetek zkonfiskován.²⁹⁸ V tympanonu východního křídla zámku je zobrazený alianční erb manželů Jana Ludvíka Harbuval de Chamaré a Anny Barbory baronky ze Sannigu.²⁹⁹ Na hospodářské budově severovýchodně od zámku je znak Dobřenských z Dobřenic.

Alianční znak rodu Harbuval de Chamaré a Sannigů ze Sannigu na východním křídle zámku

Umístění: V trojúhelníkovém tympanonu středního rizalitu východního křídla zámku.

Datace: 1749³⁰⁰

Materiál: nepodařilo se určit, ale nelze vyloučit, že se jedná pískovec

Popis znaku (obrázek 94): Znaky jsou umístěny na dvou kartuších. Vpravo je znak rodu Harbuval de Chamaré. Štít je polcený. V pravém červeném poli stojí na zeleném pahorku postava rytíře držícího meč. Rytíř má pro znak Harbuvalů de Chamaré netypicky modrou barvu. Levá část štítu je dělená. V horním stříbrném poli je modrý gryf, který drží zlatou hvězdu. Spodní pole je zlato-stříbrně šachované, čímž se liší od typické červeno-stříbrné šachovnice erbu rodu. Ve druhém svazku publikace *Velký erbovník* je na starší fotografii zmíněného

²⁹⁸ F. MUSIL – L. SVOBODA, *Hrady, zámky...*, s. 126–129.

²⁹⁹ J. HÁS, *Šlechtické rody...*, s. 31.

³⁰⁰ Letopočet uveden pod erby.

aliančního znaku tato šachovnice červeno-stříbrná.³⁰¹ V levé kartuši je znak Sannigů ze Sannigu. V netypicky červeném poli stojí na zeleném porostu dva zlatí dvouocasí lvi. Mezi lvy je stříbrný pahorek. Lvi drží stříbrný věnec. Mezi kartušemi je letopočet 1749.

Sannigové ze Sannigu: Rod Sannigů ze Sannigu pocházel ze Slezska. V Čechách je rod zmiňovaný od druhé poloviny 17. století. V roce 1678 získal příslušník rodu Kašpar František rytířský titul.³⁰²

Znak Sannigů ze Sannigu: Štít je barevně polcený. Pravá polovina je zlatá s černým lvem, levá polovina je zrcadlově a vybarvena obráceně. Lvi, kteří drží věnec, stojí na zeleném porostu a mezi nimi je stříbrný pahorek. Klenotem je dvojice zlatých lvů držících věnec. Příkryvadla jsou černo-zlatá a černo-stříbrná.³⁰³

Znak Dobřenských z Dobřenic na hospodářské budově

Umístění: Nad vchodem ve středu jižního průčelí hospodářské budovy.

Datace: 2. polovina 19. století³⁰⁴

Materiál: pískovec

Popis znaku (obrázek 95): Na štítě plasticky vystupuje čáp. Nad štítem je výrazná plastika korunky.

50. Kostel sv. Marka

Kostel stojí západně od Potštejna u obce Záměl. Vystavěn byl v barokním stylu roku 1713 na místě původního kostela. V roce 1790 byl ke kostelu sv. Marka přesunut hřbitov od kostela sv. Vavřince. Ve vstupním portálu kostela je vyobrazen znak Zárubů z Hustířan. V areálu hřbitova byla ve druhé polovině 19. století vystavěna klasicistní hrobka Dobřenských z Dobřenic. Nad vchodem do hrobky je erb zmíněného rodu.³⁰⁵

Znak Dobřenských z Dobřenic na rodinné hrobce

Umístění: V trojúhelníkovém tympanonu nad vchodem na jihozápadním průčelí rodinné hrobky Dobřenských z Dobřenic.

³⁰¹ M. MYSLIVEČEK, *Velký erbovník*, sv. II, s. 179.

³⁰² *Tamtéž*, s. 178.

³⁰³ Popis znaku podle vyobrazení v publikaci M. Myslivečka – srov. *tamtéž*, s. 179.

³⁰⁴ Ve druhé polovině 19. století prováděli Dobřenští z Dobřenic přestavbu zámku – srov. F. MUSIL – L. SVOBODA, *Hrady, zámky...*, s. 128.

³⁰⁵ E. POCHE a kol., *Umělecké památky...*, sv. III, s. 145.

Datace: 2. polovina 19. století³⁰⁶

Materiál: pískovec

Popis znaku (obrázek 96): Znak je kosmo umístěný na zdi hrobky. Ve štítě je plasticky znázorněný čáp. Klenot tvoří dvojice sevřených křídel. Za přilbicí splývají přikryvadla.

Znak Zárubů z Hustířan na kostele sv. Marka

Umístění: Ve vstupním portálu na západním průčelí kostela.

Datace: 1713³⁰⁷

Materiál: pískovec

Popis znaku (obrázek 97): Znak je umístěný v kartuši ohraničené rostlinnými vzory. Ve štítě je břevno zdobené rostlinnými motivy. Nad štítem plasticky vystupuje koruna.

Zárubové z Hustířan: viz strana 68

Znak Zárubů z Hustířan: viz strana 68

51. Kostel sv. Vavřince

Empírový kostel sv. Vavřince byl v Potštejně vystavěn v letech 1816–1821 proti budově zámku. Po požáru v roce 1861 došlo k úpravě podoby kostelní věže.³⁰⁸ Nad vstupním portálem kostela je zobrazen alianční znak rodu Harbuval de Chamaré a Dobřenských z Dobřenic s letopočtem 1820. Znaky zřejmě odkazují na manžele Jana Antonína Harbuval de Chamaré a Annu Marii Dobřenskou z Dobřenic.³⁰⁹

Alianční znak rodu Harbuval de Chamaré a Dobřenských z Dobřenic na kostele sv. Vavřince

Umístění: Těsně nad vstupním portálem na západním průčelí kostela.

Datace: 1820³¹⁰

Materiál: pískovec

³⁰⁶ Hrobka Dobřenských z Dobřenic byla vystavěna ve druhé polovině 19. století – srov. E. POCHE a kol., *Umělecké památky...*, sv. III, s. 145.

³⁰⁷ Rok výstavby kostela sv. Marka – srov. *tamtéž*, s. 145.

³⁰⁸ *Tamtéž*, s. 145.

³⁰⁹ J. HÁŠ, *Šlechtické rody...*, s. 31.

³¹⁰ Letopočet je vytesán mezi znaky.

Popis znaku (obrázek 98): Znaky jsou umístěné na dvojici kartuší. Vpravo je znak rodu Harbuval de Chamaré. Štít je čtvercový s kulem uprostřed. Na kůlu je vyobrazený na pahorku stojící rytíř, který drží meč. V prvním poli plasticky vystupuje osmicípá hvězda, ve druhém poli je gryf držící hvězdu. Ve třetím poli je zobrazen lev stojící na pahorku a držící praporec, čtvrté pole je šachované. Vlevo je erb Dobřenských z Dobřenic. Ve štítě stojí čáp, okolo něj jsou vyvedeny rostlinné motivy. Nad erby je výrazně plasticky zobrazena hraběcí koruna, pod znaky je drobný feston a letopočet 1820.

Dobřenští z Dobřenic: Podle legend rod pochází od kouřimských knížat a jeho původ sahá až do roku 781. První zmínky o rodu pochází až z průběhu 14. století, na jehož konci se rod rozdělil na dvě linie. Petrova linie se dále rozdělila na chvalkovičskou, která vymřela počátkem 18. století, a kratonožskou, která v pobělohorském období opustila zemi. Zdislavova linie se také rozdělila na více větví, z nichž byly významnější větve valscko-orelská a barchovská. Významným členem valscko-orelské větve byl Jindřich Kunuta bojující v tureckých válkách a později zastávající post hejtmána Chrudimského kraje. Větev vymřela během 17. století. K barchovské větvi náležel na přelomu 17. a 18. století významný příslušník rytířů Dobřenských Karel Ferdinand, hejtmán Hradeckého kraje. Jeho synové byli v roce 1744 povýšeni mezi svobodné pány. Barchovská linie se rozdělila na potštejnskou a chotěbořskou větev, které žijí dodnes. Prokop Jan z potštejnské větve získal potštejnské panství sňatkem s hraběnkou Elisabeth Harbuval de Chamaré. Roku 1906 byl Antonín Jindřich společně se svým bratrem Jindřichem povýšen do hraběcího stavu. I přes podepsání prohlášení české šlechty byl rod v roce 1945 majetek zabaven kvůli maďarské národnosti Františka Jindřicha. V roce 1906 byl do hraběcího stavu povýšen také příslušník chotěbořské linie Jan Václav, který během svého života nashromáždil mnoho vzácných genealogických dokumentů, které jsou využívány dodnes (Sbírka genealogická Dobřenského). Jeho syn Jan Josef byl velkým vlastencem, který po první světové válce získal hodnost štábního kapitána. Také on podepsal prohlášení české šlechty. Jeho synovi Janu Nepomukovi byl ale roku 1948 zámek v Chotěboři zabaven komunisty. V roce 1990 došlo k navrácení majetku.³¹¹

Znak Dobřenských z Dobřenic: Na modrém štítu stojí stříbrný čáp. Klenot tvoří dvojice sevřených černých křídel. Přikryvadla jsou modro-stříbrná.³¹²

³¹¹ P. MAŠEK, *Modrá krev...*, s. 69–71.

³¹² J. PELANT, *Erby české...*, s. 106.

Harbuval de Chamaré: Šlechtický rod Harbuval de Chamaré pochází z Francie, kde jeho kořeny sahají do 12. století. Jméno Chamaré příslušníci rodu přijali v polovině 16. století. Během 17. století vstoupili členové rodu do služeb španělských Habsburků a získali majetky ve Slezsku. Poté, co bylo Slezsko připojeno k Prusku, přesídlil rod do Čech. V roce 1727 získal rod stav svobodných pánů a po přestěhování do Čech roku 1751 hraběcí stav. V obou případech získal nové tituly Jan Ludvík Harbuval de Chamaré, který vystupoval jako odpůrce pruského krále Fridricha II. Jan Ludvík získal v roce 1746 panství Potštejn a roku 1750 Nové Hrady nedaleko Vysokého Mýta. Zmíněný šlechtic začal také budovat manufaktury na výrobu plátna. Jeho synové rozdělili rod na dvě větve. Příslušníkem mladší linie byl Jan Antonín, který nechal rokokově přestavět zámek Nové Hrady, ale zároveň při svém hledání pokladu zcela zničil pustnoucí hrad Potštejn. Ve 20. století žil rod převážně v Německu a Rakousku a roku 1972 vymřel rod po meči.³¹³

Znak Harbuval de Chamaré: Štít je čtvrcený s kulem uprostřed. V červeném kúlu stojí na zeleném pahorku stříbrný rytíř, který drží v pravé ruce nad hlavou meč. V prvním modrém poli je zlatá hvězda, ve druhém stříbrném poli je modrý gryf držící modrou hvězdu. Ve třetím poli stříbrné barvy je červený lev stojící na zeleném pahorku a držící červený praporec se stříbrným lemem a zlatou žerdí. Čtvrté pole je červeno-stříbrně šachované. Klenoty byly tři, jeden s červeným lvem, druhý se stříbrným rytířem a třetí s modrým gryfem.³¹⁴

52. Dům čp. 45

Roubený dům čísla popisného 45 stojí v ulici Na městečku na úpatí kopce, na jehož vrcholu je zřícenina hradu Potštejn. Na severním průčelí domu je na kamenné podezdívce vyobrazen znak Pernštejnů. Kámen s erbem byl přenesen z hradu.

Znak Pernštejnů na domě čp. 45

Umístění: Na kamenné podezdívce na severním průčelí domu.

Datace: přelom 15. a 16. století³¹⁵

Materiál: pískovec

³¹³ P. MAŠEK, *Modrá krev...*, s. 92.

³¹⁴ J. PELANT, *Erby české...*, s. 139.

³¹⁵ Kámen se znakem pochází z hradu, který Pernštejnové přebudovali na přelomu 15. a 16. století – srov. F. MUSIL – L. SVOBODA, *Hrady, zámky...*, s. 119.

Popis znaku (obrázek 99): Znak patří rodu Pernštejnů, na štítě je vyobrazena zubří hlava s houžví.

Pernštejnové: První předek Pernštejnů, Štěpán z Medlova, je zmiňován počátkem 13. století. Již na konci tohoto století se příslušníci rodu zvali z Pernštejna podle nově vystavěného hradu Pernštejn. Ve 14. století patřil rod mezi přední moravskou šlechtu a o století později byl jedním z nejbohatších rodů v českých zemích. Na přelomu 14. a 15. století se stal Vilém I. dvakrát moravským zemským hejtmanem. Jeho syn Jan nejprve podporoval Jiřího z Poděbrad, později ale přešel na stranu Matyáše Korvína a za vlády Vladislava Jagellonského se stal jedním ze čtyř zemských ředitelů. Nejdůležitější postavou rodu se stal Vilém II. z Pernštejna. Ten dosáhl na funkce nejvyššího maršálka a poté nejvyššího hofmistra Českého království. Vilém II. koupil roku 1491 spojené panství Kunětické Hory a Pardubic, ve kterých pobýval jako v novém rodovém sídle. Zdejší zámek nechal Vilém II. renesančně přestavět a do jeho opevnění zahrnul i přilehlé město. Své majetky Vilém rozdělil mezi dva syny. Mladší Vojtěch se stal nejvyšším hofmistrem Českého království a zastával také funkci hejtmana Chrudimského kraje. Starší Jan, který později zdědil i Vojtěchův majetek, byl moravským komorníkem a později moravským zemským hejtmanem. Po Janově smrti přešel majetek na jeho tři syny, ale kvůli dluhům začal rod své statky v polovině 16. století rozprodávat. Janův syn Vratislav z Pernštejna, který zastával funkci nejvyššího kancléře Království českého, přesídlil do Litomyšle. Jeho syn Jan z Pernštejna musel kvůli dluhům rozprodat zbylá panství. Janovým synem vymřel rod v roce 1631 po meči.³¹⁶

Znak Pernštejnů: Ve stříbrném štítě je vyobrazená černá zubří hlava se zlatými či černými rohy. Zubr má vyplazený červený jazyk a z nozder vystupuje zlatá houžev. Klenot tvoří stejně vyobrazená hlava zubra jako ve štítě. Původně klenot tvořily pouze zubří rohy. Přikryvadla jsou černo-stříbrná.³¹⁷

³¹⁶ J. PELANT, *Erby české...*, s. 332–333.

³¹⁷ *Tamtéž*, s. 332.

PŘESTAVLKY

Obec Přestavlký, která leží šest kilometrů jižně od Kostelce nad Orlicí, je prvně zmiňována roku 1440 jako majetek vladyků z Přestavlk. V této době došlo k výstavbě tvrze. Na renesanční zámek byla tvrz přestavěna Mikulášem z Bubna v průběhu 16. století. Roku 1598 získali Přestavlký Oppersdorfové z Oppersdorfu a od roku 1627 drželi zdejší statky Bukovští z Hustířan, kteří zároveň přestavěli renesanční zámeček do barokní podoby.³¹⁸ Přes další majitele se obec roku 1762 dostala od Johanky rozené Chuchelské z Nestajova do vlastnictví hraběnky Alžběty Cavriani, rozené Zárubové, majitelky panství Kostelec nad Orlicí, pod jehož správou byly později Přestavlký převedeny. V roce 1948 byl přestavlký dvůr, stejně jako celý kostelecký velkostatek, zestátněn. V té době byl jeho majitelem František Kinský.³¹⁹ Na soše sv. Jana Nepomuckého je vyobrazena dvojice znaků, které ovšem patří pouze jednomu rodu.

53. Socha sv. Jana Nepomuckého v Přestavlkách

Socha sv. Jana Nepomuckého v Přestavlkách byla zhotovena z pískovce roku 1742.³²⁰ Je umístěna v severní části obce, u silnice ze Svídnice. Postava sv. Jana Nepomuckého se tyčí nad čtveřicí andílků. Celé sousoší je umístěné na mohutném členitém podstavci, na jehož přední části je alianční znak dvou erbů Chuchelských z Nestajova.

Alianční znak Chuchelských z Nestajova na soše sv. Jana Nepomuckého

Umístění: Na přední straně podstavce sochy.

Datace: 1742³²¹

Materiál: pískovec

Popis znaku (obrázek 100): Na dvojici barokních kartuší jsou dva totožné znaky Chuchelských z Nestajova. V každém štítě je jeden korbel. Na štítě je posazena koruna.

Chuchelští z Nestajova: Rod z Nestajova se nazývá podle zaniklých vsí Hořejší a Dolejší Nestajov. V 15. století zakoupil Jan Chotůň z Nestajova Žehušice a stal se předkem Žehušických z Nestajova. Jeho bratr Zdeněk získal v roce 1448 tvrz Chuchel a založil druhou větev zvanou Chuchelští z Nestajova. V 16. století tento rod chvíli vlastnil tvrz Nový Vamberk, jinak stále vlastnil tvrz Chuchel, kterou odprodal Ferdinand Chuchelský roku 1620. Od roku

³¹⁸ T. ŠIMEK a kol., *Hrady, zámky...*, díl VI. Východní Čechy, s. 400.

³¹⁹ F. MUSIL – L. SVOBODA, *Hrady, zámky...*, s. 133.

³²⁰ E. POCHÉ a kol., *Umělecké památky...*, sv. III, s. 175

³²¹ Rok vzniku sochy – srov. *tamtéž*, s. 175.

1599 do roku 1687 vlastnil rod Chuchelských tvrz Maleč. Po meči rod vymřel roku 1783 Felixem Janem Chuchelským z Nestajova, choceňským farářem, skutečským děkanem a kanovníkem kostela Všeoh svatých na Pražském hradě.³²²

Znak Chuchelských z Nestajova: Zlatý korbel je umístěný v červeném štítu. V klenotu jsou dvě složená křídla červené barvy. Na jednom křídle je zlatý korbel. Přikryvadla jsou červeno-zlatá.³²³

³²² J. PELANT, *Erby české...*, s. 182.

³²³ *Tamtéž*, s. 182.

ROKYTNICE V ORLICKÝCH HORÁCH

Rokytnice v Orlických horách leží přibližně dvanáct kilometrů východně od Rychnova nad Kněžnou. K založení obce došlo na přelomu 13. a 14. století. První písemná zmínka o Rokytnici pochází z roku 1318, kdy byla společně s Pěčínem vypálena příslušníky rodu z Rychmberka. Poté se Rokytnice stala majetkem pánů z Rychnova, kteří ji připojili k rychnovskému panství.³²⁴ Od roku 1487 byla již samostatná Rokytnice v držení Jindřicha z Rychnova, který si ji ponechal po prodeji zbytku rychnovského panství Vilému z Pernštejna. V letech 1548–1567 patřila Rokytnice Lickům z Rýzmburka, po kterých ji získal Jáchym Maušvic z Armenruhe. Od roku 1627 drželi rokytnické statky Nosticové, respektive rod Nostic-Rieneck. V roce 1945 byl zámek Josefu Nostic-Rieneckovi zabaven.³²⁵ Šlechtické znaky se nachází na zámecké budově a na mariánském sloupu.

54. Zámek Rokytnice v Orlických horách

Panské sídlo v podobě tvrze se v Rokytnici v Orlických horách poprvé připomíná až v roce 1567, kdy Rokytnici prodával Zikmund Licek z Rýzmburka Jáchymu Maušvicovi z Armenruhe. Rod Maušviců údajně nechal na přelomu 16. a 17. století původní tvrz zbourat a na jejím místě vystavěl nový zámek. Ten byl nejspíš stavěn ve dvou etapách. Maušvicové v Rokytnici zřejmě vybudovali čtyřkřídlý renesanční zámek, z něhož se zachovaly obvodové zdi a některé klenby. Nádvoří bylo vybaveno pavlačemi a nelze vyloučit, že část zámku měla přízemní charakter. Jihozápadně od zámku byla tehdy také vystavěna protestantská modlitebna, která sloužila jako zámecká kaple. Dnes se jedná o hřbitovní kostel Nejsvětější Trojice. Ve druhé polovině 17. století, pravděpodobně když Rokytnici vládl Kryštof Václav Nostic, byl zámek přestavěn ve stylu raného baroka. K přestavbě mohlo dojít již dříve po roce 1661, kdy město zasáhl požár a zámek bylo třeba narychlo opravit. Tomu by napovídalo jednoduché provedení úprav zámku, například vytvoření nezdobných pilířových arkád na nádvoří. Z velké části bylo nově vystavěno západní křídlo a k severnímu křídlu přibyla zámecká kaple. Výrazným prvkem západního křídla je oválné rozšíření v jeho jižní části. V dalším období již nebyl zámek stavebně upravován, budova pouze získala jednoduché fasády, které má dodnes.³²⁶ Jediným výrazným prvkem exteriéru zámku je hlavní portál s aliančním znakem manželů Kryštofa Václava Nostice a Marie Juliány z Metychu, který zámek získal

³²⁴ F. MUSIL – L. SVOBODA, *Hrady, zámky...*, s. 135.

³²⁵ Karel KUČA, *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, díl VI, Praha 2004, s. 366–367.

³²⁶ F. MUSIL – L. SVOBODA, *Hrady, zámky...*, s. 135–138.

během přestavby koncem 17. století.³²⁷ V roce 1945 byl zámek zabaven Josefu Nostic-Rieneckovi, navrácení majetku jeho potomkům v rámci restituce bylo zamítnuto.³²⁸

Alianční znak Nosticů a Metychů z Čečova na zámku

Umístění: Ve vstupním portálu východního křídla zámku.

Datace: 2. polovina 17. století³²⁹

Materiál: pískovec

Popis znaku (obrázek 101): Znaky jsou umístěné na rozsáhle ploše pokryté rostlinnými motivy. Vpravo je znak Nosticů. Štít je čtvrcený, v prvním poli je zobrazená dvojice rohů nad položeným půlměsícem, ve druhém poli je rozevřené křídlo. Třetí a čtvrté pole vyplňují ramena kotvy, která je položena přes celý štít. Vlevo je znak Metychů z Čečova. Štít je čtvrcený. V prvním a čtvrtém poli je lev, ve druhém a třetím poli je mlýnský kámen. Ve znaku je srdeční štítek s dvouhlavým orlem a břevnem, ve kterém je srdce. Na znacích je položená koruna.

Metychové z Čečova: Rod Metychů z Čečova pocházel ze Slezska, kde je zmiňován od počátku 14. století. V letech 1586–1587 byl Kryštof Metych z Čečova hejtmanem na panství Poděbrady. V roce 1589 zakoupil již zmíněný Kryštof se svými bratry několik dvorů ve Slezsku, které rod vlastnil do počátku 18. století. V roce 1605 získali příslušníci rodu Jan, Bartoloměj a Jiří titul říšských svobodných pánů, který ve stejném roce společně s polepšením erbu získal také Jáchym Metych z Čečova. V roce 1633 došlo k povýšení jedné větve rodu do hraběcího stavu.³³⁰

Znak Metychů z Čečova: Původně znak tvořil zelený lev ve stříbrném poli s klenotem tvořeným pavími pery. V roce 1605 byl erb polepšen. Nově byl štít čtvrcený. V prvním a čtvrtém poli byl zobrazený zelený lev na stříbrném podkladu, ve druhém a třetím poli červené barvy byl stříbrný mlýnský kámen. Klenot i nadále tvořila zelená paví pera. Přikryvadla jsou červeno-stříbrná.³³¹

55. Mariánský sloup

Mariánský sloup z roku 1771 stojí na náměstí T. G. Masaryka východně od zámku. Postava Panny Marie je umístěna na vysokém sloupu připevněném k mohutnému podstavci.

³²⁷ J. HÁS, *Šlechtické rody...*, s. 61.

³²⁸ F. MUSIL – L. SVOBODA, *Hrady, zámky...*, s. 138.

³²⁹ *Tamtéž*, s. 136.

³³⁰ M. MYSLIVEČEK, *Velký erbovník*, sv. II, s. 35.

³³¹ Popis znaku podle vyobrazení v publikaci M. Myslivečka – srov. *tamtéž*, s. 35.

Na podstavci jsou dále sochy sv. Václava, sv. Jana Nepomuckého a na přední straně dvojice andílků.³³² Roku 1886 byl sloup renovován. Na nápisovém poli podstavce je vyobrazen znak rodu Nostic-Rieneck.

Znak Nostic-Rienecků na mariánském sloupu

Umístění: Na západní straně podstavce mariánského sloupu na náměstí T. G. Masaryka.

Datace: 1771³³³

Materiál: pískovec

Popis znaku (obrázek 102): Znak je umístěný ve spodní části rozsáhlé rokaje. Štít je čtvercový. První pole, které je vodorovně drážkované (odkaz na modrou barvu reálného znaku), je chybně natřeno zlatou barvou. Jsou v něm vyobrazeny dva rohy vystupující z půlměsíce. Ve druhém, hladkém poli, které je chybně natřeno červeně, plasticky vystupuje křídlo (reálná barva pole je stříbrná). Třetí pole, jenž je také hladké, je nesprávně natřeno modře (reálná barva pole je stříbrná). Čtvrté pole je chybně natřeno zlatě, vodorovné drážkování odkazuje na modrou barvu reálné podoby znaku. Přes třetí a čtvrté pole jsou umístěna ramena kotvy, která je vyobrazena přes celý štít. Ve znaku je korunovaný srdeční štítek, který je chybně natřen zlatou barvou. Svislé drážkování štítku odkazuje na červenou barvu reálné podoby znaku. Ve štítku jsou tři hladká břevna. Klenoty jsou tři, pravý tvoří křídlo, levý dvojice rohů, mezi kterými jsou tři pera, prostřední klenot tvoří labuť s rozevřenými křídly. Okolo znaku splývají přikryvadla.

Nosticové: První písemná zmínka o rodu Nosticů, pocházejícího z Horní Lužice, je z roku 1280. Do Čech se rod dostal počátkem 16. století, kdy tu majetek získal Hanuš Nostic. Jeho linie ovšem brzy vymřela, a tak se u nás rod usadil až Otou Nosticem počátkem 17. století. Ten měl jako místokancléř království podíl na přípravě Obnoveného zřízení zemského a také se v pobělohorské době dostal k mnoha statkům na severozápadě Čech. Jelikož neměl syny, odkázal svůj majetek synovci a jeho potomkům. V této době došlo k rozdělení rodu do dvou hlavních linií. První byla větev rokytnická. V roce 1631 byla povýšena do stavu svobodných pánů, následně roku 1675 do českého hraběcího stavu a později v roce 1692 do říšského hraběcího stavu. Členové rokytnické větve podporovali Národní muzeum. Tak hrabě Josef Dítmar Nostic byl členem Společnosti Národního muzea, kterému, stejně jako další příslušníci

³³² E. POCHE a kol., *Umělecké památky...*, sv. III, s. 235.

³³³ Rok vzniku 1771 je vytesán na zadní straně mariánského sloupu. Renovace sloupu proběhla roku 1886, napsáno tamtéž.

linie, věnoval mnoho cenných předmětů. Rokytnická větev Nosticů vymřela po meči v roce 1890, po přeslici o čtyřicet let později.

Druhá linie byla zvaná rienecká. K jejímu povýšení na svobodné pány došlo v roce 1631, do říšského hraběcího stavu byla uvedena roku 1651. Tato linie, založená Janem Hartvíkem z Nostic, získala roku 1673 od mohučského kurfiřta část říšského hrabství Rieneck. Syn Jana Hartvíka, Antonín Jan Nostic-Rieneck, se stal císařským královským místodržícím. Další členové větve dosáhli úspěchů v armádě. Významnou osobností byl František Antonín Nostic, který vystupoval proti josefinskému absolutismu a centralizační politice monarchie. František Antonín podporoval český národ a roku 1781 nechal vystavět Nosticovo divadlo v Praze na Starém Městě, dnešní Stavovské. I jeho synové měli blízko k českému národnímu hnutí. Ti zároveň rozdělili Nostice do dalších dvou linií, do mladší, která vymřela roku 1929, a do starší žijící dodnes. Během 19. století byl významným představitelem starší linie Albert Nostic, mj. poslanec zemského sněmu, který podporoval činnost Národního muzea.³³⁴

Znak Nosticů: Původní erb Nosticů byl modrý s dvojicí červeno-stříbrně šachovaných klů vyrůstajících ze zlatého půlměsíce. Po povýšení rodu do stavu říšských hrabat byl znak polepšen do podoby čtvrceného štítu. V prvním modrém poli je dvojice červeno-stříbrně šachovaných kančích klů vycházejících ze zlatého půlměsíce. Ve druhém stříbrném poli je černé křídlo se zlatým břevnem. Třetí pole je stříbrné a čtvrté pole modré. Přes celý štít je vyobrazena kotva, která se barevně čtvrtí – v modrých polích je zlatá, ve stříbrných modrá. Klenot je tvořený trojicí per, v barvách modré, zlaté a modré. Po stranách per jsou červeno-stříbrně šachované kly. Později se na znaku objevil červený štítek s trojicí zlatých břeven, což symbolizovalo hrabství Rieneck.³³⁵ Na jiném vyobrazení je trojice klenotů tyčících se nad korunou. Vpravo je klenot tvořený černým křídlem se zlatým břevnem, vlevo je vyobrazen původní klenot a uprostřed je klenot tvořený labutí s rozevřenými křídly. Na tom samém vyobrazení je srdeční štítek korunovaný.³³⁶

³³⁴ P. MAŠEK, *Modrá krev...*, s. 215–217.

³³⁵ J. PELANT, *Erby české...*, s. 308.

³³⁶ Popis znaku podle vyobrazení v publikaci P. Maška – srov. P. MAŠEK, *Modrá krev...*, s. 215.

RYCHNOV NAD KNĚŽNOU

Okresní město Rychnov nad Kněžnou leží přibližně třicet kilometrů jihovýchodně od Hradce Králové. Oblast byla osidlována během 13. století pány z Drnholce, kteří začali používat přídomek z Rychnova. Ti založili kromě města také hrad, jehož přesná poloha ale není známá.³³⁷ Na konci 15. století bylo městečko rozděleno na dva díly, ty ale zůstaly v držení pánů z Rychnova. Ke sjednocení Rychnova nad Kněžnou došlo roku 1497, kdy ho koupil Vilém z Pernštejna a připojil k litickému panství. Od rodu Pernštejnů získal město v roce 1556 Albrecht falckrabě rýnský. Mezi lety 1560–1577 drželi rychnovské panství jako odúmrt' čeští králové. V roce 1577 se novým majitelem města stal Burian Trčka z Lípy, o deset let později ale získal zdejší statky Kryštof starší Betengel z Nayenperka, který ve městě začal sídlit. Pro tento účel nechal vybudovat zámek, dnes zvaný starý. V první polovině 17. století se v držení města vystřídalo více majitelů. Nakonec Rychnov nad Kněžnou získal v roce 1640 od císařovny Eleonory Mantovské rod Libštejnských z Kolovrat, který si také vybral město za své sídlo. Na návrší na levém břehu řeky Kněžny došlo koncem 17. století k výstavbě nového barokního zámku. V držení Kolovratů Rychnov zůstal i poté, co v roce 1861 vymřela větev Libštejnských z Kolovrat. Panství získala žijící větev Krakovských z Kolovrat, která je držela až do roku 1948, kdy jim byl velkostatek zabaven.³³⁸ Šlechtické znaky, které většinou patří Libštejnským z Kolovrat, se ve městě Rychnov nad Kněžnou nachází na budovách obou dvou zámků, na kostelech Nejsvětější Trojice a svatého Havla a na sochách v okolí nového zámku.

56. Starý zámek – pivovar

V roce 1577 získal rychnovské panství Burian Trčka z Lípy, kterému je stavba starého zámku běžně přisuzována. Pravděpodobným stavitelem zámku se ovšem stal až na konci 16. století Kryštof starší Betengel z Nayenperka, který rozšířil pivovar a hospodářské budovy vystavěné nejspíš Burianem Trčkou na severním okraji města. Podoba zámku z doby po roce 1602 se dá rekonstruovat pouze podle vyobrazení na křídle oltářní archy, která je dnes umístěná ve sbírkách rychnovského zámku. Podle tohoto vyobrazení byl zámek stavbou s obdélným dvorem. Tvořily ho tři k sobě kolmá křídla, jihovýchodní strana dvora byla ohraničená pouze zdí. Okolo celého objektu stála nízká hradba se střílnami. Hlavní jednopatrová budova měla střechu členěnou mnoha vikýři. Stěny zámku zdobilo renesanční sgrafito. V jihozápadním křídle byla umístěná zdobená brána a na hřebeni střechy čněla štíhlá hodinová věžička.

³³⁷ F. MUSIL – L. SVOBODA, *Hrady, zámky...*, s. 141.

³³⁸ K. KUČA, *Města a městečka...*, díl VI, s. 519.

Na severní konec hlavního křídla budovy navazovala zámecká kaple, která pokračovala přízemní budovou bez oken, zřejmě pivovarem. Severovýchodní křídlo není na vyobrazení příliš vidět, pravděpodobně šlo o přízemní budovu. Betenglové sídlili v zámku do roku 1623, kdy jim byl majetek pro účast v povstání zabaven. V roce 1640 získal Rychnov nad Kněžnou Albrecht Libštejnský. Kolovraté nechali ve městě vybudovat nový barokní zámek a budova v údolí Kněžny od té doby nese označení starý zámek. Ten se začal využívat pro hospodářskou správu panství a rozšiřovaly se v něm prostory pivovaru. Během následujících staletí zámek několikrát vyhořel. Prvně již v roce 1704, tehdy byl objekt opraven a přestavěn, což připomíná barokní vstupní portál, který nahradil původní renesanční v jihozápadním křídle. V této době byla přistavěna také budova v jihovýchodní části areálu zámku. Druhý požár byl v roce 1784, po něm byl celý areál klasicistně přestavěn. K dalším úpravám došlo po požáru roku 1880, kdy bylo upraveno především severozápadní křídlo. V roce 1918 koupili starý zámek od tehdejšího majitele, jímž byl Bohuslav Kolovrat-Krakovský-Libštejn, manželé Mikešovi. Ti po roce 1920 stavení zmodernizovali a provedli přístavby k původním budovám. Mikešovým byl pivovar v roce 1948 zabaven, k jeho navrácení došlo roku 1992.³³⁹ Dnes je zámek využíván Městským Podorlickým pivovarem s. r. o.

Znak Krakovských z Kolovrat na pivovaru

Umístění: Nad vchodem na rizalitu jihozápadního průčelí severozápadního křídla.

Datace: 1861–1918³⁴⁰

Materiál: pískovec

Popis znaku (obrázek 103): Štít je polcený, vpravo je kolovratská orlice s pružinou na hrudi a korunkou na krku, vlevo je na pošikem děleném poli jednorožec, horní polovina pole je šachovaná. Zpoza štítu vystupuje osmicípý kříž. Nad znakem je zobrazená koruna. Klenot tvoří dvě sevřená křídla, v předním je umístěná pružina. Okolo znaku splývají přikryvadla. Celý znak je nastříkán stříbrnou barvou.

Znak Libštejnských z Kolovrat na bráně pivovaru

Umístění: V portálu hlavní brány v jihozápadním křídle pivovaru.

³³⁹ F. MUSIL – L. SVOBODA, *Hrady, zámky...*, s. 143–145.

³⁴⁰ Roku 1861 vymřel rod Libštejnských z Kolovrat a rychnovské panství získali Krakovští z Kolovrat, kteří v roce 1918 starý zámek prodali – srov. *tamtéž*, s. 148.

Datace: 1704³⁴¹

Materiál: pískovec

Popis znaku (obrázek 104): Znak je umístěný na částečně poškozené kartuši. Ve štítě je vyobrazena orlice s pružinou a korunovaným rakouským štítkem na hrudi.

Znak Libštejnských z Kolovrat na kašně na nádvoří pivovaru

Umístění: Na jihozápadním průčelí kašny, která je umístěna ve dvoře pivovaru.

Datace: 1847³⁴²

Materiál: kov

Popis znaku (obrázek 105): Znak patří Libštejnským z Kolovrat. Ve štítě je umístěná korunovaná orlice, která má na hrudi pružinu a korunovaný rakouský štítek.

Znak Libštejnských z Kolovrat na pivovaru

Umístění: Nad vchodem do severovýchodního křídla zámku.

Datace: zřejmě 1847³⁴³

Materiál: kov

Popis znaku (obrázek 106): V modrém, zlatě lemovaném štítě je zlatě korunovaná kolovratská orlice. Orlice je barevně polcená, vpravo stříbrná, vlevo červená (barva je velmi vybledlá). Orlice má na hrudi zlatou pružinu a korunovaný rakouský štítek.

57. Zámek Rychnov nad Kněžnou

V roce 1670 začaly přípravy výstavby nového zámku. Ten byl vystavěn na místě, kde stávala fara, škola, dvůr a další budovy. Většina staveb ustoupila novému sídlu Libštejnských z Kolovrat. Zachována zůstala podélná renesanční budova, která byla včleněna do severozápadního křídla zámku. Nový zámek je osově komponovaná čtyřkřídlá patrová budova, na kterou na severní straně navazuje přízemní dvůr s konírnami. Další budovy zázemí jsou umístěny podél jihovýchodní části zámku. Všechna křídla, kromě původně renesančního severozápadního, mají při nádvoří arkádové chodby. Hlavní průčelí bylo zvýrazněno mělkým

³⁴¹ Roku 1704 byla při obnově zámku po požáru vystavěna barokní brána, na které se znak nachází – srov. F. MUSIL – L. SVOBODA, *Hrady, zámky...*, s. 145.

³⁴² Letopočet je uveden na tabuli vpravo od znaku.

³⁴³ Erb byl zřejmě zhotoven současně se znakem, který umístěný na kašně (erby jsou tvarově totožné, zřejmě pochází ze shodné formy).

rizalitem. V 90. letech 17. století byl upraven prostor před zámekem, současnou podobu však předzámčí získalo až později. Již počátkem 18. století došlo k vrcholně barokní přestavbě zámku, která proběhla zřejmě někdy mezi lety 1716–1724. Podnětem pro tuto přestavbu byla zřejmě výstavba piaristické koleje při kostelu a s tím spojená přestavba kostela. Průčelí kostela Nejsvětější Trojice bylo tehdy pootočeno do osy zámku. Cílem přestavby, která proběhla za Františka Karla II. Libštejnského, bylo přepracování jednotvárné podoby zámku. Přistavěna byla boční křídélka zakončená věžemi, provedeny byly středové nástavby, na všech křídlech přibýly vikýře a zámek získal mansardovou střechu. Úpravy se dotkly také předzámčí, kde byla vytvořena zahrada. Další zahrada později vznikla v okolí jízdárny, která stojí východně od zámku. V letech 1838–1843 nechal František Antonín Libštejnský z Kolovrat pseudogoticky opravit kostel Nejsvětější Trojice, který byl v roce 1798 zasažen požárem. Poté, co Františkem Antonínem vymřel rod Libštejnských z Kolovrat, zdědili zámek příbuzní z větve Krakovských z Kolovrat. Noví majitelé nechali v 70. letech 19. století rozšířit zámecké zahrady a upravili prostor předzámčí i okolí kostela Nejsvětější Trojice. V letech 1929–1939 provedl Zdeněk Kolovrat-Krakovský-Libštejnský generální opravu zámku. V roce 1948 byl rodu rychnovský velkostatek zabaven, v roce 1992 došlo v rámci restituce k navrácení zámku potomkům Kolovratů.³⁴⁴

Znak Krakovských z Kolovrat v průchodu zámku

Umístění: V průchodu na nádvoří v jihozápadním křídle zámku.

Datace: 21. století

Materiál: dřevo

Popis znaku (obrázek 107): V modrém štítě je umístěna stříbrno-červeně polcená kolovratská orlice se zlatou sponou na hrudi a korunkou kolem krku. Na štítě je posazena zlatá hraběcí koruna. Klenot tvoří dvojice složených křídel, přední je červené, zadní stříbrné. Na předním křídle je zlatý perizon. Okolo štítu splývají červeno-stříbrná přikryvadla.

Krakovští z Kolovrat: První zmínka o jménu Kolovratů pochází z roku 1297, rodokmen je však sledovatelný až od roku 1347, kdy začíná Albrechtem z Kolovrat. Jméno z Kolovrat je odvozeno od původního sídla rodu, vsi a tvrze Kolovraty. Koncem 14. století se rod rozdělil na několik samostatných rodových větví, známo je minimálně osm linií – bezdružická, novohradská, žehrovická, maš'ovská, libštejnská, kornouzská, černominská a krakovská

³⁴⁴ F. MUSIL – L. SVOBODA, *Hrady, zámky...*, s. 146–149.

z Kolovrat. Poslední jmenovaná linie je zároveň jediná, která se dožila současnosti. Větev Bezdružických nesla jméno podle hradu Bezdružice, který držela do roku 1540. Významným členem této větve byl Jan Bezdružický, královský rada, který padl v bitvě u Moháče 1526. Bezdružičtí z Kolovrat vymřeli Vilémem Jindřichem roku 1642 a jejich majetek přešel na Libštejnské. Odnoží Bezdružických byli Novohradští z Kolovrat zvoucí se podle Nového Hradu, který postavil Jan Albrecht z Kolovrat a z Bezdružic ve druhé polovině 15. století. Roku 1653 byl Zdeněk Novohradský povýšen za své služby do hraběcího stavu. Větev vymřela roku 1802 po meči a v roce 1829 po přeslici. Její majetek přešel na Libštejnské z Kolovrat. Ta nesla jméno hradu Libštejn. Linie vymřela Františkem Antonínem Libštejnským roku 1861 a její majetky přešly na Krakovské z Kolovrat, kteří se nazývali podle hradu Krakovec u Rakovníka, jenž drželi v letech 1445–1548. Vliv a majetek získala linie Krakovských až v období pobělohorském. Za vlády Habsbursků zastávali členové zmiňované linie více významných politických i církevních hodností, například Albrecht Vilém Krakovský byl od roku 1650 prezidentem královské komory, následně se stal nejvyšším zemským sudím a od roku 1678 měl funkci nejvyššího hofmistra. Roku 1728 zdědili Krakovští majetek Jana Jeniška, svobodného pána z Újezda. Nově tak kolovratský rod používal jméno Kolowrat-Krakowský, svobodný pán z Újezda a sloučený znak obou rodů.³⁴⁵ Alois Josef Krakovský byl od roku 1812 biskupem v Hradci Králové a od roku 1830 pražským arcibiskupem. Ve 20. století podepsal Hanuš Krakovský petici českých šlechtických rodů a Jindřich Krakovský se účastnil protinacistického odboje. Dnes rodu patří Kolovratský palác v Praze, zámky v Dianě a Rychnově nad Kněžnou a další pozemky. Od vymření libštejnské větve se Kolovratové jmenují Kolowrat-Krakowští-Liebštejnští.³⁴⁶

Znak Krakovských z Kolovrat: Původně byl společný se všemi kolovratskými větvemi. V modrém štítě je červeno-stříbrná polcená orlice se zlatou pružinou a zlatou zbrojí. Nejpozději v 15. století přibyla orlici na prsou zlatá korunka. Klenot tvoří dvojice uzavřených křídel, jedno stříbrné a jedno červené. Na předním křídle je zlatá pružina. Od roku 1728 je štít polcený, vpravo je původní orlice, vlevo je na černo-zlatém poli zlato-černý jednorožec. Přikryvadla jsou červená a stříbrná, respektive zlatá a černá.³⁴⁷

Znak Libštejnských z Kolovrat na hospodářské budově zámku

Umístění: Nad vstupem do kanceláří v hospodářské budově východně od zámku.

³⁴⁵ P. MAŠEK, *Modrá krev...*, s. 140.

³⁴⁶ J. PELANT, *Erby české...*, s. 219–220.

³⁴⁷ *Tamtéž*, s. 218.

Datace: 1830–1861³⁴⁸

Materiál: kov

Popis znaku (obrázek 108): Znak patří Františku Antonínu II. Libštejnskému z Kolovrat. Štít je vodorovně drážkovaný s naznačeným polcením. Vpravo je korunovaná orlice s korunovaným rakouským štítkem na hrudi. Vlevo je korunovaný dvouhlavý orel s korunovaným rakouským štítkem na hrudi. Orel zřejmě odkazuje na novohradskou větev Kolovratů, jejíž majetek přešel v 19. století na Libštejnské. Klenoty jsou tři. Pravý klenot tvoří dvojice sevřených křídel, přes přední je položena pružina. Levý klenot tvoří dvojice složených křídel, na předním je umístěný korunovaný rakouský štítek. Tento klenot by mohl, stejně jako dvouhlavý orel, odkazovat na Novohradské z Kolovrat. Prostřední klenot tvoří pět pavích per, na která je položeno kolo. Okolo znaku je zobrazen Leopoldův řád a Řád zlatého rouna. Na stuze pod znakem je nápis „PRO FIDELITATE“. Vše je umístěno na hermelínovém plášti splývajícím zpod heraldické koruny.

Znak Libštejnských z Kolovrat na kovové mříži

Umístění: Na kovové mříži při vstupu z nádvoří do východního křídla zámku.

Datace: konec 17. století či později³⁴⁹

Materiál: kov

Popis znaku (obrázek 109): V modrém, zlatě lemovaném štítě je stříbrno-červeně polcená kolovratská orlice se zlatou pružinou na hrudi a korunkou kolem krku. Na štítě je posazená zlatá koruna.

Znak Libštejnských z Kolovrat na nádvoří zámku

Umístění: V ostění průchodu z druhého nádvoří na první, skrze severovýchodní křídlo zámku.

Datace: 1640³⁵⁰

Materiál: pískovec

³⁴⁸ Roku 1830 získal František Antonín II. Libštejnský z Kolovrat (†1861) Řád zlatého rouna – srov. Kolowrat: *František Antonín II. hrabě Kolowrat-Liebsteinský*, dostupné online (<https://www.kolowrat.cz/cs/frantisek-antonin-ii-hrabe-kolowrat-liebsteinsky>), [citováno k 16. 4. 2021].

³⁴⁹ Od 70. let 17. století probíhala výstavba zámku, kdy vznikla mříž se nepodařilo zjistit.

³⁵⁰ Letopočet je uveden okolo erbu.

Popis znaku (obrázek 110): Ve štítě je zobrazena kolovratská orlice s pružinou a korunovaným rakouským štítkem na hrudi. Klenot tvoří dvojice složených křídel, přes která je korunovaný rakouský štítek. Podél znaku splývají přikryvadla. Okolo klenotu jsou iniciály Albrechta Libštejnského z Kolovrat.

Znak Libštejnských z Kolovrat na zámku

Umístění: Ve vstupním portálu na jihozápadním průčelí zámku.

Datace: 1670–1716³⁵¹

Materiál: pískovec

Popis znaku (obrázek 111): Znak Libštejnských z Kolovrat je umístěný na kartuši, která je částečně ohraničená rostlinným vzorem. Ve štítě plasticky vystupuje kolovratská orlice s pružinou a rakouským štítkem na prsou. Orlice má kolem krku korunku. Okolo štítu plasticky vystupuje Řád zlatého rouna. Nad kartuší je koruna.

Znak Libštejnských z Kolovrat na západní terase

Umístění: Při zábradlí západní terasy zámku

Datace: konec 17. století³⁵²

Materiál: pískovec

Popis znaku (obrázek 112): Znak je umístěn na kartuši. Ve štítě je orlice s pružinou a korunovaným rakouským štítkem na hrudi.

58. Kostel Nejsvětější Trojice

Kostel Nejsvětější Trojice byl vystavěn v letech 1594–1602 na návrší na levém břehu řeky Kněžny. Roku 1713 bylo přeloženo průčelí kostela do osy nového zámku. V roce 1798 byl kostel zasažen požárem a k jeho obnově v pseudogotickém stylu došlo v letech 1838–1843.³⁵³ Na jihozápadním průčelí kostela je znak Norberta Leopolda Libštejnského z Kolovrat. Sochy andílků stojící východně od kostela drží kartuše se znaky jeho manželek,

³⁵¹ Roku 1670 započaly přípravy výstavby nového zámku – srov. F. MUSIL – L. SVOBODA, *Hrady, zámky...*, s. 147.; Řád zlatého rouna, který orlici ohraničuje, odkazuje zřejmě na stavitele zámku Františka Karla I. (†1700), nebo na jeho syna Norberta Leopolda (†1716) – srov. Kolowrat: *Nositelé řádu*, dostupné online (<https://www.kolowrat.cz/cs/nositele-radu-z-rodu-hrabat-krakowskych-z-kolowrat>), [citováno k 16. 4. 2021].

³⁵² Teorie vzniku erbu je, že byl původně umístěn do portálu hlavního vchodu zámku. Tam ho posléze nahradil současný erb, na kterém je vyobrazený navíc Řád zlatého rouna (znak popsáný v předchozím odstavci). Informace byla získána během návštěvy rychnovského zámku od zaměstnanců památky.

³⁵³ E. POCHE a kol., *Umělecké památky...*, sv. III, s. 273.

Johanny Magdaleny Hrzánové z Harasova a Marie Markéty Slavatové z Chlumu a Košumberka. Tyto sochy byly původně umístěny na kostele.³⁵⁴ Na jihovýchodní straně je alianční znak Libštejnských z Kolovrat a Kinských.

Alianční znak Libštejnských z Kolovrat a Kinských na kostele Nejsvětější Trojice

Umístění: V portálu vchodu v severní části jihovýchodního průčelí kostela Nejsvětější Trojice.

Datace: 1843³⁵⁵

Materiál: pískovec

Popis znaku (obrázek 113): V tympanonu vchodu do kostela je dvojice znaků, které patří manželům Františku Antonínu II. Libštejnskému z Kolovrat a Růženě Kinské.³⁵⁶ Vpravo je znak Františka Antonína. Ve štítě je vpravo korunovaná orlice s korunovaným rakouským štítkem na hrudi. Vlevo je korunovaný dvouhlavý orel s korunovaným rakouským štítkem na hrudi. Orel zřejmě odkazuje na novohradskou větev Kolovratů, jejíž majetek přešel v 19. století na Libštejnské. Klenoty jsou tři. Pravý a levý klenot tvoří dvojice složených křídel, přes přední je vždy položena pružina se štítkem. Prostřední klenot tvoří pět pavích per, na která je položeno kolo s osmi loukotěmi. Okolo znaku je zobrazen Leopoldův řád a Řád zlatého rouna. Pod znakem je stuha s dočasně překrytým nápisem. Vlevo je znak Kinských. Ve štítě zleva vystupuje trojice vlčích zubů. Klenotem je dvojice rozevřených křídel, v každém je pružina. Pod znakem je stuha bez nápisu. Každý z erbů je umístěný na vlastním hermélínovém plášti splývajícím zpod koruny.

Kinští: viz strana 65

Znak Kinských: viz strana 66

Znak Hrzánů z Harasova na soše andílka

Umístění: Na severní soše andílka před jihovýchodním průčelím kostela Nejsvětější Trojice.

Datace: 1700–1716³⁵⁷

Materiál: pískovec

³⁵⁴ E. POCHE a kol., *Umělecké památky...*, sv. III, s. 274.

³⁵⁵ Letopočet je uveden římskými číslicemi na portálu pod erby.

³⁵⁶ J. HÁŠ, *Šlechtické rody...*, s. 48.

³⁵⁷ Období, kdy Rychnovu nad Kněžnou vládl Norbert Leopold Libštejnský z Kolovrat, jehož manželkám patří znaky, které drží sochy andílků u kostela – srov. *tamtéž*, s. 46.

Popis znaku (obrázek 114): Znak vyplňuje celou barokní kartuš, kterou drží socha anděla. Štít je polcený. Pravá polovina je hladká, levá polovina je dělená na horní svisle drážkované pole a spodní šrafované pole.

Hrzánové z Harasova: Vladycký rod Hrzánů se od roku 1420 píše z Harasova podle stejnojmenného hradu, který leží nedaleko Mělníka. Roku 1502 zakoupil Václav Hrzán z Harasova hrad Housku, na přelomu 16. a 17. století vlastnil rod také hrad Kokořín. Na počátku 17. století zastával Adam Hrzán z Harasova funkci hradeckého purkrabího. Adam, který zbohatl především díky lichvářství, zakoupil například Lanškroun či Červený Hrádek.³⁵⁸ I přes konfiskace si jeho synové Zdeslav a Jan udrželi postavení a byli povýšeni do panského stavu. Janův syn Jan Adam dosáhl roku 1666 na říšský hraběcí titul.³⁵⁹ Jan Adam zastával pozice žateckého hejtmána či českého královského místodržícího. Jeho syny se rod rozdělil na dvě linie, z nichž jedna se zvala Hrzánové z Kaplíře. Tato větev získala majetek vymřelých Kaplířů ze Sulevic. Během 18. století rod vybudoval v Praze několik paláců. Roku 1842 vymřeli Hrzánové po meči.³⁶⁰

Znak Hrzánů z Harasova: Znak je jednoduchý. Štít je polcený, pravá polovina je stříbrná, levá červeno-černě dělená. Klenot tvoří zlaté síto, zpoza kterého vystupuje šest per. Dvě pera vpravo jsou červená, dvě uprostřed stříbrná a dvě vlevo černá. Přikryvadla jsou vpravo červeno-stříbrná, vlevo černo-stříbrná.³⁶¹

Znak Libštejnských z Kolovrat na kostele Nejsvětější Trojice

Umístění: Nad prostředním oknem jihozápadního průčelí kostela Nejsvětější Trojice.

Datace: 1713³⁶²

Materiál: pískovec

Popis znaku (obrázek 115): Kolovratská orlice je umístěna na kartuši ohraničené Řádem zlatého rouna, zpoza kterého vystupují zdobné volutové prvky. Orlice má na hrudi pružinu a korunovaný rakouský štítek. Na kartuši je posazená koruna.

³⁵⁸ J. PELANT, *Erby české...*, s. 168

³⁵⁹ J. HALADA, *Lexikon české...*, s. 215.

³⁶⁰ J. PELANT, *Erby české...*, s. 168

³⁶¹ *Tamtéž*, s. 168.

³⁶² Letopočet je uveden římskými číslicemi pod znakem.

Znak Slavatů z Chlumu a Košumberka na soše andílka

Umístění: Na jižní soše andílka před jihovýchodním průčelím kostela Nejsvětější Trojice.

Datace: 1700–1716³⁶³

Materiál: pískovec

Popis znaku (obrázek 116): Znak vyplňuje celou barokní kartuš, kterou drží socha anděla. Štít je polcený. V pravé polovině jsou tři plasticky vystupující břevna. Levá polovina je čtvrcená, v prvním poli je rostlinný věnec, druhé pole je hladké, ve třetím poli je korunovaná lilie (místo běžného písmene „M“), ve čtvrtém poli je kotva. Štítek s růží, který býval zobrazen ve středu levé poloviny štítu, chybí. Naopak ve středu celého štítu je třikrát dělený srdeční štítek. Výplň prvních tří pruhů je rakouský štítek s iniciálou FIH ve břevnu. Ve spodním pruhu je vyobrazena růže pánů z Hradce.

Slavatové z Chlumu a Košumberka: Členové starého panského rodu jsou doloženi od 12. století v oblasti Litoměřicka. Své jméno rod odvozuje od hradu Chlum nedaleko Čáslavi a hradu Košumberk na Chrudimsku. Košumberk se stal jedním z hlavních sídel Slavatů. Významným členem rodu byl Slavata z Chlumu, který měl funkci královského hofmistra a podařilo se mu výrazně rozšířit rodový majetek, například roku 1492 získal Kostelec nad Černými Lesy. Rodové příjmení Slavata prvně použil Diviš Slavata, který podporoval jednotu bratrskou a roku 1547 se zapojil do odboje proti Habsburkům. Nejznámější osobností rodu je Vilém Slavata, který konvertoval ke katolictví. Sňatkem s Lucií Otýlí z Hradce získal majetek pánů z Hradce. Během pražské defenestrace 23. května 1618 byl jako královský místodržící vyhozen z oken Pražského hradu. V roce 1621 získal Vilém Slavata říšský hraběcí titul. V následujícím období zastával funkce nejvyššího komorníka, nejvyššího hofmistra a od roku 1628 do své smrti v roce 1652 byl nejvyšším kancléřem. Roku 1643 získal Vilém Slavata Řád zlatého rounu. Rod Slavatů z Chlumu a Košumberka vymřel po meči Vilémovým synem Karlem Janem Slavatou v roce 1712.³⁶⁴

Znak Slavatů z Chlumu a Košumberka: Původní znak tvořil modrý štít s trojicí zlatých břeven. Klenotem bylo několik pštrosích per, většinou sedm, která byla střídavě modrá a zlatá. Spodní část per byla zakryta modrým polem s trojicí zlatých břeven. Od počátku 17. století je erb rozšířený o znak vymřelých pánů z Hradce. Nový erb Slavatů je polcený, pravé pole tvoří

³⁶³ Období, kdy Rychnovu nad Kněžnou vládl Norbert Leopold Libštejnský z Kolovrat. Jeho manželkám patří znaky, které drží sochy andílků u kostela – srov. J. HÁŠ, *Šlechtické rody...*, s. 46.

³⁶⁴ J. PELANT, *Erby české...*, s. 416.

původní znak Slavatů, levé pole znak pánů z Hradce³⁶⁵ – čtvrcený štít, kde je v prvním modrém poli zelený věnec, druhé pole je zlato-červeně dělené, ve třetím modrém poli je korunované písmeno „M“, ve čtvrtém modrém poli je zlatá kotva, srdečním štítkem je zlatá růže v modrém poli.³⁶⁶ Po tomto polepšení byly na štítu dva klenoty. Pravý klenot je původní rodu Slavatů, levý klenot je pánů z Hradce – dvě rozevřená modrá křídla se zlatými srdíčky, mezi kterými je zelený věnec. Strážci erbu jsou dva černí medvědi. V roce 1629 byl znak polepšen o korunovaný rakouský štítek s iniciály tří císařů, Ferdinanda, Maxmiliána a Rudolfa. Štítek byl umístěn mezi klenoty.³⁶⁷

59. Kostel sv. Havla

Farní kostel sv. Havla byl založen ve druhé polovině 13. století. V roce 1521 byl kostel upraven a roku 1893 došlo k pseudogotické renovaci. Stavba se nachází severozápadně od Starého náměstí vedle pseudorománské zvonice z let 1870–1871.³⁶⁸ Na západním průčelí kostela je umístěný náhrobník se znakem Doroty Tamchynové z Doubravice.

Znak Tamchynů z Doubravice na kostele sv. Havla

Umístění: Na pískovcovém náhrobníku, který je umístěný na západní zdi kostela severně od předsíně.

Datace: 1573³⁶⁹

Materiál: pískovec

Popis znaku (obrázek 117): Ve štítě je špatně zřetelná plastika poloviny vzpínajícího se jelena. Klenotem je polovina vzpínajícího se jelena, okolo kterého vlají dvě šňůry zakončené střapci. Podél znaku splývají přikryvadla.

Tamchynové z Doubravice: Český vladycký rod je spjat s Hradeckem.³⁷⁰ Společně s Vranovskými a Slánskými z Doubravice pocházel z okolí Úpy, kde byla jejich sídlem Doubravice nad Úpou. Tamchynové vlastnili statky ve východních Čechách. V polovině 15. století sloužil Jan Tamchyna Koldům ze Žampachu. Jeho syn Jan držel Meziříčí, které později drželi nedílně jeho synové. Těmi se rod rozdělil na Tamchyny a Vranovské

³⁶⁵ J. PELANT, *Erby české...*, s. 415.

³⁶⁶ *Tamtéž*, s. 162.

³⁶⁷ *Tamtéž*, s. 415.

³⁶⁸ E. POCHE a kol., *Umělecké památky...*, sv. III, s. 274.

³⁶⁹ Letopočet je uveden na náhrobníku.

³⁷⁰ M. MYSLIVEČEK, *Velký erbovník*, sv. I, s. 174.

z Doubravice. Linie Tamchynů pokračovala Janem Tamchynou, který sloužil Pernštejnům a byl správcem pardubického panství.³⁷¹

Znak Tamchynů z Doubravice: Původně byl ve znaku zobrazován celý stojící jelen. Později znak tvořila pouze polovina zlatého jelena v modrém štítu. Klenotem byla polovina jelena zlaté barvy.³⁷²

60. Mariánský sloup

Mariánský sloup z let 1692–1694 stojí v prostoru před novým zámkem.³⁷³ Postava Panny Marie je umístěna na vysokém sloupu, který stojí na čtyřbokém podstavci na kamenném zábradlí jihovýchodně od zámku. Na severní a východní straně podstavce je znak Libštejnských z Kolovrat.

Znaky Libštejnských z Kolovrat na mariánském sloupu

Umístění: Na severní a východní straně podstavce mariánského sloupu.

Datace: 1692–1694³⁷⁴

Materiál: pískovec

Popis znaku (obrázky 118 a 119): Dvojice znaků se liší pouze natočením hlavy orlice. Na východní straně podstavce hledí orlice vpravo, na severní straně podstavce vlevo (orlice jsou natočené od sebe). Ve štítech je vyobrazena kolovratská orlice, která má na hrudi pružinu a korunovaný rakouský štítek. Okolo obou znaků je Řád zlatého rouna a nad erby koruna.

61. Socha sv. Jana Nepomuckého

Socha sv. Jana Nepomuckého vznikla po roce 1710.³⁷⁵ Je umístěna před zámkem na kamenném zábradlí východně od mariánského sloupu. Na východní straně čtyřbokého podstavce je znak Libštejnských z Kolovrat, na severní straně je znak Schwarzenbergů. Znaky těchto dvou rodů odkazují na manžele Františka Karla II. Libštejnského z Kolovrat a jeho manželku Johannu ze Schwarzenberga.³⁷⁶

³⁷¹ J. HÁS, *Šlechtické rody...*, s. 96–97.

³⁷² Popis znaku podle vyobrazení v publikaci M. Myslivečka – srov. M. MYSLIVEČEK, *Velký erbovník*, sv. I, s. 174.

³⁷³ E. POCHE a kol., *Umělecké památky...*, sv. III, s. 275.

³⁷⁴ Roky vzniku mariánského sloupu – srov. *tamtéž*, s. 275.

³⁷⁵ *Tamtéž*, s. 275.

³⁷⁶ J. HÁS, *Šlechtické rody...*, s. 48.

Znak Libštejnských z Kolovrat na soše sv. Jana Nepomuckého

Umístění: Na východní straně podstavce sochy sv. Jana Nepomuckého.

Datace: po roce 1710³⁷⁷

Materiál: pískovec

Popis znaku (obrázek 120): Znak je umístěný na kartuši. Ve štítě je orlice, která má na hrudi pružinu a korunovaný rakouský štítek. Nad kartuší je vyobrazena koruna.

Znak Schwarzenbergů na soše sv. Jana Nepomuckého

Umístění: Na severní straně podstavce sochy sv. Jana Nepomuckého.

Datace: po roce 1710³⁷⁸

Materiál: pískovec

Popis znaku (obrázek 121): Na kartuši je umístěný znak Schwarzenbergů. Štít je čtvercový. V prvním poli plasticky vystupují tři svislé pruhy. Ve druhém poli jsou tři špice. Výplň třetího a čtvrtého pole není zřetelná. Na štítě je polcený srdeční štítek s nerozlišitelným plastickým vyobrazením. Nad erbem je umístěná heraldická koruna.

62. Socha sv. Vincence Ferrarského

Socha sv. Vincence Ferrarského vznikla po roce 1710.³⁷⁹ Je umístěna na kamenném zábradlí v předzámčí severně od mariánského sloupu. Na východní straně podstavce je znak Libštejnských z Kolovrat, na severní straně je znak Schwarzenbergů. Znaky těchto dvou rodů odkazují na manžele Františka Karla II. Libštejnského z Kolovrat a Johannu ze Schwarzenberga.³⁸⁰

Znak Libštejnských z Kolovrat na soše sv. Vincence Ferrarského

Umístění: Na východní straně podstavce sochy sv. Vincence Ferrarského.

Datace: po roce 1710³⁸¹

Materiál: pískovec

³⁷⁷ E. POCHE a kol., *Umělecké památky...*, sv. III, s. 275.

³⁷⁸ *Tamtéž*, s. 275.

³⁷⁹ *Tamtéž*, s. 275.

³⁸⁰ J. HÁŠ, *Šlechtické rody...*, s. 48.

³⁸¹ E. POCHE a kol., *Umělecké památky...*, sv. III, s. 275.

Popis znaku (obrázek 122): Znak je umístěný na kartuši. Ve štítě je orlice, která má na hrudi pružinu a korunovaný rakouský štítek. Nad kartuší je vyobrazena koruna.

Libštejnští z Kolovrat: Větev Libštejnských z Kolovrat odvozuje vlastní jméno od hradu Libštejn na Plzeňsku. Hanuš Libštejnský získal za podporu krále Zikmunda hrady Žebrák, Točnick a Dobříš. Po vzniku Poděbradské jednoty musel Hanuš uprchnout z Prahy. Proti králi Jiřímu z Poděbrad vystupoval i jeho syn, také Hanuš, který byl přesvědčeným katolíkem. Podpora katolictví a věrnost panovníkovi byly charakteristickými rysy této větve po celou její existenci.³⁸² Jindřich Libštejnský, který vlastnil panství Žichovice, byl za věrnost císaři roku 1619 vypovězen ze země. V pobělohorském období však zastával funkce nejvyššího zemského sudí a později se stal nejvyšším hofmistrem.³⁸³ V roce 1624 byl jeho příbuzný Zdeněk Lev povýšený za zásluhy do hraběcího stavu a téhož roku byl erb Libštejnských polepšen o rakouský štítek na hrudi orlice.³⁸⁴ Roku 1640 zakoupil místokancléř Království českého Albrecht Libštejnský panství Rychnov nad Kněžnou.³⁸⁵ V 17. století byl významnou osobností rodu Jan Vilém, který byl vratislavským a olomouckým kanovníkem, generálem křížovníků s červenou hvězdou a arcibiskupem pražským, nicméně před potvrzením této funkce zemřel.³⁸⁶ Nejvýznamnější postavou rodu Libštejnských z Kolovrat se stal František Antonín podporující myšlenku založení Národního muzea, kterému věnoval své mineralogické sbírky a rozsáhlou knihovnu. Mimo to byl František Antonín také prezidentem Královské české společnosti nauk a od roku 1826 působil jako ministr vnitra. Jeho smrtí roku 1861 vymřela linie Libštejnských z Kolovrat.³⁸⁷

Znak Libštejnských z Kolovrat: Původně byl společný se všemi kolovratskými větvemi. V modrém štítě je červeno-stříbrně polcená orlice se zlatou pružinou a zlatou zbrojí. Nejpozději v 15. století přibyla orlici na prsou zlatá korunka. V roce 1624 ji doplnil rakouský štítek korunovaný arciknížecí korunou. Klenot tvoří dvojice uzavřených křídel, jedno stříbrné a jedno červené. Přikryvadla jsou červená a stříbrná.³⁸⁸ Na stuze pod znakem je nápis „PRO FIDALETI“ (PRO VĚRNOST).³⁸⁹

³⁸² P. MAŠEK, *Modrá krev...*, s. 139.

³⁸³ J. PELANT, *Erby české...*, s. 219.

³⁸⁴ M. MYSLIVEČEK, *Velký erbovník*, sv. I, s. 320.

³⁸⁵ J. PELANT, *Erby české...*, s. 220.

³⁸⁶ P. MAŠEK, *Modrá krev...*, s. 139.

³⁸⁷ J. HALADA, *Lexikon české...*, s. 278.

³⁸⁸ J. PELANT, *Erby české...*, s. 218.

³⁸⁹ Popis stuhu podle vyobrazení znaku v publikaci J. Háse – srov. J. HÁŠ, *Šlechtické rody...*, s. 47.

Znak Schwarzenbergů na soše sv. Vincence Ferrarského

Umístění: Na severní straně podstavce sochy sv. Vincence Ferrarského.

Datace: po roce 1710³⁹⁰

Materiál: pískovec

Popis znaku (obrázek 123): Na kartuši je umístěný znak Schwarzenbergů. Štít je čtvrcený. V prvním poli plasticky vystupují tři pruhy. Druhé pole je vyhlazené. Výplň třetího a čtvrtého pole není zřetelná, je zcela zarostlá břechťanovým porostem. Na štítě je polcený srdeční štítek s nerozlišitelnou plastickou výplní. Nad erbem je umístěná heraldická koruna.

Schwarzenbergové: První zmínka o rodu je z roku 1127. Tehdy se franský rod psal ze Seinsheimu. Jméno Schwarzenberg začali příslušníci rodu používat až počátkem 15. století po nabytí panství stejného názvu. Nedlouho poté se vydal Erkinger Schwarzenberg na křížovou výpravu proti husitům, za což získal od krále Zikmunda statky v Čechách a povýšení mezi svobodné pány. Posléze se větev rozdělila na tři linie, z nichž dvě vymřely již v 16. a 17. století. Schwarzenbergové byli dobrými hospodáři a vyznamenali se také jako vojevůdci. Již Adolf Schwarzenberg proslul jako vojevůdce, když se mu podařilo od Turků dobýt pevnost Ráb. Za to byl v roce 1599 povýšen do hraběcího stavu. Jan Adolf I. byl za své služby panovníkovi v roce 1670 povýšen do knížecího stavu děděného primogeniturně. Zároveň rozšířil v Čechách rodové statky, jím se rod usadil trvale v Čechách. Dcera Jana Adolfa, Ernestina, byla vdaná za Jana Kristiána knížete z Eggenberga, po jehož smrti přešel rozsáhlý majetek rodu na Schwarzenbergy. Společně se získaným majetkem Schwarzenbergové získali titul vévodů krumlovských, což bylo potvrzeno roku 1723. Bratr Ernestiny Ferdinand Vilém vyženil sňatkem s hraběnkou Annou ze Sulzu rozsáhlé majetky rodu ze Sulzu. Nově také Schwarzenbergům přibyl titul hraběte v Kleggau a hraběte ze Sulzu. V roce 1732 omylem zastřelil císař Karel VI. během lovu Adama Františka, načež byl v roce 1746 knížecí titul rozšířen na všechny příslušníky rodu Schwarzenbergů. V 18. století se rod rozdělil na dvě větve, starší a mladší majorát. Členové staršího majorátu, zvaného hlubocký, nadále rozšiřovali své majetky v Čechách. Roku 1850 se stal Bedřich pražským arcibiskupem. Jeho bratr Felix byl nejprve vyslancem Vídně, později bojoval proti revolucím v Itálii i ve Vídni. Jan Schwarzenberg se zasloužil o budování železnice v Čechách. Roku 1947 byl staršímu schwarzenberskému majorátu zabaven majetek v Čechách podle speciálního zákona zvaného

³⁹⁰ E. POCHE a kol., *Umělecké památky...*, sv. III, s. 275.

„lex Schwarzenberg“. Větev vymřela ve 20. století a dědická práva přešla na mladší majorát. Ten založil kníže Karel I., vojevůdce bojující v tureckých i napoleonských válkách. Napoleonovu armádu pronásledoval Karel I. až do Paříže a následně získal vysoká vyznamenání mnoha evropských států. I jeho potomci zasvětili svůj život armádě, ve které začal svou kariéru také Karel III. Ten z ní ale posléze odešel a začal hospodařit. Současně také prosazoval český národ a češtinu. Karel III. podporoval Národní muzeum a založení Národního divadla. V roce 1938 podepsali příslušníci rodu prohlášení české šlechty. Během druhé světové války působil František Schwarzenberg v protinacistickém odboji a účastnil se Pražského povstání. Po válce zastával funkci diplomata ve Vatikánu a po komunistickém převratu emigroval a působil na univerzitě v Chicagu. V roce 1948 byl rodu majetek zkonfiskován a rodina odešla do Rakouska. Po roce 1989 byl orlický majetek rodině navrácen. Kníže Karel Schwarzenberg se do nedávné doby věnoval kromě podnikání také politice, v roce 2013 se dostal do druhého kola českých prezidentských voleb, kde neuspěl.³⁹¹

Znak Schwarzenbergů: Původně byl erb sedmkrát stříbrno-modře polcený (páni ze Seinsheimu). Klenot tvořil běs v pruhovaném šatu s vysokou čepicí. Po povýšení do hraběcího stavu roku 1599 byl Schwarzenbergům znak polepšen. Nově byl štít čtvrcený. První a čtvrté pole byla stříbrno-modře polcená, ve druhém a třetím poli zlaté barvy byla hlava Turka, do které kloval havran. V roce 1670, po povýšení do knížecího stavu, přibyl do znaku srdeční štítek. V něm byla na červeném poli dvojice stříbrných věží s cimbuřím stojících na černém pahorku. Roku 1688, po zisku hrabství rodu ze Sulzu, byl znak opět upraven. Ve druhém poli stříbrné barvy jsou tři červené špice, ve třetím poli stříbrné barvy je kosmo umístěná černá hořící ostrev. Srdeční štítek je nově polcený. Vpravo v červeném poli stojí stříbrná věž na černém pahorku, vlevo v modrém poli je trojice snopů. Na štítě je položena knížecí koruna. Od roku 1688 má erb pět turnajových přilbic, čtyři s korunou a prostřední s knížecím kloboukem. Klenoty tvoří biskupská mitra, běs, hlava Turka s havranem, dvojice stříbrných rohů s modrými pruhy a pavími pery a černá hořící ostrev.³⁹²

³⁹¹ P. MAŠEK, *Modrá krev...*, s. 253–258.

³⁹² J. PELANT, *Erby české...*, s. 408.

SLATINA NAD ZDOBNICÍ

Ves Slatina nad Zdobnicí leží přibližně sedm kilometrů jihovýchodně od města Rychnov nad Kněžnou. Prvně je obec zmiňována roku 1359, kdy byl ke zdejšímu kostelu dosazen farář. Slatina tehdy patřila k Rychnovu nad Kněžnou. Poté, co roku 1497 získal Slatinu nad Zdobnicí v rámci koupě rychnovského panství Vilém z Pernštejna, byla obec připojena k litickému panství. V rámci zmíněného panství získal Slatinu roku 1562 Mikuláš z Bubna. Ten uvažoval, že by v obci sídlil, a tak zde založil dvůr a započal se stavbou zámku, který ale nebyl dokončen. Zbytky zámku a dvora tvořeného několika domky stojí severně od kostela Proměnění Páně, na jehož exteriéru je vyobrazen šlechtický znak.³⁹³

63. Kostel Proměnění Páně

Kostel Proměnění Páně stojí uprostřed obce v areálu zdejšího hřbitova. Vystavěn byl roku 1699 hrabětem Adamem z Bubna v barokním stylu. Nad vstupem do kostela na jeho západním průčelí je vyobrazen znak Bubnů z Litic.³⁹⁴

Znak Bubnů z Litic na kostele Proměnění Páně

Umístění: Nad vstupem na západním průčelí kostela.

Datace: 1699³⁹⁵

Materiál: pískovec

Popis znaku (obrázek 124): Znak patří hrabatům z Bubna a Litic. Ve štípeném štítě je v pravém poli kosmo položen protáhlý buben, ze kterého vystupují pštrosí pera. V levém poli je hlava lva vystupující z koruny. Na znaku je položena koruna, zpoza znaku vystupují plastické zdobné motivy ve tvaru křídel.

Bubnové z Litic: viz strana 49

Znak Bubnů z Litic: viz strana 49

³⁹³ F. MUSIL – L. SVOBODA, *Hrady, zámky...*, s. 156–157.

³⁹⁴ E. POCHÉ a kol., *Umělecké památky...*, sv. III, s. 343.

³⁹⁵ *Tamtéž*, s. 343.

SOLNICE

Město Solnice leží čtyři kilometry severně od Rychnova nad Kněžnou při hlavní cestě z Rychnova do Dobrušky. Solnice vznikla někdy na přelomu 13. a 14. století s cílem být městským centrem nového skuhrovského panství. Písemně je obec poprvé doložena roku 1321, kdy byla v majetku pánů z Meziříčí. Od poloviny 15. století byla Solnice součástí litického panství, ke kterému ji připojil Jiří z Poděbrad. Roku 1495 připadlo město Vilému z Pernštejna. V roce 1558 koupil Solnici od Arnošta falckraběte rýnského, Benjamin Vlkanovský z Vlkanova, který vytvořil nové solnické panství a ve městě vystavěl zámek. Pro účast ve stavovském povstání bylo Vlkanovským z Vlkanova panství zabaveno a v roce 1628 jej celé vlastnil Jindřich z Donína a na Vartenberce, který přemístil správu panství do Kvasin. Během 17. století došlo vícekrát k rozdělení solnického panství na několik dílů, které měly různé majitele. Roku 1665 získal jeden z dílů Solnice pražský měšťan Matyáš Balkon. Roku 1700 získal tuto část panství karmelitánský klášter na Malé Straně v Praze, který od roku 1645 držel zbývající tři díly. Tím došlo k sjednocení solnického panství, jehož centrem však byly i nadále Kvasiny.³⁹⁶ Vyobrazení šlechtického erbu se v Solnici nachází na kostele Stětí sv. Jana Křtitele.

64. Kostel Stětí sv. Jana Křtitele

Raně barokní kostel Stětí sv. Jana Křtitele byl vystavěn v letech 1681–1683 ve střední části obce Solnice, jižně od řeky Bělé. V letech 1869–1870 byla stavba pseudoslohově upravena a získala novogotickou helmici věže. Na vstupním portálu severního průčelí kostela je vyobrazen znak rodu Huppmann de Valbella.³⁹⁷

Znak rodu Huppmann de Valbella na kostele Stětí sv. Jana Křtitele

Umístění: Na vstupním portále na severním průčelí kostela Stětí sv. Jana Křtitele.

Datace: 1869–1870³⁹⁸

Materiál: pískovec

Popis znaku (obrázek 125): Ze spodní části štítu vystupuje krokev. Ve štítě jsou umístěné tři šesticípé hvězdy, jedna je v patě štítu pod krokví, další dvě jsou po stranách vrcholu krokev.

³⁹⁶ F. MUSIL – L. SVOBODA, *Hrady, zámky...*, s. 157–162.

³⁹⁷ K. KUČA, *Města a městečka...*, díl VI, s. 809.

³⁹⁸ Tereza VINTEROVÁ, *Josef Huppmann von Valbella – zakladatel cigaretového průmyslu a majitel velkostatku Solnice v letech 1867–1890*, in: Orlické hory a Podorlicko, sv. 21/2, Rychnov nad Kněžnou 2015, s. 57.

Nad erbem je vyobrazena koruna položená na dvou volutách. Po stranách erb podpírají volutové prvky.

Huppmann de Valbella: Josef Huppmann, který později získal šlechtický titul, se narodil roku 1814 v Haliči. Během svého života obchodně působil v mnoha evropských státech, zpočátku především v Rusku, kde roku 1852 započal s výrobou cigaret, když založil malou firmu Laferme. Huppmann, jakožto jeden z prvních výrobců cigaret, brzy zbohatl a jeho podnikání se rozšířilo do západní části Evropy. Roku 1862 byla založena továrna v Drážďanech, odkud byla značná část produkce exportována do Itálie, kde se plánovalo založení další továrny. K tomu ovšem nedošlo. V roce 1867 zakoupil Josef Huppmann panství Solnice se zámkem v Kvasínách. Na zdejším panství založil roku 1869 továrnu na likéry a z velké části financoval přestavbu solnického kostela Stětí sv. Jana Křtitele. Do šlechtického stavu byl Josef Huppmann uveden roku 1868, kdy získal v Itálii titul barona a predikát de Valbella. V této době se začal Josef Huppmann více angažovat v politice a otevřeně podporoval spolek tří císařů. Na konci 19. století rozšířil Josef Huppmann de Valbella podnikání do USA, kde založil tamější první továrnu vyrábějící cigarety z tureckého tabáku. Josef zemřel roku 1897, jeho potomci žijí dodnes.³⁹⁹

Znak rodu Huppmann de Valbella: Štít je modrý. Ze spodní části štítu vystupuje červená krokev. V patě štítu, pod kroví, je zlatá šesticípá hvězda. Další dvě totožné hvězdy jsou po stranách vrcholu krokeve. Na znaku je položena koruna. Po stranách drží erb dvojice gryfů. Přikryvadla jsou zlato-modrá. Pod erbem je na stuze nápis „LABORE ET HONORE“ (PRÁCE A ČEST).⁴⁰⁰

³⁹⁹ T. VINTEROVÁ, *Josef Huppmann...*, in: Orlické hory a Podorlicko, sv. 21/2, s. 48–59.

⁴⁰⁰ Popis znaku je podle vyobrazení dostupného online: Geneaent: *Josef Huppmann-Valbella*, dostupné online (<https://gw.geneanet.org/jksir?lang=en&pz=vlasta+helene&nz=ksir&p=josef&n=huppmann+valbella>), [citováno k 16. 4. 2021].

SYNKOV-SLEMENO

Obec Synkov-Slemeno se rozprostírá podél cesty z Rychnova nad Kněžnou do Častolovic. Obě dvě obce vznikly v druhé polovině 13. století. Synkov v minulosti patřil k častolovickému panství, Slemeno k rychnovskému. V průběhu 20. století byly obě obce součástí Rychnova nad Kněžnou.⁴⁰¹ Na kapliče v západní části obce je vyobrazen alianční znak.

65. Výklenková kaple

Výklenková kaple z roku 1902 stojí na západním okraji obce Synkov. Ve výklenku kapličky je umístěna postava Panny Marie. V horní části kapličky je alianční znak manželů Leopolda Alberta Šternberka a Františky Larisch-Mönnichové.⁴⁰² Pod znakem je letopočet 1902.

Alianční znak Šternberků a Larisch-Mönnichů na výklenkové kapli v Synkově

Umístění: Ve štítě jižního průčelí kapličky.

Datace: 1902⁴⁰³

Materiál: pískovec

Popis znaku (obrázek 126): Alianční znak rodu hrabat ze Šternberka a rodu hrabat Larisch-Mönnich je umístěný ve štítě výklenkové kapličky. Vpravo je umístěný erb Šternberků. Ve vodorovně drážkovaném štítě je umístěná zelená osmicípá hvězda. Ta zřejmě byla, stejně jako ostatní zelené části obou erbů, původně zlatá. Vlevo je znak Larisch-Mönnichů. Štít je čtvrcený, v prvním a čtvrtém poli je dvojice stříbrných vinařských nožů se zelenou rukojetí a mezi nimi zelený obilný klas. Ve druhém a třetím poli je dvojice větví zakončených hrozny vinné révy. Ve znaku je čtvrcený srdeční štítek, jehož první a čtvrté pole jsou zelená, druhé a třetí pole jsou stříbrná. Barvy polí velkého štítu jsou vyznačeny drážkováním: první a čtvrté pole svisle (červená), druhé a třetí pole vodorovně (modrá). Nad znaky plasticky vystupuje hraběcí koruna.

Šternberkové: viz strana 35

Znak Šternberků: viz strana 37

Larisch-Mönnichové: viz strana 133

Znak Larisch-Mönnichů: viz strana 134

⁴⁰¹ Synkov-Slemeno: *Historie obce*, dostupné online (<https://synkov-slemeno.cz/w/historie-obce/>), [citováno k 8. 4. 2020].

⁴⁰² J. HÁŠ, *Šlechtické rody...*, s. 89.

⁴⁰³ Datum je napsáno římskými číslicemi v horní části přední strany kapličky.

TÝNIŠTĚ NAD ORLICÍ

Týniště nad Orlicí je město ležící přibližně čtrnáct kilometrů jihozápadně od Rychnova nad Kněžnou. Prvně je obec zmiňována v roce 1361, kdy byla jako součást opočenského panství v držení pánů z Dobrušky. Po husitských válkách získal město Jiří z Poděbrad a v té době také došlo k jeho připojení k litickému panství. S tím ho v roce 1495 získali Pernštejnové, kteří Týniště drželi do roku 1556.⁴⁰⁴ V roce 1559 koupil Týniště nad Orlicí s okolními vesnicemi Hanuš Haugvic z Biskupic, který ve městě vybudoval dvůr s tvrzí. Přes císaře Rudolfa II. se v roce 1577 dostalo týnišťské panství do vlastnictví Oppersdorfů z Oppersdorfu, kteří ho připojili k častolovickému panství. Tvrz se naposledy připomíná počátkem 17. století. Ve druhé polovině 17. století se panství Týniště nad Orlicí opět na chvíli osamostatnilo. V roce 1684 však koupil častolovické a týnišťské panství Tomáš Černín z Chudenic, který je opět spojil se správou v Častolovicích. Majiteli panství se později stali Šternberkové, kteří nechali u Týniště vystavět lovecký zámek. Ten jim byl v roce 1948 s ostatním majetkem zabaven.⁴⁰⁵ Šlechtické znaky se ve městě nachází na kostele sv. Mikuláše a kapliče v ulici Voklik.

66. Kostel sv. Mikuláše

Kostel sv. Mikuláše byl v Týništi nad Orlicí vystavěn v gotickém slohu v roce 1362, ale roku 1686 vyhořel. K barokní obnově kostela stojícího v západní části náměstí došlo v letech 1692–1696. Na konci 18. století byl kostel rozšířen a v roce 1842 bylo východní průčelí s věží empírově upraveno. Kvůli instalaci hodin byla věž roku 1941 navýšena.⁴⁰⁶ Nad vstupem do kostela je umístěn alianční znak manželů Františka Filipa Kristiana Šternberka a Augustiny Leopoldiny z Manderscheidu.⁴⁰⁷

Alianční znak Šternberků a Manderscheidů

Umístění: Na východním průčelí, v tympanonu v patře nad vchodem do kostela.

Datace: 1842⁴⁰⁸

Materiál: pískovec

⁴⁰⁴ Karel KUČA, *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, díl VII, Praha 2008, s. 786.

⁴⁰⁵ F. MUSIL – L. SVOBODA, *Hrady, zámky...*, s. 169–171.

⁴⁰⁶ K. KUČA, *Města a městečka...*, díl VII, s. 788.

⁴⁰⁷ J. HÁŠ, *Šlechtické rody...*, s. 88.

⁴⁰⁸ Roku 1842 proběhly úpravy východního průčelí kostela. V té době byl rod Šternberků, kterým Týniště patřilo, v příbuznosti s hrabaty z Manderscheidu – srov. J. HÁŠ, *Šlechtické rody...*, s. 88.; K. KUČA, *Města a městečka...*, díl VII, s. 788.

Popis znaku (obrázek 127): Znaky jsou vyobrazené na dvojici kartuší. Vpravo je znak Šternberků. V modrém štítě je osmicípá zlatá hvězda. Vlevo je znak hrabat z Manderscheidu. Polcený štít je dvakrát dělený. V prvním poli zlaté barvy je černý lev, přes kterého je položen černý turnajový límec se čtyřmi náprsníky. Ve druhém modrém poli je červený lev, přes kterého je položen černý turnajový límec se čtyřmi náprsníky. Ve třetím poli modré barvy je stříbrný lev, přes kterého je položen černý turnajový límec se čtyřmi náprsníky. Ve čtvrtém stříbrném poli je vyobrazena červená orlice. V pátém stříbrném poli je zobrazen modrý potok a šest červených křížků, zřejmě mečů. Šesté pole je zlaté s červeným šrafováním. Ve znaku je oválný srdeční štítek zlaté barvy, přes který je položený zubatý pruh červené barvy. Nad znaky je vyobrazena knížecí koruna, ze které splývá hermelínový plášť.

Manderscheidové: Šlechtický rod odvozuje svůj původ od králů Austrasie. V hraběcím stavu jsou Manderscheidové uváděni již ve 12. století. Během 15. století se rod rozdělil na čtyři linie. Z větve Manderscheid-Blankenheim pocházel Jan Mořic Gustav.⁴⁰⁹ Ten se roce 1733 stal dvacátým pražským arcibiskupem.⁴¹⁰ V téže roce získal český inkolát. Rod vymřel po meči v roce 1780 hrabětem Františkem Josefem. Jeho neteř, hraběnka Augustina Leopoldina z Manderscheid-Blankenheimu, se stala posledním členem rodu.⁴¹¹ Titul hrabat z Manderscheidu zdědil její syn František Josef z damiánské větve Šternberků.⁴¹²

Znak Manderscheidů: Znak rodu Manderscheidů původně tvořil zlatý štít s červeným zubatým pruhem. Na novějším vyobrazení znaku z období okolo roku 1500 je štít polcený, dvakrát dělený. Znak Manderscheidů vyplňuje první pole. Ve druhém zlatém poli je černý lev, přes kterého je položen červený turnajový límec. Ve třetím zlatém poli je červený lev. Ve čtvrtém stříbrném poli je zobrazena červená orlice. Přes páté stříbrné pole je kosmo zobrazena modrá řeka, kolem které je šest červených mečů. V šestém zlatém poli je červené šrafování. Klenoty jsou na vyobrazení tři. Pravý i levý klenot tvoří šest pavích per. V levém klenotu je mezi pery umístěn stříbrný štítek se lvem, přes kterého je položen turnajový límec (barvy nejsou zřetelné). Prostřední klenot je tvořen dvojicí křídel, mezi kterými sedí korunovaná pana bez šatů. Kolem znaku splývají přikryvadla, zřejmě zlatá a červená.⁴¹³

⁴⁰⁹ P. MAŠEK, *Šlechtické rody...*, díl 1, s. 600.

⁴¹⁰ Jiří KETNER *Dějiny pražské arcidiecéze v datech*, Praha 1993, s. 204.

⁴¹¹ P. MAŠEK, *Šlechtické rody...*, díl 1, s. 600.

⁴¹² P. MAŠEK, *Modrá krev...*, s. 270.

⁴¹³ Das offizielle Stadtportal für Darscheid: *Darscheid unter der Herrschaft Daun und im Campbücheler Hochgericht*, dostupné online (<https://www.darscheid.de/das-dorf/stadtinformation/darscheid-unter-der-herrschaft-daun-und-im-campbuecheler-hochgericht/>), [citováno k 18. 4. 2021].

67. Výklenková kaple

Výklenková kaple z roku 1902 stojí na jihovýchodním okraji Týniště nad Orlicí v ulici Voklik. Ve výklenku kapličky je namalována pětice postav a kostel, který připomíná kostel sv. Mikuláše stojící na náměstí v Týništi. Pod štítem je římskými číslicemi napsán letopočet 1902 a nad ním je zobrazen alianční znak manželů Leopolda Alberta Šternberka a Františky Larisch-Mönnichové.⁴¹⁴

Alianční znak Šternberků a Larisch-Mönnichů na výklenkové kapli

Umístění: Ve štítě jižního průčelí kapličky.

Datace: 1902⁴¹⁵

Materiál: pískovec

Popis znaku (obrázek 128): Ve štítě kapličky je dvojice znaků. Vpravo je znak Šternberků. Stříbrná osmicípá hvězda je umístěná na vodorovně drážkovaném štítě modré barvy. Vlevo je znak Larisch-Mönnichů. Štít je čtvrcený. První a čtvrté pole mají chybně modrou barvu, ale svislé drážkování odkazuje na červenou barvu. V těchto polích jsou zobrazeny dvojice zelených vinařských nožů (původně zlatých, jako ostatní zelené části znaku), mezi kterými je klas obilí. Druhé a třetí pole jsou chybně červenooranžová, ovšem vodorovné drážkování znázorňuje modrou barvu. Jsou v nich zobrazeny zelené větve s hrozny vinné révy. Ve znaku je čtvrcený srdeční štítek. Jeho první a čtvrté pole jsou chybně červenooranžová, ale vodorovně drážkovaná (modrá). Druhé a třetí pole jsou chybně modrá, ovšem svisle drážkovaná (červená). Nad erby je hraběcí koruna.

Šternberkové: viz strana 35

Znak Šternberků: viz strana 37

Larisch-Mönnichové: Původně rytířský rod Larischů pochází ze Slezska, kde jeho historie sahá do 14. století. Během 16. století se rod rozdělil do dvou větví, které nesly přízvisko Ellghot a Naczeslawice. Spojitost s českými zeměmi má první jmenovaná linie, v překladu zvaná Laryšové ze Lhoty. Ti drželi od roku 1569 karvinské panství.⁴¹⁶ V 17. století byl rod povýšen mezi české svobodné pány a roku 1748 získal hraběcí titul.⁴¹⁷ Díky sňatku Johanna Josefa

⁴¹⁴ J. HÁŠ, *Šlechtické rody...*, s. 89.

⁴¹⁵ Letopočet uveden římskými číslicemi na štítě kapličky.

⁴¹⁶ P. MAŠEK, *Modrá krev...*, s. 152.

⁴¹⁷ M. MYSLIVEČEK, *Velký erbovník*, sv. I, s. 358.

Larische s baronkou Annou von Mönnich užíval rod Larischů od konce 18. století erb a jméno rodu Mönnichů. Roku 1791 došlo k založení hraběcí linie rodu, která se zvala Larisch von Mönnich, svobodný pán na Ellghotu a Karviné. Heinrichův syn Johann, který se stal zemským hejtmanem ve Slezsku a rakouským ministrem financí, byl vyznamenán Řádem zlatého rouna. V té době se lhotská linie rodu rozvětvila. Potomci Johanna se dále věnovali podnikání v těžbě uhlí. V roce 1945 byl rodu majetek zabaven. Příslušníci rodu žijí dodnes.⁴¹⁸

Znak Larisch-Mönnichů: Původní znak rodu Larischů tvořila dvojice vinařských nožů na červeném štítě. Mezi noži byla zlatá ostrev, později přeměněná na zlaté žezlo, které bylo někdy doplněné korunou. Znak Larisch-Mönnichů má čtvrcený štít. V prvním a čtvrtém poli červené barvy je dvojice vinařských nožů, mezi kterými je zlaté žezlo. Ve druhém a třetím modrém poli je větev zakončená hroznem vinné révy. Ve znaku je čtvrcený srdeční štítek, kde první a čtvrté pole je zlaté, druhé a třetí stříbrné. Klenoty jsou dva. Vpravo ho tvoří trojice červených a zlatých pštrosích per, vlevo je pták, který má v zobáku podkovu. Přikryvadla jsou z jedné strany červeno-zlatá, z druhé modro-stříbrná.⁴¹⁹

⁴¹⁸ P. MAŠEK, *Modrá krev...*, s. 152–153.

⁴¹⁹ Popis znaku podle vyobrazení v publikaci M. Myslivečka – srov. M. MYSLIVEČEK, *Velký erbovník*, sv. I, s. 358.

VAMBERK

Město Vamberk leží přibližně čtyři kilometry jižně od Rychnova nad Kněžnou. Obec se prvně připomíná v roce 1341, kdy ji Jan Lucemburský vrátil synům Mikuláše z Potštejna. Počátkem 16. století patřil Vamberk bratrům Bohuslavu a Karlu z Chrastu. Jejich potomci, zvučí se Vamberští z Chrastu, rozdělili panství na dvě části, které se později označovaly jako Starý Vamberk a Nový Vamberk. K rozdělení panství došlo nejpozději roku 1542. Ke znovuspojení obou částí došlo v roce 1604, kdy majitel Starého Vamberku, Václav Mikuláš Pecingar z Bydžína, zakoupil Nový Vamberk a obě panství spojil. Václavu Mikuláši byl pro účast ve stavovském povstání Vamberk v roce 1622 zabaven a o rok později ho zakoupil Albrecht z Valdštejna. Již od roku 1625 město vlastnil Kašpar z Grambu, pocházející z Flander ze Španělského Nizozemí. Přes jeho potomky se stal majitelem města rod Zárubů z Hustířan, ale v roce 1707 prodal Jan Adam Záruba z Hustířan Vamberk Norbertu Leopoldovi Libštejnskému z Kolovrat, který ho připojil k rychnovskému panství. Během 19. století došlo ke zboření zámku, původního hradu. Poté, co rod Libštejnských z Kolovrat vymřel po meči, byl Vamberk od Rychnova oddělen a zdědil ho František Lützwow. Od Lützwowů získali vamberský velkostatek Lichtenštejnové, kterým byl roku 1945 majetek zkonfiskován.⁴²⁰ Šlechtické znaky jsou ve Vamberku vyobrazeny na kostelech sv. Barbory a sv. Prokopa a na mariánském sloupu na náměstí.

68. Kostel sv. Barbory

Hřbitovní kostel sv. Barbory byl vystavěn v letech 1696–1697 v jihozápadní části města v areálu hřbitova. Kostel byl vybudován nákladem hraběte Jana Adama Záruby z Hustířan. Západně od kostela v areálu hřbitova stojí pseudogotická pohřební kaple hraběte Františka Lützwowa, který zemřel roku 1916.⁴²¹ V hrobce je pohřbená také jeho manželka Anna Gustava von Bornemann, která zemřela roku 1932.⁴²²

Alianční znak Lützwowů a von Bornemannů na pohřební kapli

Umístění: Na západním průčelí pohřební kaple Lützwowů.

Datace: 1916/1932⁴²³

⁴²⁰ F. MUSIL – L. SVOBODA, *Hrady, zámky...*, s. 174–176.

⁴²¹ Karel KUČA, *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, díl VIII, Praha 2011, s. 87.

⁴²² J. HÁS, *Šlechtické rody...*, s. 53–55.

⁴²³ Roky úmrtí Františka Jindřicha Lützwowa (†1916) a jeho ženy Anny Gustavy von Bornemann (†1932), jejichž znaky jsou v alianční podobě zobrazeny na hrobce – srov. *tamtéž*, s. 55. Vzhledem k alianční podobě znaků je pravděpodobnější vznik po smrti Anny Gustavy von Bornemannové

Materiál: pískovec

Popis znaku (obrázek 129): Na pískovcové desce je vyobrazen alianční znak manželů Františka Jindřicha hraběte Lützowa a Anny Gustavy von Bornemann⁴²⁴. Vpravo je znak Lützowů. Ve štítě plasticky vystupuje kosmo umístěný žebřík. Vlevo je znak Bornemannů. Ve štítě je částečně zaniklé břevno, které je uprostřed vypouklé. Nad erby je hraběcí koruna, ze které splývá hermelínový plášť.

Rod von Bornemann: Meklenburský rod baronů von Bornemann se do východních Čech dostal sňatkem Anny Gustavy s Františkem Lützowem v roce 1881.⁴²⁵ Anna Gustava, dcera člena meklenburské vlády, zakoupila roku 1884 zámek Žampach.⁴²⁶ V roce 1932 baronka zemřela a byla uložena do hrobky jejího manžela na hřbitově ve Vamberku.⁴²⁷

Znak rodu von Bornemann: Podobu znaku se nepodařilo dohledat v žádných příručkách.

Alianční znak Zárubů z Hustířan a pánů z Vrtby na kostele sv. Barbory

Umístění: Ve vstupním portálu na západním průčelí kostela.

Datace: 1697⁴²⁸

Materiál: pískovec

Popis znaku (obrázek 130): Na pískovcové desce je umístěný alianční znak ohraničený rostlinným vzorem. Znaky patří hraběti Janu Adamovi Zárubovi z Hustířan a jeho manželce Barboře Lidmile z Vrtby.⁴²⁹ Vpravo je znak Zárubů z Hustířan. Ve štítě plasticky vystupuje břevno s rostlinným motivem. Vlevo je zobrazen znak pánů z Vrtby. Ve štítě je trojice jeleních parohů, dva jsou v hlavě štítu, jeden v patě štítu. Nad erby plasticky vystupuje koruna.

Páni z Vrtby: Předek pánů z Vrtby, který se jmenoval Sezema, držel od roku 1268 hrad Krašov. Jeho synové vystavěli na Plzeňsku nové hrady. Hrad Krašov byl v držení rodu až do roku 1500. Roku 1547 se Burian Prostibořský z Vrtby zapojil do povstání proti Habsburkům. To byla ovšem v rámci rodu výjimka, ostatní jeho příslušníci byli Habsburkům věrni. V roce 1584 byl Václavu a Janovi z Vrtby potvrzen panský stav. Za věrnost Habsburkům

⁴²⁴ J. HÁŠ, *Šlechtické rody...*, s. 53.

⁴²⁵ P. MAŠEK, *Modrá krev...*, s. 198.

⁴²⁶ Stanislav ADAMEC, *Písečná = Pyesseczna = Pisseczna = Schreibersdorf. Ves pod hradem Žampachem. Popis historie obce a vývoje jejího osídlení, zpracovaný s využitím archivních dokumentů a kronikářských zápisů*, Písečná 2006, s. 11.

⁴²⁷ J. HÁŠ, *Šlechtické rody...*, s. 55.

⁴²⁸ Letopočet vytesán pod znaky.

⁴²⁹ *Ottův slovník...*, sv. 27, s. 457.

byl roku 1624 povýšen Sezima z Vrtby do říšského hraběcího stavu a v následujících letech zastával důležité funkce, jako například post nejvyššího komorníka. Kromě toho získal Sezima mnoho zkonfiskovaných statků. Sezima byl zakladatelem hraběcí větve rodu, jejíž členové zastávali důležité funkce v rámci monarchie. Jan Josef z Vrtby byl nejprve prezidentem apelačního soudu a v letech 1712–1734 nejvyšším purkrabím. V roce 1721 byl vyznamenán Řádem zlatého rouna. Hraběcí větev vymřela roku 1830 Františkem Josefem z Vrtby, jenž byl mj. nejvyšším českým maršálkem. V 17. století byla založena také druhá linie zvaná jindřichovská. Ta vymřela roku 1724 Františkem Sezimou z Vrtby.⁴³⁰

Znak pánů z Vrtby: Ve zlatém štítě jsou zobrazeny troje jelení parohy černé barvy. Výjimečně měly parohy červenou nebo přirozenou barvu. V horní části štítu je dvojice paroží, ve spodní části jedno paroží. Klenot je tvořený jeleními parohy. Příkryvadla jsou černo-zlatá.⁴³¹

Znak Lützowů na kostele sv. Barbory

Umístění: Nad vstupem do kostela přibližně ve středu severní stěny kostela.

Datace: 1861–1933⁴³²

Materiál: pískovec

Popis znaku (obrázek 131): V tečkovaném štítě je kosmo umístěný žebřík. Nad znakem je plasticky vyobrazená koruna.

69. Kostel sv. Prokopa

Barokní kostel sv. Prokopa byl vystavěn v letech 1712–1714 na západním okraji náměstí. V letech 1854–1856 byl kostel opraven a roku 1868 získaly kostelní věže nové bání. V roce 1898 kostel sv. Prokopa vyhořel, ale do dalšího roku byl obnoven.⁴³³ Nad vstupem do kostela na jeho západním průčelí je umístěný znak rodu Lützowů.

Znak Lützowů na kostele sv. Prokopa

Umístění: Těsně nad vstupem do kostela na jeho západním průčelí.

Datace: 1898–1899⁴³⁴

⁴³⁰ J. PELANT, *Erby české...*, s. 529–530.

⁴³¹ *Tamtéž*, s. 529.

⁴³² Roky, kdy Vamberk vlastnil rod Lützowů – srov. K. KUČA, *Města a městečka...*, díl VIII, s. 85.

⁴³³ *Tamtéž*, s. 87.

⁴³⁴ Roky, kdy byl za vlastnictví Vamberka rodem Lützowů kostel opravován po požáru. – srov. *tamtéž*, s. 85–87.

Materiál: pískovec

Popis znaku (obrázek 132): Znak je vyobrazen, jako by byl usazen na podstavci. Štít je čtvrcený, ale silně poškozený. V prvním poli je dvouhlavý orel, ve druhém poli vystupuje z cimbuří trojice pavích per. Obsah třetího pole je velmi poškozený, ale trojice pavích per je rozeznatelná. Ve čtvrtém poli je špatně viditelná postava. Ve znaku je srdeční štítek, na kterém je kosmo umístěný žebřík. Erb má tři klenoty, vpravo ho tvoří dvouhlavý orel, uprostřed trojice pavích per a vlevo postava rytíře mezi rohy. Jako strážci štítu stojí vpravo muž s mečem, vlevo dívka se štítem. Nad znakem je vyobrazená koruna, ze které splývá hermelínový plášť.

Lützowé: Rod Lützowů údajně pochází z Itálie. Jeho existence je ovšem doložena až roku 1287 v Meklenbursku. Již v této době se rod začal větvit do více linií. Koncem 17. století přišel rod do Čech, kde roku 1698 získal hrabě Gottfried Lützow panství Doupov a Zaškov. Roku 1692 byl rod povýšen do říšského hraběcího stavu a v roce 1732 získal český inkolát a hraběcí titul. V 19. století působil hrabě František Lützow jako rakouský velvyslanec v různých evropských destinacích. Při svém působení v Itálii umožnil Františku Palackému bádání ve vatikánském archivu. Pro český národ byl ovšem ještě významnější jeho syn, rovněž František Lützow. Ten začal svou kariéru jako císařský vyslanec. Po svatbě roku 1881 se usadil na zámku v Žampachu. Poté se stal poslancem říšského sněmu, ale funkce se brzy vzdal ve prospěch studia české historie a literatury. Díky dílům o Čechách, která psal v angličtině, rozšířil povědomí o českém národu v Anglii a Americe, čemuž přikládal nemalou váhu také Tomáš Garrigue Masaryk. Ze strany Rakouska-Uherska byl hrabě František Lützow shledáván nepříliš pohodlným, české překlady jeho díla byly i cenzurovány. „Duchovní legionář“, jak byl hrabě v Čechách nazýván, zemřel v roce 1916. Jeho pohřeb byl tajen a hlídán rakouskou policií. V závěti hrabě František Lützow pamatoval na Českou univerzitu a Knihovnu Národního muzea. Roku 1948 byl majetek rodu v Čechách zabaven. Jméno Františka Lützowa nesla jedna z pražských ulic. Pro Čechy příliš významná postava byla ovšem nepohodlná jak nacistům, tak komunistům, a oba dva režimy přistoupily k přejmenování ulice.⁴³⁵

Znak Lützowů: Znak původně tvořil kosmo zobrazený černý žebřík ve zlatém štítě. Nad štítem byla vyobrazena koruna. Později byl erb polepšen. Nově byl čtvrcený. V prvním poli zlaté barvy je zobrazen černý dvouhlavý orel. Ve druhém a třetím poli modré barvy je cihlové cimbuří, ze kterého vystupuje trojice pavích per. Čtvrté pole je zlaté a je v něm zobrazen rytíř

⁴³⁵ P. MAŠEK, *Modrá krev...*, s. 197–199.

držící meč v pravé ruce a štít v levé. Ve znaku je zlatý srdeční štítek s černým kosmo umístěným žebříkem. Klenoty nad štítem jsou tři. Vpravo ho tvoří černý dvouhlavý orel, uprostřed trojice pavích per a vlevo rytíř mezi černo-zlatými rohy. Přikryvadla jsou černo-zlatá.⁴³⁶

70. Mariánský sloup

Mariánský sloup v západní části náměstí pochází z roku 1699.⁴³⁷ Socha Panny Marie je umístěna na vysokém kamenném sloupu. Ten stojí na čtyřbokém podstavci, na jehož přední straně je vyobrazen erb Zárubů z Hustířan. Okolo sloupu je kamenná balustráda.

Znak Zárubů z Hustířan na mariánském sloupu

Umístění: Na přední straně podstavce mariánského sloupu.

Datace: 1699⁴³⁸

Materiál: pískovec

Popis znaku (obrázek 133): Ve štítě je plasticky ohraničené břevno s rostlinným motivem. Klenot je tvořený dvojicí složených křídel, přes které plasticky vystupuje břevno. Okolo znaku jsou přikryvadla.

Zárubové z Hustířan: viz strana 68

Znak Zárubů z Hustířan: viz strana 68

⁴³⁶ Popis znaku podle vyobrazení v publikaci M. Myslivečka – srov. M. MYSLIVEČEK, *Velký erbovník*, sv. I, s. 391.

⁴³⁷ Emanuel POCHE a kol., *Umělecké památky Čech*, sv. IV, Praha 1982, s. 176.

⁴³⁸ Letopočet je napsán na přední straně podstavce.

ZÁVĚR

Výstupem bakalářské práce jsou poznatky o šlechtických znacích dochovaných na exteriérech stavebních památek v okrese Rychnov nad Kněžnou. Pro potřeby tvorby kompletního seznamu nálezů bylo navštíveno všech 80 obcí, které se v okrese nacházejí. Praktickou částí práce je seznam obcí a památek, kde se znaky šlechtických rodů dochovaly. K této části náleží také fotografie jednotlivých znaků. Výstupem analýzy je výklad kulturně-historických souvislostí nálezů, jejich heraldický popis a stručná charakteristika rodů, jejichž znaky byly v regionu nalezeny. Bakalářská práce přibližuje působení šlechtických rodů ve sledovaném okrese, kde se svou činností výrazně podílely na tvorbě podoby zdejší krajiny a měst.

V okrese Rychnov nad Kněžnou se podařilo nalézt celkem 133 šlechtických znaků, z nichž je 36 aliančních. Nalezené znaky patří 44 šlechtickým rodům, jejichž minulost je spjatá s regionem. Dva rody, původně panský rod z Kolovrat a rytířský rod z Hustířan, jsou zastoupeny dvěma liniemi. U rodu Kolovratů se jedná o Krakovské a Libštejnské, u rodu z Hustířan o Bukovské a Záruby z Hustířan. Podobu jednoho znaku, který se nachází na náhrobníku v Ličně, se pro znehodnocení výplně štítu nepodařilo určit. U čtyř erbů, které jsou vyobrazeny na nádvoří častolovického zámku, se nepodařilo určit rod, kterému patří. Šlechtické znaky se nachází ve 32 obcích či jejich místních částech. Jedná se o Bartošovice v Orlických horách, Bílý Újezd, Borohrádek, Borovnici, Častolovice, Černíkovice, České Meziříčí, Dobrušku, Doudleby nad Orlicí, Homolí (část obce Borovnice), Javornici, Kačerov (část obce Zdobnice), Kostelec nad Orlicí, Kosteleckou Lhotu (část obce Kostelec nad Orlicí), Krchleby, Kvasiny, Lično, Lukavice, Neratov v Orlických horách (část obce Bartošovice v Orlických horách), Opočno, Pěčín, Podbřezí, Polom, Potštejn, Přestavlky (část obce Borovnice), Rokytnici v Orlických horách, Rychnov nad Kněžnou, Slatinu nad Zdobnicí, Solnici, Synkov-Slemeno, Týniště nad Orlicí a Vamberk. Nejvíce znaků bylo objeveno na Kostelecku (51 znaků) a Rychnovsku (42). Třetím regionem, kde se nachází více než deset znaků, je okolí Vamberka (14). Ve zbylých lokalitách okresu se nachází méně než deset znaků. Vysoký počet nálezů v oblasti Kostelce a Rychnova je dán příslušností obcí Častolovice, Kostelec nad Orlicí a Rychnov nad Kněžnou k těmto lokalitám. Z nalezených znaků pochází nejstarší z období od přelomu 15. a 16. století a nejmladší dokonce z 21. století. Čtyři znaky se nepodařilo časově přesně zařadit. Jeden erb rodu Kinských v Kostelci nad Orlicí vznikl někdy po roce 1796, kdy Kinští město získali. Znak Libštejnských z Kolovrat na zámku v Rychnově nad Kněžnou byl zhotoven na konci 17. století, kdy začala výstavba nového rychnovského zámku, či později. Dvojice erbů na zámku v Častolovicích pochází z období po roce 1694.

Nejstarší znaky v regionu, které pochází z přelomu 15. a 16. století, patří rodu Pernštejnů. Jedná se o tři vyobrazení na pískovcových kamenech nacházejících se v obci Potštejn. Dva kameny jsou umístěny ve čtvrté a páté bráně hradu, jeden kámen byl nalezen v kamenné podezdívce domu čp. 45 v obci pod hradem. Nejnovější znak pochází z 21. století. Jedná se o znak Krakovských z Kolovrat v průjezdu jihozápadního křídla rychnovského zámku. Nejvíce nálezů je datováno do 18. století, ve kterém bylo zhotoveno 37 znaků, druhá nejpočetnější skupina znaků pochází ze 17. století. Na četnost vzniku jednotlivých erbů podle století je zaměřena Tabulka 1.

Nejvíce nalezených znaků v okrese patří rodu Kolovratů, jejichž znak je zobrazen čtyřicetkrát. Dvacet dva nálezů patří linii Libštejnských z Kolovrat, dva nálezy lze vztáhnout k větví Krakovských z Kolovrat. Nejvíce znaků tohoto rodu se nachází v Rychnově nad Kněžnou, který Libštejnští z Kolovrat získali v roce 1640. Roku 1861 zdědila Rychnov nad Kněžnou po vymřelé libštejnské větví linie Krakovských z Kolovrat. Rychnovský zámek patří potomkům rodu i v současné době. Druhým nejvíce zastoupeným rodem jsou Šternberkové, jejichž znak je dochován dvacetkrát. Většina znaků rodu je vyobrazena v areálu častolovického zámku, který rod vlastní od roku 1694, s přestávkou v období existence komunistické moci v druhé polovině 20. století, dodnes. Třetím nejčastěji zastoupeným rodem jsou větve rodu z Hustířan jejichž erb je vyobrazen devatenáctkrát, z toho sedmnáctkrát patří znak Zárubům z Hustířan. Nejvíce znaků Zárubů z Hustířan, celkem devět, se nachází v Kostelci nad Orlicí. Město bylo v držení Zárubů mezi lety 1667 a 1744, kdy vymřeli po meči.

Až jako čtvrtý počtem dochovaných znaků se umístil rod nečeského původu. Jedná se o rod hrabat a knížat Colloredo, mající rakousko-italský původ, jehož znak se vyskytuje jedenáctkrát. Osm znaků patří Kinským, sedm Bubnům z Litic a rodu ze Starhemberga. Pět erbů jsou zastoupeni Mladotové ze Solopysk, Oppersdorfové z Oppersdorfu a Ostrovští ze Skalky. Třikrát se v okrese vyskytují znaky Dobřenských z Dobřenic, hrabat z Lützowa, rodu von Morawetz, Nosticů a Pernštejnů. Dvěma znaky jsou zastoupena hrabata Cavriani, Černínové z Chudenic, rod Harbuval de Chamaré, Chuchelští z Nestajova, Larisch-Mönichové, Schwarzenbergové a hrabata z Ugarte. Zbylé rody jsou zastoupeny jedním dochovaným erbem. U čtyř vyobrazení se nepodařilo zjistit majitele znaku. Podobu jednoho erbu se nepodařilo určit kvůli znehodnocení výplně štítu. Jeden štít aliančního znaku na mariánském sloupu v Kostelci nad Orlicí je prázdný, jelikož při restauraci koncem 20. století nedošlo k obnově jeho původní podoby. Jeden znak tvořící alianci se znakem rodu Kinských patří městu Kostelec nad Orlicí. Podíl zastoupení českých rodů v na znacích v rámci okresu zobrazuje Graf 1.

Aliančních znaků bylo nalezeno dohromady 36. Nejčastěji se v aliančním znaku nachází erb Zárubů z Hustířan, který je takto vyobrazen devětkrát, z toho se sedmkrát jedná o znak mužského příslušníka rodu a jeho manželky. Sedmkrát je v aliančním znaku zastoupen rod ze Starhemberga, ve všech případech se jedná o znak manželky šlechtice z jiného rodu. Šestkrát je v alianci zobrazen erb Šternberků, který vždy patří mužskému příslušníkovi rodu. Jeden alianční znak je tvořen dvěma znaky, které patří jednomu rodu, Chuchelským z Nestajova.

Nejvíce znaků bylo nalezeno v Častolovicích, kde se lze setkat s 23 nálezy. O dva znaky méně se nachází v okresním městě Rychnov nad Kněžnou. Třetím městem v počtu vyobrazení šlechtických znaků je Kostelec nad Orlicí, kde je 18 nálezů, ale jeden z nich se nachází v části obce Kostelecká Lhota, která je v práci uvedena samostatně. Počet znaků v uvedených městech dokazuje, že v minulosti byla důležitými správními centry svých panství. Zastoupení znaků a rodů v jednotlivých obcích a jejich částech ukazuje Tabulka 2.

Znaky byly nalezeny na větším množství typů objektů. Nejvíce znaků se nachází na exteriérech zámků, na kostelech, na sochách, na mariánských sloupech a na náhrobních deskách, které jsou ovšem všechny umístěny na exteriérech kostelů. Zastoupení znaků na různých typech objektů je znázorněno v Grafu 2.

Většina znaků je zhotovena z pískovce, který je v oblasti běžně využívaným materiálem. Devět erbů je kovových, sedm znaků bylo zhotoveno štukováním. Pětkrát se v okrese nachází znak z mramoru a jednou ze dřeva. Rozdělení erbů podle materiálu ukazuje Graf 3.

Kompletní heraldickou výbavu má 36 šlechtických znaků ze 133 vyskytujících se v okrese Rychnov nad Kněžnou. Zajímavostí je alianční znak Libštejnských z Kolovrat a Kinských z roku 1843 nacházející se na kostele Nejsvětější Trojice v Rychnově nad Kněžnou. Jedná se o jediný dochovaný alianční znak v okrese s kompletní heraldickou výbavou.

V okrese Rychnov nad Kněžnou v minulosti působilo mnoho českých i cizích šlechtických rodů, více či méně významných. Zajímavostí je, že ze čtyř rodů, jejichž znaky jsou v okrese alespoň na deseti místech, jsou tři českého původu a dva z nich, Šternberkové a Kolovratové, patřili v minulosti k rodům majícím celostátní vliv. Rody, které v regionu v minulosti působily, se zasloužily o dnešní podobu okresu, jeho krajiny a měst, která se na Rychnovsku nachází. Výzkum provedený v rámci přípravy bakalářské práce je jedním ze způsobů, jak tyto aktivity šlechtických majitelů blíže ozřejmit a tak přispět k poznání minulosti sledovaného regionu.

SEZNAM GRAFŮ A TABULEK

Tabulka 1: Zastoupení znaků podle století vzniku	144
Tabulka 2: Počet znaků a zastoupení rodů v obcích	145
Graf 1: Zastoupení rodů podle národnosti.....	147
Graf 2: Výskyt znaků na různých typech objektů	147
Graf 3: Počet znaků podle typu materiálu	148

GRAFY A TABULKY

Tabulka 1: Zastoupení znaků podle století vzniku

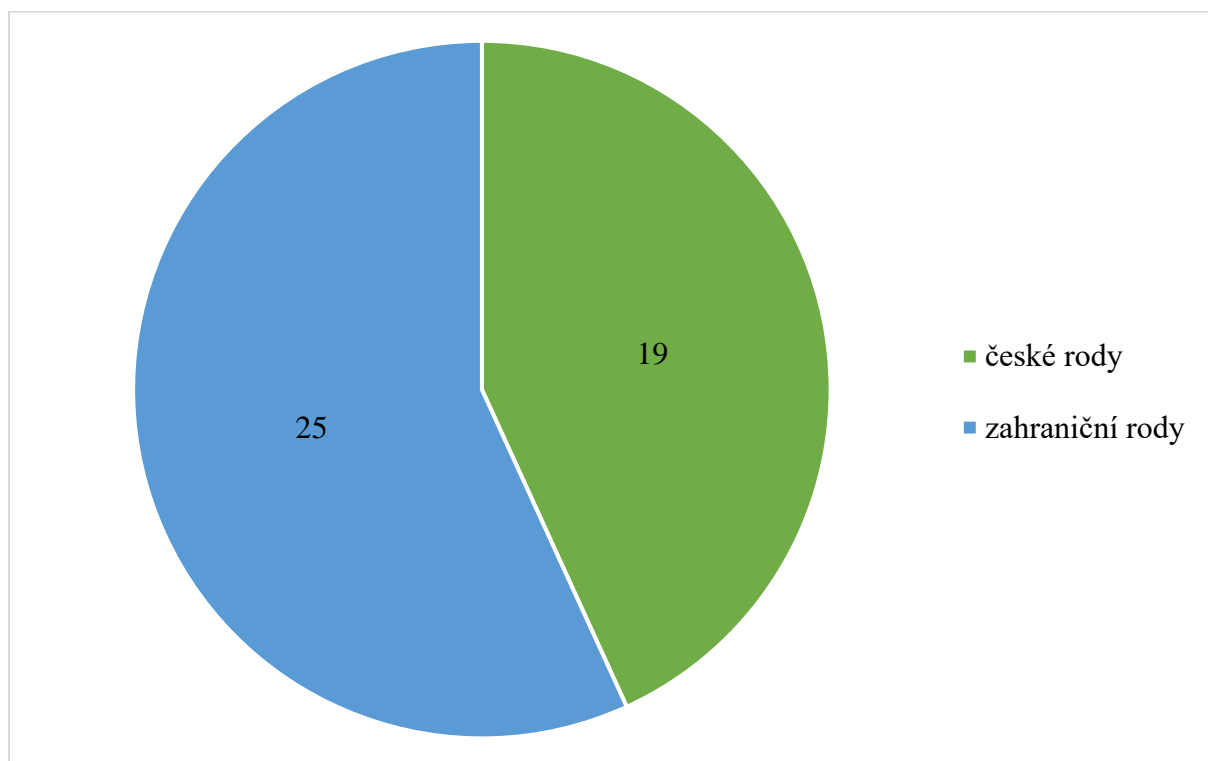
Století	počet znaků	zastoupení v % ze 133 znaků
15./16.	3	2,26%
16.	6	4,51%
16./17.	2	1,50%
17.	32	24,06%
17./18.	8	6,02%
18.	37	27,82%
18./19.	2	1,50%
19.	22	16,54%
19./20.	5	3,76%
20.	11	8,27%
21.	1	0,75%
Nezařazeno	4	3,01%

Tabulka 2: Počet znaků a zastoupení rodů v obcích

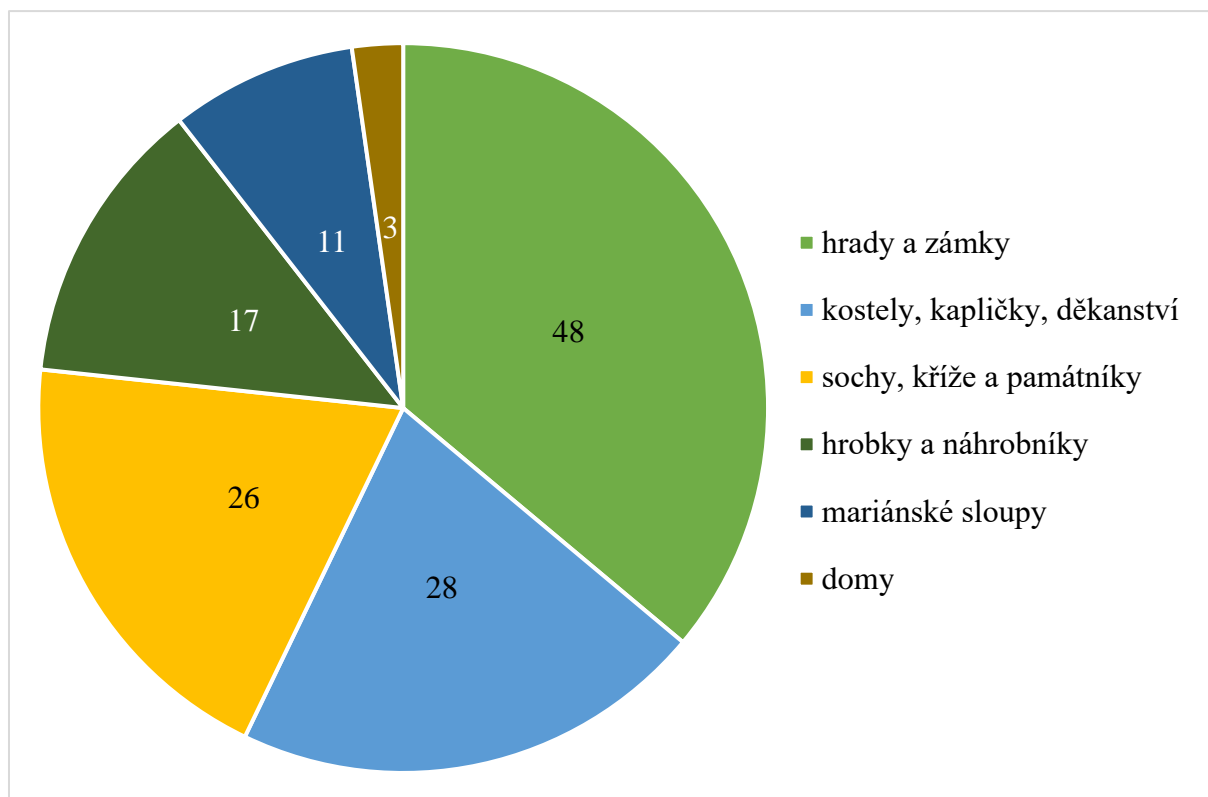
Obec	počet znaků	zastoupené rody
Bartošovice v Orlických horách	1	Bubnové z Litic
Bílý Újezd	6	Mladotové ze Solopysk, Ostrovští ze Skalky
Borohrádek	4	Libštejnští z Kolovrat, Lickové z Rýzmburka, Zárubové z Hustířan
Borovnice	3	Oppersdorfové z Oppersdorfu, Zárubové z Hustířan
Častolovice	23	páni z Donína, Oppersdorfové z Oppersdorfu, Šternberkové, ze Starhemberga, neznámé rody
Černíkovice	2	Libštejnští z Kolovrat
České Meziříčí	1	Colloredové, ze Starhemberga
Dobruška	3	Colloredové, ze Starhemberga
Doudleby nad Orlicí	4	Bubnové z Litic, Lamboy z Desenersu
Homole	1	Žďárští ze Žďáru
Javornice	1	Libštejnští z Kolovrat
Kačerov	1	Libštejnští z Kolovrat
Kostelec nad Orlicí	17	Cavriani, Černínové z Chudenic, Kaplířové ze Sulevic, Kinští, Oppersdorfové z Oppersdorfu, Ugarte, Ullersdorfové z Němčí, Zárubové z Hustířan
Kostelecká Lhota	1	Cavriani, Zárubové z Hustířan
Krchleby	1	Zárubové z Hustířan
Kvasiny	1	Königswarter
Lično	6	Bukovští z Hustířan, Czetzlitz ze Seitendorfu, Hubrykové z Hennersdorfu, Něnkovští z Medonos, nerozpoznaný znak
Lukavice	1	Libštejnští z Kolovrat
Neratov v Orlických horách	1	Nosticové, Fuchs z Bimbachu a Dornheimu

Opočno	6	Colloredové, ze Starhemberga, Zinzendorfové
Pěčín	1	Bubnové z Litic, Libštejnští z Kolovrat
Podbřezí	5	Colloredové, Goltzové z Goltzu, Mladotové ze Solopysk, von Morawetz
Polom	1	Kinští
Potštejn	8	Dobřenští z Dobřenice, Harbuval de Chamaré, Pernštejnové, Sannigové ze Sannigu, Zárubové z Hustířan
Přestavlky	1	Chuchelští z Nestajova
Rokytnice v Orlických horách	2	Metychové z Čechova, Nosticové
Rychnov nad Kněžnou	21	Hrzánové z Harasova, Kinští, Krakovští z Kolovrat, Libštejnští z Kolovrat, Schwarzenbergové, Slavatové z Chlumu a Košumberka, Tamchynové z Doubravice
Slatina nad Zdobnicí	1	Bubnové z Litic
Solnice	1	Huppmann de Valbella
Synkov-Slemeno	1	Larisch-Mönnich, Šternberkové
Týniště nad Orlicí	2	Larisch-Mönnich, Manderscheidové, Šternberkové
Vamberk	5	von Bornemann, Lützwowové, páni z Vrtby, Zárubové z Hustířan

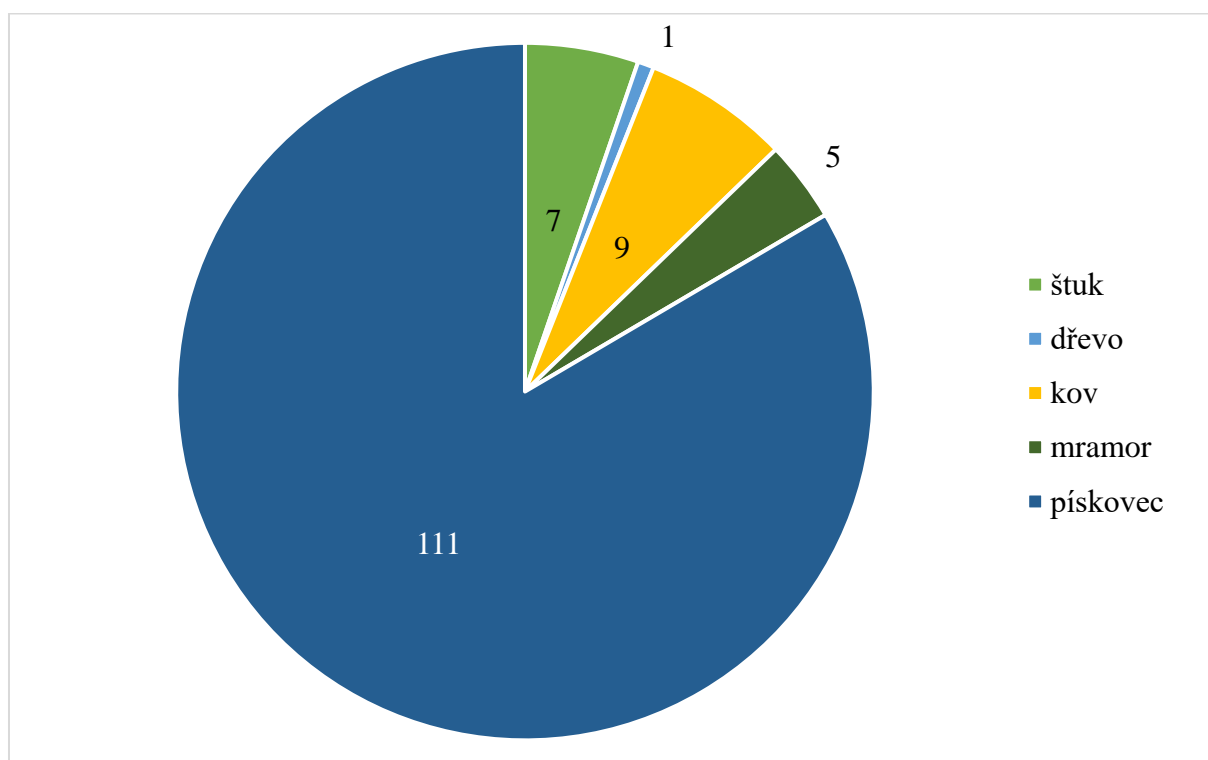
Graf 1: Zastoupení rodů podle národnosti

Graf 2: Výskyt znaků na různých typech objektů

Graf 3: Počet znaků podle typu materiálu

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

ADAMEC, Stanislav: *Písečná = Pyesseczna = Pisseczna = Schreibersdorf. Ves pod hradem Žampachem. Popis historie obce a vývoje jejího osídlení, zpracovaný s využitím archivních dokumentů a kronikářských zápisů*, Písečná 2006.

BARTOŇ, Jiří: *Chodovská tvrz. K historii Prahy 11*, Praha 1996.

BERAN, Zdeněk a kol.: *Východočeská šlechta, její sídla a teritoria*, Praha 2013.

HALADA, Jan: *Lexikon české šlechty: erby, fakta, osobnosti, sídla a zajímavosti*, Praha 1999.

HÁS, Jiří: *Šlechtické rody na Rychnovsku. Stručné dějiny rodů s popisy jejich znaků a s genealogickými tabulkami*, Praha 2001.

JUŘÍK, Pavel: *Kolowratové. Věrně a stále*, Praha 2016.

KETNER, Jiří: *Dějiny pražské arcidiecéze v datech*, Praha 1993.

KREJČÍK, Tomáš – PSÍK, Richard: *Základy heraldiky*, Ostrava 2008.

KUČA, Karel: *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, díl I, Praha 1996; díl III, Praha 1998; díl IV, Praha 2000; díl V, Praha 2002; díl VI, Praha 2004; díl VII, Praha 2008, díl VIII, Praha 2011.

MAŠEK, Petr: *Modrá krev. Minulost a přítomnost 445 šlechtických rodů v českých zemích*, Praha 2003.

MAŠEK, Petr: *Šlechtické rody v Čechách, na Moravě a ve Slezsku od Bílé hory do současnosti*, díl 1, Praha 2008; díl 2, Praha 2010.

MAXOVÁ, Ivana – NEJEDLÝ, Vratislav – ZAHRADNÍK, Pavel: *Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v okrese Rychnov nad Kněžnou*, Praha 1999.

MUSIL, František – SVOBODA, Ladislav: *Hrady, zámky a tvrze okresu Rychnov nad Kněžnou*, Ústí nad Orlicí 1998.

MYSLIVEČEK, Milan: *Erbovník 2 aneb kniha o znacích i osudech rodů žijících v Čechách a na Moravě podle pramenů a dávných ne vždy věrných svědectví*, Praha 1997.

MYSLIVEČEK, Milan: *Velký erbovník*, sv. I, Plzeň 2005; sv. II, Plzeň 2006.

Ottův slovník naučný: illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí, sv. 5, Praha 1892; sv. 10, Praha 1896; sv. 11, Praha 1897; sv. 13, Praha 1898; sv. 15, Praha 1900; sv. 18, Praha 1902; sv. 27, Praha 1908.

PELANT, Jan: *Erby české, moravské a slezské šlechty. Vývoj erbů a stručné dějiny 610 rodů*, Praha 2013.

POCHE, Emanuel a kol.: *Umělecké památky Čech*, sv. I, Praha 1977; sv. II, Praha 1978; sv. III, Praha 1980; sv. IV, Praha 1982.

SEDLÁČEK, August: *Českomoravská heraldika*, II. část zvláštní, Praha 1925.

SEDLÁČEK, August: *Hrady, zámky a tvrze Království českého*, díl II. Hradecko, Praha 1994.

ŠIMEK, Tomáš a kol.: *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, díl VI. Východní Čechy, Praha 1989.

VÁCLAVÍK, Jiří: *Častolovice*, Častolovice 2008.

VINTEROVÁ, Tereza: *Josef Huppmann von Valbella – zakladatel cigaretového průmyslu a majitel velkostatku Solnice v letech 1867–1890*, in: *Orlické hory a Podorlicko*, sv. 21/2, Rychnov nad Kněžnou 2015, s. 47–61.

VITANOVSKÝ, Michal: *Pyšelská heraldika*, Praha 2006.

ZEMANOVÁ, Barbora: *Šlechtické znaky na stavebních památkách v okrese Náchod*, Bakalářská práce, Hradec Králové 2019.

SEZNAM INTERNETOVÝCH ZDROJŮ

Arcanum: *Starhemberg*, dostupné online (<https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/Siebmacher-siebmacher-wappenbuch-1/der-adel-von-ungarn-magyarorszag-2/csaladok-29/starhemberg-7360/>), [citováno k 3. 4. 2021].

Český statistický úřad: *Charakteristika okresu Rychnov nad Kněžnou*, dostupné online (https://www.czso.cz/csu/xh/charakteristika_okresu_rychnov_nad_kneznou), [citováno k 11. 4. 2021].

Das offizielle Stadtportal für Darscheid: *Darscheid unter der Herrschaft Daun und im Campbücheler Hochgericht*, dostupné online (<https://www.darscheid.de/das->

dorf/stadtinformation/darscheid-unter-der-herrschaft-daun-und-im-campbuecheler-hochgericht/), [citováno k 18. 4. 2021].

Geneaent: *Josef Huppman-Valbella*, dostupné online (<https://gw.geneanet.org/jksir?lang=en&pz=vlasta+helene&nz=ksir&p=josef&n=huppman+valbella>), [citováno k 16. 4. 2021].

Historisches Lexikon Bayerns: *Fuchs, Adelsfamilie*, dostupné online (https://www.historisches-lexikon-bayerns.de/Lexikon/Fuchs,_Adelsfamilie), [citováno k 18. 4. 2021].

Kolowrat: *František Antonín II. hrabě Kolowrat-Liebsteinský*, dostupné online (<https://www.kolowrat.cz/cs/frantisek-antonin-ii-hrabe-kolowrat-liebsteinsky>), [citováno k 16. 4. 2021].

Kolowrat: *Nositelé řádu*, dostupné online (<https://www.kolowrat.cz/cs/nositele-radu-z-rodu-hrabat-krakowskych-z-kolowrat>), [citováno k 16. 4. 2021].

Lično: *Znak a prapor*, dostupné online (http://www.licno.cz/Cs/Stranka/Obecni-urad_Znak-a-prapor), [citováno k 4. 4. 2021].

Obec Bílý Újezd: *Zdejší panství a majitelé*, dostupné online (<https://www.bilyujezd.cz/zdejsi-panstvi-a-majitele.html#ftn.d7e4075>), [citováno k 20. 3. 2021].

Památkový katalog: *Socha panny Marie Immaculaty na podstavě*, dostupné online (<https://pamatkovykatalog.cz/socha-panny-marie-immaculaty-na-podstave-790196>), [citováno k 11. 4. 2021].

Památkový katalog: *Socha sv. Antonína Paduánského*, dostupné online (<https://pamatkovykatalog.cz/socha-sv-antonina-paduanskeho-1255851>), [citováno k 11. 4. 2021].

Památkový katalog: *Sousoší Nejsvětější Trojice*, dostupné online (<https://pamatkovykatalog.cz/sousosi-nejsvetejsi-trojice-1256151>), [citováno k 11. 4. 2021].

Památkový katalog: *Zámek*, dostupné online (<https://pamatkovykatalog.cz/zamek-784855>), [citováno k 21. 3. 2021].

Sdružení Neratov: *Kostel Nanebevzetí Panny Marie*, dostupné online (<https://www.neratov.cz/navstivte-neratov/pro-poutniky/kostel/>), [citováno k 11. 4. 2021].

Starhemberg: *Familiengeschichte*, dostupné online
(<https://starhemberg.com/familiengeschichte>), [citováno k 3. 4. 2021].

Synkov-Slemeno: *Historie obce*, dostupné online (<https://synkov-slemeno.cz/w/historie-obce/>),
[citováno k 8. 4. 2020].

SEZNAM OBRAZOVÝCH PŘÍLOH

Obrázek 1: Bartošovice v Orlických horách, kostel sv. Máří Magdalény	I
Obrázek 2: Bílý Újezd, kostel Proměnění Páně, náhrobník	I
Obrázek 3: Bílý Újezd, kostel Proměnění Páně, figurální náhrobník	II
Obrázek 4: Bílý Újezd, kostel Proměnění Páně, figurální náhrobník	II
Obrázek 5: Bílý Újezd, kostel Proměnění Páně, figurální náhrobník	III
Obrázek 6: Bílý Újezd, kostel Proměnění Páně, náhrobník	III
Obrázek 7: Bílý Újezd, kostel Proměnění Páně, pískovcová deska	IV
Obrázek 8: Borohrádek, zámek	IV
Obrázek 9: Borohrádek, kostel sv. Michaela Archanděla	V
Obrázek 10: Borohrádek, kostel sv. Michaela Archanděla, náhrobník	VI
Obrázek 11: Borohrádek, kostel sv. Michaela Archanděla, náhrobník	VII
Obrázek 12: Borovnice, socha sv. Antonína	VIII
Obrázek 13: Borovnice, socha sv. Jana Nepomuckého	VIII
Obrázek 14: Borovnice, socha sv. Jana Nepomuckého	IX
Obrázek 15: Častolovice, zámek, severní křídlo	IX
Obrázek 16: Častolovice, zámek, mramorová kašna nádvoří	X
Obrázek 17: Častolovice, zámek, mramorová kašna nádvoří	X
Obrázek 18: Častolovice, zámek, mramorová kašna nádvoří	XI
Obrázek 19: Častolovice, zámek, mramorová kašna nádvoří	XI
Obrázek 20: Častolovice, zámek, severní křídlo	XII
Obrázek 21: Častolovice, zámek, severní křídlo	XII
Obrázek 22: Častolovice, zámek, hlavní brána	XIII
Obrázek 23: Častolovice, zámek, jižní křídlo	XIII
Obrázek 24: Častolovice, zámek, kašna na nádvoří	XIV
Obrázek 25: Častolovice, zámek, kašna na nádvoří	XIV
Obrázek 26: Častolovice, zámek, kašna na nádvoří	XV
Obrázek 27: Častolovice, zámek, kašna na nádvoří	XV
Obrázek 28: Častolovice, zámek, severní křídlo	XVI
Obrázek 29: Častolovice, zámek, severní křídlo	XVI
Obrázek 30: Častolovice, zámek, sousoší na východním křídle	XVII
Obrázek 31: Častolovice, zámek, rizalit na východním křídle	XVII
Obrázek 32: Častolovice, zámek, rizalit na východním křídle	XVIII

Obrázek 33: Častolovice, zámek, rizalit na východním křídle	XVIII
Obrázek 34: Častolovice, zámek, schodiště na nádvoří	XIX
Obrázek 35: Častolovice, zámek, průjezd v severním křídle	XIX
Obrázek 36: Častolovice, kostel sv. Víta	XX
Obrázek 37: Častolovice, mariánský sloup	XXI
Obrázek 38: Černíkovice, zámek, budova konírny	XXII
Obrázek 39: Černíkovice, kostel Povýšení sv. Kříže	XXIII
Obrázek 40: České Meziříčí, kostel sv. Kateřiny	XXIV
Obrázek 41: Dobruška, děkanství	XXIV
Obrázek 42: Dobruška, kříž.....	XXV
Obrázek 43: Dobruška, mariánský sloup	XXV
Obrázek 44: Doudleby nad Orlicí, zámek, hlavní brána areálu	XXVI
Obrázek 45: Doudleby nad Orlicí, zámek	XXVI
Obrázek 46: Doudleby nad Orlicí, zámek	XXVII
Obrázek 47: Doudleby nad Orlicí, socha Panny Marie.....	XXVII
Obrázek 48: Homole, kostel Panny Marie Bolestné	XXVIII
Obrázek 49: Javornice, kostel sv. Jiří.....	XXVIII
Obrázek 50: Kačerov, kostel sv. Kateřiny.....	XXIX
Obrázek 51: Kostelec nad Orlicí, zámek.....	XXIX
Obrázek 52: Kostelec nad Orlicí, zámek.....	XXX
Obrázek 53: Kostelec nad Orlicí, zámeček Dvoreček (dům čp. 268)	XXX
Obrázek 54: Kostelec nad Orlicí, zámeček Dvoreček (dům čp. 268)	XXXI
Obrázek 55: Kostelec nad Orlicí, kostel sv. Anny	XXXI
Obrázek 56: Kostelec nad Orlicí, kostel sv. Anny, vstupní brána	XXXII
Obrázek 57: Kostelec nad Orlicí, výklenková kaple sv. Antonína	XXXII
Obrázek 58: Kostelec nad Orlicí, kříž v Hálkově ulici	XXXIII
Obrázek 59: Kostelec nad Orlicí, mariánský sloup.....	XXXIII
Obrázek 60: Kostelec nad Orlicí, mariánský sloup.....	XXXIV
Obrázek 61: Kostelec nad Orlicí, mariánský sloup.....	XXXIV
Obrázek 62: Kostelec nad Orlicí, původní podstavec mariánského sloupu	XXXV
Obrázek 63: Kostelec nad Orlicí, původní podstavec mariánského sloupu	XXXV
Obrázek 64: Kostelec nad Orlicí, socha sv. Jana Nepomuckého	XXXVI
Obrázek 65: Kostelec nad Orlicí, socha sv. Jana Nepomuckého v Hálkově ulici	XXXVI
Obrázek 66: Kostelec nad Orlicí, socha sv. Jana Nepomuckého v Hálkově ulici	XXXVII

Obrázek 67: Kostelec nad Orlicí, socha sv. Vincence z Pauly	XXXVII
Obrázek 68: Kostelecká Lhota, socha Panny Marie.....	XXXVIII
Obrázek 69: Krchleby, socha sv. Jana Nepomuckého	XXXVIII
Obrázek 70: Kvasiny, zámek	XXXIX
Obrázek 71: Lično, kostel Zvěstování Panny Marie, náhrobník.....	XXXIX
Obrázek 72: Lično, kostel Zvěstování Panny Marie, náhrobník.....	XL
Obrázek 73: Lično, kostel Zvěstování Panny Marie, náhrobník.....	XL
Obrázek 74: Lično, kostel Zvěstování Panny Marie, náhrobník.....	XLI
Obrázek 75: Lično, kostel Zvěstování Panny Marie, náhrobník.....	XLI
Obrázek 76: Lično, kostel Zvěstování Panny Marie, náhrobník.....	XLII
Obrázek 77: Lukavice, kostel Nanebevzetí Panny Marie	XLII
Obrázek 78: Neratov v Orlických horách, kostel Nanebevzetí Panny Marie	XLIII
Obrázek 79: Opočno, zámek, vstup do hospodářských objektů.....	XLIII
Obrázek 80: Opočno, zámek	XLIV
Obrázek 81: Opočno, klášterní kostel Narození Páně.....	XLV
Obrázek 82: Opočno, kostel Panny Marie	XLV
Obrázek 83: Opočno, sousoší sv. Floriána.....	XLVI
Obrázek 84: Opočno, sousoší sv. Jana Nepomuckého.....	XLVI
Obrázek 85: Pěčín, socha Panny Marie.....	XLVII
Obrázek 86: Podbřezí, zámek Skalka.....	XLVII
Obrázek 87: Podbřezí, zámek Skalka, hospodářská budova.....	XLVIII
Obrázek 88: Podbřezí, socha sv. Antonína	XLVIII
Obrázek 89: Podbřezí, socha Panny Marie	XLIX
Obrázek 90: Podbřezí, sousoší Nejsvětější Trojice.....	XLIX
Obrázek 91: Polom, památník.....	L
Obrázek 92: Potštejn, hrad, čtvrtá brána	L
Obrázek 93: Potštejn, hrad, pátá brána.....	LI
Obrázek 94: Potštejn, zámek.....	LI
Obrázek 95: Potštejn, zámek.....	LII
Obrázek 96: Potštejn, kostel sv. Marka, hrobka Dobřenských z Dobřenic.....	LII
Obrázek 97: Potštejn, kostel sv. Marka.....	LIII
Obrázek 98: Potštejn, kostel sv. Vavřince.....	LIII
Obrázek 99: Potštejn, dům čp. 45	LIV
Obrázek 100: Přestavlky, socha sv. Jana Nepomuckého	LIV

Obrázek 101: Rokytnice v Orlických horách, zámek	LV
Obrázek 102: Rokytnice v Orlických horách, mariánský sloup.....	LV
Obrázek 103: Rychnov nad Kněžnou, pivovar (starý zámek)	LVI
Obrázek 104: Rychnov nad Kněžnou, pivovar (starý zámek)	LVI
Obrázek 105: Rychnov nad Kněžnou, pivovar (starý zámek), kašna na nádvoří	LVII
Obrázek 106: Rychnov nad Kněžnou, pivovar (starý zámek)	LVIII
Obrázek 107: Rychnov nad Kněžnou, zámek, průchod v jihozápadním křídle.....	LIX
Obrázek 108: Rychnov nad Kněžnou, zámek, hospodářská budova	LIX
Obrázek 109: Rychnov nad Kněžnou, zámek, mříž ve východním křídle.....	LX
Obrázek 110: Rychnov nad Kněžnou, zámek	LX
Obrázek 111: Rychnov nad Kněžnou, zámek	LXI
Obrázek 112: Rychnov nad Kněžnou, zámek, západní terasa	LXI
Obrázek 113: Rychnov nad Kněžnou, kostel Nejsvětější Trojice.....	LXII
Obrázek 114: Rychnov nad Kněžnou, kostel Nejsvětější Trojice, socha u kostela	LXIII
Obrázek 115: Rychnov nad Kněžnou, kostel Nejsvětější Trojice.....	LXIV
Obrázek 116: Rychnov nad Kněžnou, kostel Nejsvětější Trojice, socha u kostela	LXV
Obrázek 117: Rychnov nad Kněžnou, kostel sv. Havla.....	LXVI
Obrázek 118: Rychnov nad Kněžnou, mariánský sloup	LXVI
Obrázek 119: Rychnov nad Kněžnou, mariánský sloup	LXVII
Obrázek 120: Rychnov nad Kněžnou, socha sv. Jana Nepomuckého	LXVII
Obrázek 121: Rychnov nad Kněžnou, socha sv. Jana Nepomuckého	LXVIII
Obrázek 122: Rychnov nad Kněžnou, socha sv. Vincence Ferrarského.....	LXVIII
Obrázek 123: Rychnov nad Kněžnou, socha sv. Vincence Ferrarského.....	LXIX
Obrázek 124: Slatina nad Zdobnicí, kostel Proměnění Páně	LXIX
Obrázek 125: Solnice, kostel Stětí sv. Jana Křtitele.....	LXX
Obrázek 126: Synkov-Slemeno, výklenková kaple	LXX
Obrázek 127: Týniště nad Orlicí, kostel sv. Mikuláše	LXXI
Obrázek 128: Týniště nad Orlicí, výklenková kaple.....	LXXI
Obrázek 129: Vamberk, kostel sv. Barbory, hřbitovní kaple.....	LXXII
Obrázek 130: Vamberk, kostel sv. Barbory	LXXII
Obrázek 131: Vamberk, kostel sv. Barbory	LXXIII
Obrázek 132: Vamberk, kostel sv. Prokopa.....	LXXIII
Obrázek 133: Vamberk, mariánský sloup	LXXIV

OBRAZOVÉ PŘÍLOHY

Obrázek 1: Bartošovice v Orlických horách, kostel sv. Máří Magdalény

Obrázek 2: Bílý Újezd, kostel Proměnění Páně, náhrobník

Obrázek 3: Bílý Újezd, kostel Proměnění Páně, figurální náhrobník

Obrázek 4: Bílý Újezd, kostel Proměnění Páně, figurální náhrobník

Obrázek 5: Bílý Újezd, kostel Proměnění Páně, figurální náhrobník

Obrázek 6: Bílý Újezd, kostel Proměnění Páně, náhrobník

Obrázek 7: Bílý Újezd, kostel Proměnění Páně, pískovcová deska

Obrázek 8: Borohrádek, zámek

Obrázek 9: Borohrádek, kostel sv. Michaela Archanděla

Obrázek 10: Borohrádek, kostel sv. Michaela Archanděla, náhrobník

Obrázek 11: Borohrádek, kostel sv. Michaela Archanděla, náhrobník

Obrázek 12: Borovnice, socha sv. Antonína

Obrázek 13: Borovnice, socha sv. Jana Nepomuckého

Obrázek 14: Borovnice, socha sv. Jana Nepomuckého

Obrázek 15: Častolovice, zámek, severní křídlo

Obrázek 16: Častolovice, zámek, mramorová kašna nádvoří

Obrázek 17: Častolovice, zámek, mramorová kašna nádvoří

Obrázek 18: Častolovice, zámek, mramorová kašna nádvoří

Obrázek 19: Častolovice, zámek, mramorová kašna nádvoří

Obrázek 20: Častolovice, zámek, severní křídlo

Obrázek 21: Častolovice, zámek, severní křídlo

Obrázek 22: Častolovice, zámek, hlavní brána

Obrázek 23: Častolovice, zámek, jižní křídlo

Obrázek 24: Častolovice, zámek, kašna na nádvoří

Obrázek 25: Častolovice, zámek, kašna na nádvoří

Obrázek 26: Častolovice, zámek, kašna na nádvoří

Obrázek 27: Častolovice, zámek, kašna na nádvoří

Obrázek 28: Častolovice, zámek, severní křídlo

Obrázek 29: Častolovice, zámek, severní křídlo

Obrázek 30: Častolovice, zámek, sosoší na východním křídle

Obrázek 31: Častolovice, zámek, rizalit na východním křídle

Obrázek 32: Častolovice, zámek, rizalit na východním křídle

Obrázek 33: Častolovice, zámek, rizalit na východním křídle

Obrázek 34: Častolovice, zámek, schodiště na nádvoří

Obrázek 35: Častolovice, zámek, průjezd v severním křídle

Obrázek 36: Častolovice, kostel sv. Víta

Obrázek 37: Častolovice, mariánský sloup

Obrázek 38: Černíkovice, zámek, budova konírny

Obrázek 39: Černíkovice, kostel Povýšení sv. Kříže

Obrázek 40: České Meziříčí, kostel sv. Kateřiny

Obrázek 41: Dobruška, děkanství

Obrázek 42: Dobruška, kříž

Obrázek 43: Dobruška, mariánský sloup

Obrázek 44: Doudleby nad Orlicí, zámek, hlavní brána areálu

Obrázek 45: Doudleby nad Orlicí, zámek

Obrázek 46: Doudleby nad Orlicí, zámek

Obrázek 47: Doudleby nad Orlicí, socha Panny Marie

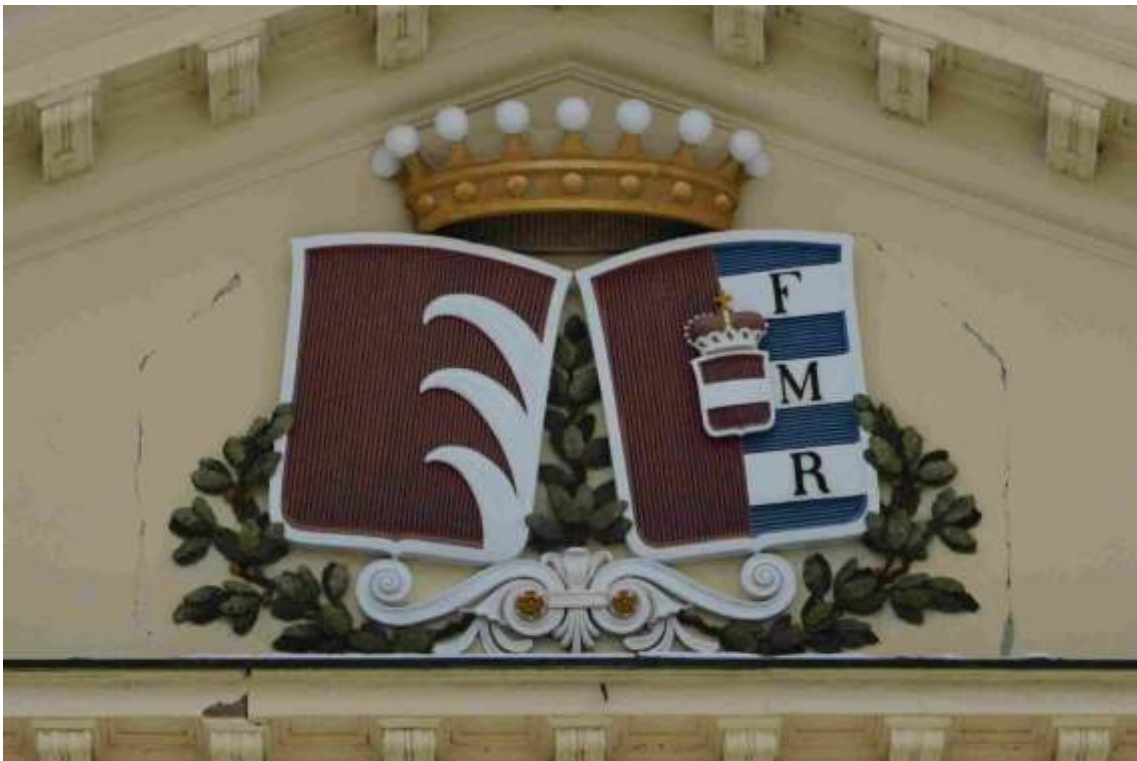
Obrázek 48: Homole, kostel Panny Marie Bolestné

Obrázek 49: Javornice, kostel sv. Jiří

Obrázek 50: KačeroV, kostel sv. Kateřiny

Obrázek 51: Kostelec nad Orlicí, zámek

Obrázek 52: Kostelec nad Orlicí, zámek

Obrázek 53: Kostelec nad Orlicí, zámeček Dvoreček (dům čp. 268)

Obrázek 54: Kostelec nad Orlicí, zámek Dvoreček (dům čp. 268)

Obrázek 55: Kostelec nad Orlicí, kostel sv. Anny

Obrázek 56: Kostelec nad Orlicí, kostel sv. Anny, vstupní brána

Obrázek 57: Kostelec nad Orlicí, výklenková kaple sv. Antonína

Obrázek 58: Kostelec nad Orlicí, kříž v Hálkově ulici

Obrázek 59: Kostelec nad Orlicí, mariánský sloup

Obrázek 60: Kostelec nad Orlicí, mariánský sloup

Obrázek 61: Kostelec nad Orlicí, mariánský sloup

Obrázek 62: Kostelec nad Orlicí, původní podstavec mariánského sloupu

Obrázek 63: Kostelec nad Orlicí, původní podstavec mariánského sloupu

Obrázek 64: Kostelec nad Orlicí, socha sv. Jana Nepomuckého

Obrázek 65: Kostelec nad Orlicí, socha sv. Jana Nepomuckého v Hálkově ulici

Obrázek 66: Kostelec nad Orlicí, socha sv. Jana Nepomuckého v Hálkově ulici

Obrázek 67: Kostelec nad Orlicí, socha sv. Vincence z Pauly

Obrázek 68: Kostelecká Lhota, socha Panny Marie

Obrázek 69: Krchleby, socha sv. Jana Nepomuckého

Obrázek 70: Kvasiny, zámek

Obrázek 71: Lično, kostel Zvěstování Panny Marie, náhrobek

Obrázek 72: Lično, kostel Zvěstování Panny Marie, náhrobek

Obrázek 73: Lično, kostel Zvěstování Panny Marie, náhrobek

Obrázek 74: Lično, kostel Zvěstování Panny Marie, náhrobník

Obrázek 75: Lično, kostel Zvěstování Panny Marie, náhrobník

Obrázek 76: Lično, kostel Zvěstování Panny Marie, náhrobník

Obrázek 77: Lukavice, kostel Nanebevzetí Panny Marie

Obrázek 78: Neratov v Orlických horách, kostel Nanebevzetí Panny Marie

Obrázek 79: Opočno, zámek, vstup do hospodářských objektů

Obrázek 80: Opočno, zámek, fotografie poskytnuta zaměstnanci NPÚ, státní zámek Opočno

Obrázek 81: Opočno, klášterní kostel Narození Páně

Obrázek 82: Opočno, kostel Panny Marie

Obrázek 83: Opočno, sousoší sv. Floriána

Obrázek 84: Opočno, sousoší sv. Jana Nepomuckého

Obrázek 85: Pěčín, socha Panny Marie

Obrázek 86: Podbřezí, zámek Skalka

Obrázek 87: Podbřezí, zámek Skalka, hospodářská budova

Obrázek 88: Podbřezí, socha sv. Antonína

Obrázek 89: Podbřezí, socha Panny Marie

Obrázek 90: Podbřezí, sousoší Nejsvětější Trojice

Obrázek 91: Polom, památník

Obrázek 92: Potštejn, hrad, čtvrtá brána

Obrázek 93: Potštejn, hrad, pátá brána, zdroj: Wikipedie: *Potštejn (hrad)*, dostupné online ([https://cs.wikipedia.org/wiki/Potštejn_\(hrad\)](https://cs.wikipedia.org/wiki/Potštejn_(hrad))), [citováno k 20. 4. 2021].

Obrázek 94: Potštejn, zámek

Obrázek 95: Potštejn, zámek

Obrázek 96: Potštejn, kostel sv. Marka, hrobka Dobřenských z Dobřenic

Obrázek 97: Potštejn, kostel sv. Marka

Obrázek 98: Potštejn, kostel sv. Vavřince

Obrázek 99: Potštejn, dům čp. 45

Obrázek 100: Přestavlky, socha sv. Jana Nepomuckého

Obrázek 101: Rokytnice v Orlických horách, zámek

Obrázek 102: Rokytnice v Orlických horách, mariánský sloup

Obrázek 103: Rychnov nad Kněžnou, pivovar (starý zámek)

Obrázek 104: Rychnov nad Kněžnou, pivovar (starý zámek)

Obrázek 105: Rychnov nad Kněžnou, pivovar (starý zámek), kašna na nádvoří, fotografie poskytnuta Městským Podorlickým pivovarem s.r.o.

Obrázek 106: Rychnov nad Kněžnou, pivovar (starý zámek), fotografie poskytnuta Městským Podorlickým pivovarem s.r.o.

Obrázek 107: Rychnov nad Kněžnou, zámek, průchod v jihozápadním křídle

Obrázek 108: Rychnov nad Kněžnou, zámek, hospodářská budova

Obrázek 109: Rychnov nad Kněžnou, zámek, mříž ve východním křídle

Obrázek 110: Rychnov nad Kněžnou, zámek

Obrázek 111: Rychnov nad Kněžnou, zámek

Obrázek 112: Rychnov nad Kněžnou, zámek, západní terasa

Obrázek 113: Rychnov nad Kněžnou, kostel Nejsvětější Trojice

Obrázek 114: Rychnov nad Kněžnou, kostel Nejsvětější Trojice, socha u kostela

Obrázek 115: Rychnov nad Kněžnou, kostel Nejsvětější Trojice

Obrázek 116: Rychnov nad Kněžnou, kostel Nejsvětější Trojice, socha u kostela

Obrázek 117: Rychnov nad Kněžnou, kostel sv. Havla

Obrázek 118: Rychnov nad Kněžnou, mariánský sloup

Obrázek 119: Rychnov nad Kněžnou, mariánský sloup

Obrázek 120: Rychnov nad Kněžnou, socha sv. Jana Nepomuckého

Obrázek 121: Rychnov nad Kněžnou, socha sv. Jana Nepomuckého

Obrázek 122: Rychnov nad Kněžnou, socha sv. Vincence Ferrarského

Obrázek 123: Rychnov nad Kněžnou, socha sv. Vincence Ferrarského

Obrázek 124: Slatina nad Zdobnicí, kostel Proměnění Páně

Obrázek 125: Solnice, kostel Stětí sv. Jana Křtitele

Obrázek 126: Synkov-Slemeno, výklenková kaple

Obrázek 127: Týniště nad Orlicí, kostel sv. Mikuláše

Obrázek 128: Týniště nad Orlicí, výklenková kaple

Obrázek 129: Vamberk, kostel sv. Barbory, hřbitovní kaple

Obrázek 130: Vamberk, kostel sv. Barbory

Obrázek 131: Vamberk, kostel sv. Barbory

Obrázek 132: Vamberk, kostel sv. Prokopa

Obrázek 133: Vamberk, mariánský sloup